

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

**ALTERNATIEVE AFSTUDEERTRAJECTEN
IN HET HOGER ONDERWIJS**

**RAPPORTAGE OVER DE NIVEAU-BEOORDELINGEN
EN DE VERBETERTRAJECTEN**

Utrecht, maart 2012

VOORWOORD

Naar het hoger onderwijs wordt al langere tijd met een vergrootglas gekeken. De stortvloed aan negatieve mediaberichten over het hoger beroepsonderwijs in de afgelopen anderhalf jaar is desondanks opmerkelijk. De gehanteerde loep is soms zuiver, maar even vaak ook niet. Onze eerdere rapportage over alternatieve toets- en afstudeertrajecten van april 2011 maakt daar al melding van (*Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs*, april 2011). De nu voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van de onderzoeken naar het gerealiseerd niveau die de NVAO bij vier opleidingen uitvoerde. Daarnaast rapporteerden tien hogescholen over hun verbetermaatregelen. Ook van dit verbeterbeleid doen wij nu verslag.

Een kritische uitkomst is dat onderzoekspanels van de NVAO onze eerdere zorgen over de kwaliteit van de toetsing en de examinering en het eindniveau van afgestudeerden bij de onderzochte opleidingen grotendeels bevestigen. Vooral voor afgestudeerden die te horen kregen dat hun afstudeerwerk of het werk van collega-studenten met terugwerkende kracht van onvoldoende niveau werd verklaard zal de boodschap hard zijn aangekomen. Positief is dat het een gering aantal opleidingen en een relatief gering aantal afgestudeerden betreft. Gebleken is ook dat bestuurders, leidinggevend en medewerkers volledige verantwoordelijkheid nemen voor de geconstateerde problemen en met succes aan verbetering werken. Alles wijst er op dat de betrokken opleidingen per saldo aan kracht en kwaliteit zullen winnen.

Diverse betrokkenen hebben bijgedragen aan een goed verloop van het onderzoek. Dat geldt zeker voor de onderzoekspanels die vaak in korte tijd van aanzienlijke aantallen afgestudeerden het afstudeerniveau beoordeelden en over de soms kritische uitkomsten met medewerkers van opleidingen het gesprek aangingen. Het geldt ook voor de NVAO die de organisatie van verscheidene onvoorziene onderzoeken op zich nam in de drukke periode waarin ook de omslag plaatsvindt van het oude naar het nieuwe stelsel van accreditatie.

Drs. H.G.J. Steur
hoofdinspecteur hoger onderwijs

INHOUD

1	INLEIDING 4
1.1	Achtergrond 4
1.2	Eerdere bevindingen 4
1.3	Aanleiding huidige rapportage 4
1.4	Leeswijzer 4
2	BEVINDINGEN 5
2.1	Inleiding 5
2.2	Hogeschool Inholland 5
2.3	Christelijke Hogeschool Windesheim 6
2.4	Hanzehogeschool 7
2.5	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen 9
2.6	Hogeschool Leiden 11
2.7	Voor verbetering vatbare opleidingen 12
3	CONCLUSIES 14
4	TOT BESLUIT 15
BIJLAGE 1 Samenvatting inspectierapport 17	
BIJLAGE 2 Beoordelingskader 24	
BIJLAGE 3 Hogeschool Inholland 31	
BIJLAGE 4 Christelijke Hogeschool Windesheim 40	
BIJLAGE 5A Hanzehogeschool 47	
BIJLAGE 5B Zienswijze instellingsbestuur 53	
BIJLAGE 6A Hogeschool van Arnhem en Nijmegen 54	
BIJLAGE 6B Zienswijze instellingsbestuur 61	
BIJLAGE 7A Hogeschool Leiden 63	
BIJLAGE 7B Zienswijze instellingsbestuur 68	

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

In 2010 en 2011 deed de inspectie onderzoek naar alternatieve toets- en afstudeertrajecten in het hoger onderwijs. Aanleiding voor het onderzoek was een artikel in de Volkskrant op 10 juli 2010 met de boodschap dat bij de opleiding Media & Entertainment Management (MEM) van Hogeschool Inholland te Haarlem langstuderende studenten te lichtvaardig een diploma zouden hebben ontvangen op basis van een alternatief afstudeertraject. Mede op basis van signalen over andere instellingen startte de inspectie in juli 2010 een onderzoek naar alternatieve trajecten onder alle instellingen in het hoger onderwijs.

1.2 Eerdere bevindingen

Op basis van diverse signalen en informatiebronnen werden vijftien opleidingen van in totaal tien bekostigde hogescholen geselecteerd voor een nader onderzoek. Eind april 2011 publiceerde de inspectie het eindrapport van het landelijke onderzoek en separaat een rapport over de situatie bij Inholland. Zeven opleidingen werden aangemerkt als *voor verbetering vatbaar*, vier opleidingen als *zorgelijk* en bij één instelling werden vier opleidingen aangemerkt als *zeer zwak*.¹ Omdat in het onderzoek een selectie is gemaakt op basis van voorinformatie over risico's zijn de bevindingen niet representatief voor het hoger beroepsonderwijs als geheel.

1.3 Aanleiding huidige rapportage

De inspectie kondigde in april 2011 aan dat bij vier opleidingen van vier hogescholen een onderzoek zou plaatsvinden naar het niveau van afgestudeerden. Daarnaast vroegen wij alle tien de betrokken hogescholen per 1 september 2011 te rapporteren over de resultaten van hun verbetertraject. De nu voorliggende rapportage beschrijft de uitkomsten van het niveau-onderzoek van de NVAO en de stand van zaken in de verbetertrajecten van de betrokken hogescholen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt per instelling de situatie beschreven. Paragrafen 2.2 tot en met 2.6 gaan in op de situatie bij elk van de vijf instellingen waar nader onderzoek plaatsvond en een panel van de NVAO het gerealiseerde eindniveau onderzocht. Paragraaf 2.7 gaat in op de stand van zaken bij de hogescholen waar de situatie werd aangemerkt als voor verbetering vatbaar. Hoofdstuk 3 bevat de conclusies en beschrijft het vervolgtoezicht. Besloten wordt in hoofdstuk 4 met enkele algemene reflecties.

In bijlage 1 wordt het traject tot en met april 2011 toegelicht. Bijlage 2 bevat het gehanteerde beoordelingskader. Bijlagen 3 tot en met 7 bevatten de onderliggende rapporten van bevindingen over de vijf instellingen waar nader onderzoek naar het gerealiseerde eindniveau heeft plaatsgevonden. In voorkomende gevallen is de zienswijze van het College van Bestuur bij de instellingsrapportage gevoegd.²

---

¹ Voor de betekenis van de kwalificaties voor *verbetering vatbaar*, *zorgelijk* en *zeer zwak* wordt verwezen naar bijlage 1.

² Op grond van de *Wet op het onderwijstoezicht* kan het instellingsbestuur de inspectie verzoeken een zienswijze als bijlage bij een inspectierapportage te voegen.

2 BEVINDINGEN

2.1 Inleiding

Bij tien bekostigde hogescholen heeft een verbetertraject plaatsgevonden. Alle instellingen werd gevraagd de inspectie per 1 september te informeren over de wijze waarop de geconstateerde tekortkomingen waren weggenomen.

Bij in totaal vijf hogescholen heeft een panel van de NVAO onderzoek gedaan naar het niveau van afgestudeerden. Bij Hogeschool Inholland werd over de uitkomst daarvan al gerapporteerd in het rapport dat de inspectie in april 2011 uitbracht. Bij de vier andere hogescholen werd het onderzoek van het panel afgerond in het na-jaar van 2011.

Met de Colleges van Bestuur van deze vijf instellingen heeft de inspectie in december een gesprek gevoerd waarbij het eerdere onderzoek van de inspectie, het onderzoek van de NVAO en het verbeterbeleid van de instelling in samenhang aan de orde zijn geweest. De uitkomsten daarvan zijn onderstaand samengevat. Bijlagen 3 tot en met 7 bevatten de volledige onderliggende rapportages aan de afzonderlijke instellingen.

2.2 Hogeschool Inholland

Tekortkomingen

Bij vijf opleidingen van Hogeschool Inholland vond eind 2010 onderzoek plaats naar de naleving van de *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (WHW), de naleving van interne regels inzake toetsing en examinering, en het eindniveau van afgestudeerden. Bij de opleiding MEM Rotterdam constateerde de inspectie enkele tekortkomingen in de naleving van de wettelijke voorschriften. Bij deze opleiding stelde een commissie van deskundigen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) vervolgens vast dat het eindniveau van afgestudeerden voldoende was. Bij de overige vier opleidingen - BE Haarlem, CE Diemen, MEM Haarlem en VTM Diemen - was sprake van aanzienlijke tekortkomingen in de naleving van de wettelijke voorschriften, de interne regels en procedures, en de borging van het eindniveau van afgestudeerden. Bij deze vier opleidingen stelde de NVAO vast dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in een steekproef het hbo-bachelorniveau niet bereikte. Het betrof zowel regulier afgestudeerden als afgestudeerden via alternatieve afstudeertrajecten. De inspectie merkte de vier opleidingen op basis hiervan aan als zeer zwak (zie bijlage 1 en bijlage 2 voor een toelichting).

Verbetertraject

Het rapport van de inspectie van april 2011 beschreef de eerste uitkomsten van het verbetertraject dat door het vernieuwde College van Bestuur was gestart. Een half jaar na het onderzoek van de inspectie heeft een commissie van de NVAO onderzocht of de opleidingen op koers liggen voor een zinvol proces van accreditatie in de eerste helft van 2012 (*Rapport van bevindingen t.b.v. een tussentijds oordeel over de verbeterpotentie van de opleidingen BE, CE, MEM en VTM van Hogeschool Inholland* (1 juli 2011)). Het tussenoordeel van de onderzoekscommissie over de vraag of de opleidingen met kracht aan de eerder geconstateerde tekortkomingen werken, luidt positief.

De inspectie stelt op basis van een actualisatie van de informatie per december 2011 vast dat Hogeschool Inholland uitvoering geeft aan een robuust verbetertraject dat alle geconstateerde tekortkomingen omvat en alle lagen van de organisatie betreft (zie bijlage 3 voor nadere informatie). Daarbij is goede voortgang geboekt. Vermelding verdient het feit dat aan alle 86 afgestudeerden die onder het vereiste niveau afstudeerden en alle 1.700 studenten die in de onderzoeksjaren bij de vier

betrokken opleidingen afstudeerden een reëel en degelijk voorstel voor aanvullende scholing is gedaan. Gelet op de ernst van de eerdere bevindingen en het feit dat (nog) niet van alle verbetermaatregelen kan worden vastgesteld of zij in voldoende mate vrucht hebben afgeworpen - met name wat het gerealiseerde niveau van afgestudeerden betreft vergt dit een langere doorlooptijd - sluit de inspectie het onderzoek nog niet.

Vervolg

In het voorjaar van 2012 worden de vier betrokken opleidingen opnieuw voor accreditatie voorgedragen. Als de uitkomsten daarvan bekend zijn gaat de inspectie het gesprek met het College van Bestuur aan over de op dat moment gerealiseerde verbeteringen. Als de uitkomst daarvan positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

2.3 Christelijke Hogeschool Windesheim

Tekortkomingen

Bij de Christelijke Hogeschool Windesheim werd de opleiding Journalistiek door de inspectie in april 2011 als zorgelijk aangemerkt. Er was een alternatief afstudeertraject. Hiervan vertoonde de uitvoering tekortkomingen en achtte de inspectie de bewaking van het eindniveau voor de betreffende studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook was de naleving van de wet voor verbetering vatbaar op de onderwerpen onderwijs- en examenregeling (OER), examencommissie, diplomasupplement, en in mindere mate examinatoren.

Stappen in het proces

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar het niveau van afgestudeerden. In december 2011 vond een gesprek plaats met het College van Bestuur over de uitkomsten van het onderzoek van de NVAO en de gerealiseerde verbeteringen.

Bevindingen NVAO

Niveau afstuderen alternatief traject

In totaal studeerden 34 studenten af via het alternatieve traject. In 25 gevallen waren de dossiers niet meer beschikbaar c.q. niet beoordeelbaar bij gebrek aan voldoende materiaal. Van zes van de negen beoordeelbare dossiers van afgestudeerden via het alternatieve traject was het eindniveau voldoende, bij twee had het panel forse twijfels en één beoordeelde het panel als onvoldoende. Het panel beoordeelde ook vijf dossiers van regulier afgestudeerden in hetzelfde leerplan (1998); deze waren alle vijf van hbo-niveau.

Het vermogen tot reflectie van acht van de negen langs alternatieve weg afgestudeerden beoordeelde het panel van de NVAO als onder hbo-niveau. Het panel is ook kritisch over de diepgang van het merendeel van de afstudeerdossiers. Een belangrijk journalistiek aspect als research was vaak onvoldoende aanwezig in de producties. Zelfstandig journalistieke producten kunnen vervaardigen was een eis maar werd niet getoetst. Het panel merkt op dat, naar de huidige maatstaven gemeten, de eindopdracht die de opleiding binnen het leerplan 1998 aan studenten verstrekte als instrument om het afstudeerniveau te kunnen beoordelen als ontoereikend moet worden gekenschetst.

Uitvoering alternatief traject

Ook over de wijze waarop het alternatieve afstudeertraject werd uitgevoerd is het panel kritisch. Het panel vraagt zich af of de door de beoordelaars gegeven oordelen over de afstudeerders voldoende valide zijn. De oordelen van de examinatoren wer-

den onvoldoende onderbouwd. Niet altijd werden bij het afstuderen eindgesprekken gevoerd. Als dat wel het geval was werd dat niet deugdelijk gedocumenteerd. De toelatingsvoorwaarden tot het alternatieve afstudeertraject werden niet altijd correct toegepast. Het panel merkt op dat werkplek waar de ervaring werd opgedaan die tot de ingediende beroepsproducten leidde, soms te veel in het verlengde van de stage lag. Ook waren er onvoldoende eindcontroles bij zowel de beoordeling als de archivering.

Reguliere opleidingsaccreditatie

Gelijktijdig met het onderzoek van het panel naar het niveau van afgestudeerden van het alternatieve afstudeertraject vond bij de opleiding een regulier accreditatieonderzoek plaats. In dit verband werden 23 afstudeerdossiers beoordeeld. Samen met de negen dossiers van afgestudeerden in het alternatieve traject en de vijf regulier afgestudeerden in hetzelfde leerplan als de alternatief afgestudeerden (het leerplan van 1998) bracht dit het aantal op 37. Hiermee werd voldaan aan het verzoek om van minimaal 30 afgestudeerden het niveau te beoordelen. Tijdens het gesprek in december heeft het College van Bestuur aangegeven dat het panel van de NVAO zal rapporteren dat de waarborgen voor het eindniveau onvoldoende aanwezig waren en dat in 11 van de 23 onderzochte afstudeerdossiers de afgestudeerden niet het vereiste niveau behaalden. Het College van Bestuur heeft besloten alle afstudeerwerken van studenten die na 1 september 2009 afstudeerden opnieuw te laten beoordelen door een externe commissie. Op het moment van vaststellen van de instellingsrapportage waren de resultaten nog niet beschikbaar.

Verbetertraject

Op grond van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop in december 2011 constateert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de eerder door de inspectie geconstateerde tekortkomingen te verhelpen (zie bijlage 4 voor nadere informatie). De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. Gelijktijdig met het onderzoek van het panel naar het niveau van afgestudeerden van het alternatieve afstudeertraject vond bij de opleiding een regulier accreditatieonderzoek plaats. Daarbij is gebleken dat de waarborgen voor het eindniveau in de opleiding als geheel onvoldoende aanwezig waren.

Dit is voor de NVAO aanleiding geweest de opleiding de mogelijkheid te bieden voor een hersteltraject. De opleiding dient daartoe uiterlijk 1 april 2012 bij de NVAO een herstelplan in dat is beoordeeld door een onafhankelijk panel. Op basis van dit herstelplan kan de NVAO besluiten tot het verlengen van de accreditatietermijn met een jaar tot en met 31 december 2013 (de huidige accreditatie eindigt op 31 december 2012). Gedurende de herstelperiode zal de opleiding er in moeten slagen het eindniveau op orde te brengen. Op dit moment kan dus nog niet van alle verbetermaatregelen het effect worden vastgesteld.

Vervolg

Gelet op het voorgaande en de ernst van de bevindingen wordt het onderzoek van de inspectie nog niet gesloten. Als de uitkomsten van de heraccreditatie van de opleiding Journalistiek eind 2012 bekend zijn arrangeert de inspectie een gesprek met het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding om de situatie op dat moment te beoordelen.

2.4 Hanzehogeschool

Tekortkomingen

Bij de Hanzehogeschool werd de situatie bij het Instituut voor Communicatie en Media door de inspectie als zorgelijk aangemerkt. Er was een alternatief afstudeertraject van de drie opleidingen in het instituut waarvan de uitvoering aanzienlijke tekortkomingen vertoonde, onder andere wat betreft de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor achtte de inspectie de bewaking van het eindniveau voor de betreffende studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de

naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, het diplomasupplement en, in mindere mate, examinatoren.

Stappen in het proces

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar het door afgestudeerden gerealiseerde eindniveau. In december vond een gesprek plaats met het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleidingen over de uitkomsten van het onderzoek van de NVAO en de gerealiseerde verbeteringen.

Bevindingen NVAO

Niveau afstuderen

In totaal studeerden 53 studenten af via het alternatieve traject. Van deze 53 afgestudeerden bleken twaalf dossiers niet beoordeelbaar bij gebrek aan voldoende materiaal. Het eindoordeel over 35 geslaagden neemt het panel over. Zij voldoen zonder twijfel aan het hbo-niveau. Van zes van de 41 beoordeelde dossiers komt het panel tot de bevinding dat het niveau van afgestudeerden onvoldoende is (pag. 4). Op verzoek van de instelling beoordeelde het panel ook de negen dossiers van studenten die niet geslaagd waren na het doorlopen van het alternatieve traject (pag. 4). Van deze dossiers neemt het panel het oordeel van de instelling over, met uitzondering van één dossier dat als niet beoordeelbaar wordt gezien.

Overige bevindingen

Het panel constateert dat examinatoren niet voldoende waren geschoold voor de beoordelingen in het alternatieve afstudeertraject en dat studenten tijdens het proces van alternatief afstuderen beter hadden moeten worden begeleid. Er was onvoldoende controle op volledigheid en kwaliteit van het dossier voordat de student aan het assessment deelnam. Van de toelatingsvoorwaarden tot het alternatieve traject werd soms afgeweken. De inhoud van het assessment, de afwegingen van examinatoren en de eindoordelen werden onvoldoende gedocumenteerd.

De documentatie maakte het nauwelijks mogelijk na te gaan hoe het eindoordeel tot stand is gekomen, en het gebruikte beoordelingsformulier legde onvoldoende een relatie tussen de beoordeelde competenties en te realiseren curriculumonderdelen. Bij de beoordeling was onvoldoende aandacht voor de mate waarin de student een verbinding kan leggen tussen theorie en praktijk. Bij de inrichting van het assessment en in de beoordelingsformulieren was niet voldoende rekening gehouden met de aanzienlijke verschillen tussen de onderdelen van het programma die door studenten nog niet waren behaald. Niet bij alle studenten zijn alle competenties op eindniveau getoetst, waardoor mogelijk inconsistenties in beoordelingen zijn ontstaan. Wel merkt het panel op dat gewaarborgd was dat studenten in de opleiding al een degelijke kennisbasis hebben opgebouwd door de eis dat zij minimaal 200 EC moesten hebben behaald.

Verbetertraject

Op grond van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop door het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding in december 2011 constateert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen (zie bijlage 5 voor nadere informatie). De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. Twee van de drie opleidingen die tot het Instituut voor Communicatie en Media behoren zijn recent geaccrediteerd. Dat geeft vertrouwen in de kwaliteit van het onderwijs en de examinering van deze opleidingen. Op dit moment kan echter nog niet van alle verbetermaatregelen het effect worden vastgesteld. Dit vergt een langere doorlooptijd. De derde opleiding van het instituut, de opleiding Communicatiesystemen, wordt in september/oktober 2012 door een panel van de NVAO beoordeeld in het kader van

de reguliere opleidingsaccreditatie. Het College van Bestuur heeft er de voorkeur voor uitgesproken dat een vervolgvacature van de inspectie zoveel mogelijk samenvalt met het onderzoek in verband met de accreditatie van deze opleiding.

Vervolg van het onderzoek

Omdat op dit moment nog niet van alle verbetermaatregelen kan worden vastgesteld of zij in voldoende mate vrucht hebben afgeworpen sluit de inspectie het onderzoek nog niet. De inspectie neemt het initiatief om in september 2012 met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie van het Instituut voor Communicatie en Media over de resultaten van het hiervoor beschreven beleid te spreken. Daarbij zullen twee thema's centraal staan: het functioneren van de examencommissie en het functioneren van de overige waarborgen die voorkomen dat studenten afstuderen zonder dat het vereiste niveau wordt gerealiseerd en zonder dat dit tijdig wordt opgemerkt. Als de uitkomst van dat gesprek positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

2.5 Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Tekortkomingen

Bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen beoordeelde de inspectie de situatie bij de opleiding Werktuigbouwkunde als zorgelijk. Bij deze opleiding is of was geen sprake van een alternatief traject; het betreft de reguliere wijze van toetsing die tekortkomingen vertoonde. Ten aanzien van de opleiding Werktuigbouwkunde concludeerde de inspectie in haar eindrapport in april 2011 het volgende. Er was een signaal over de kwaliteit van de reguliere toetsing en examinering. De uitvoering van de toetsing en beoordeling van studenten vertoonde aanzienlijke tekortkomingen, onder andere inzake de richtlijnen voor de beoordeling, de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor achtte de inspectie de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren en het diplomasupplement.

Stappen in het proces

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar het door afgestudeerden gerealiseerde eindniveau. In december vond een gesprek plaats met het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding over de uitkomsten van het onderzoek van de NVAO en de gerealiseerde verbeteringen.

Bevindingen NVAO

Niveau afstuderen

De afstudeerwerken bestaan uit een schriftelijk en een mondeling gedeelte; via een gewogen gemiddelde wordt de eindbeoordeling berekend. Daarmee bestaat de mogelijkheid dat een scriptie met een onvoldoende beoordeling als gevolg van een voldoende voor het mondeling examen tot afstuderen leidt, maar ook dat een scriptie met een voldoende beoordeling niet tot afstuderen leidt vanwege een onvoldoende mondeling examen. Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek in mei vier door de opleiding geselecteerde schriftelijke eindwerkstukken beoordeeld. Eén werkstuk achtte het panel geen voldoende scriptie. Naast de vier door de opleiding geselecteerde werkstukken heeft het panel er vervolgens nog 26 onderzocht. Daarvan vond het er vier niet voldoen aan het bachelorniveau. De belangrijkste kritiek richt zich op het niet goed uitwerken van de probleemstelling, een magere verantwoording van keuzes, het geringe werktuigbouwkundige gehalte en het taalgebruik. Het panel heeft de vijf afstudeerwerken die het niet voldoende vond besproken met de begeleiders en assessoren, en uiteindelijk vastgesteld dat de betreffende getuigschriften

niet onterecht zijn uitgereikt. Het panel merkt op dit punt het volgende op: 'Hoewel het panel de uitleg van de assessoren plausibel vond, is deze beoordeling voor een buitenstaander niet navolgbaar, omdat de beoordelingsformulieren hierover geen informatie bevatten. Daarnaast heeft het panel er moeite mee dat studenten kunnen afstuderen met een plan van aanpak dat onvoldoende is, een schriftelijke deel van het afstudeerwerk dat onvoldoende is en een presentatie/verdediging die voldoende is.' De instelling heeft aan de inspectie aangegeven dat het inmiddels niet meer mogelijk is om met een onvoldoende schriftelijk afstudeerwerk het diploma te behalen.

In juli heeft het panel na het verzoek van de NVAO om meer afstudeerwerken te beoordelen een aanvullend bezoek aan de opleiding gebracht. Het heeft twaalf afstudeerwerkstukken bestudeerd van studenten die in de maand juni 2011 voor het eindassessment zijn opgegaan. Het panel constateerde dat de documentatie van het mondelinge gedeelte van deze recente afstudeerzittingen op orde was. Het panel heeft de twaalf werken zelf met negentien afstudeerwerken aangevuld. Bij het bestuderen van deze afstudeerwerkstukken trof het panel er één aan waarover het twijfels had of de beoordeling terecht was. Ook hier had de mondelinge toelichting op het examen de doorslag gegeven voor een voldoende beoordeling. Het panel heeft ook een omgekeerde situatie aangetroffen: een voldoende schriftelijk werk met een onvoldoende eindbeoordeling op grond van presentatie en verdediging.

Overige bevindingen

Het panel onderschrijft de conclusie van de inspectie dat de opleiding tekortkomingen vertoonde waardoor het eindniveau van de afgestudeerden niet voldoende was gewaarborgd. Het panel stelt net als de inspectie vast dat de examencommissie haar rol om te controleren of de afgestudeerden aan de kwalificaties voldoen, nog niet vervulde. Het panel concludeert ook dat de opleiding de opmerkingen van de inspectie ter harte heeft genomen en bezig is verbetermaatregelen te implementeren. Het panel heeft gezien dat de examencommissie haar rol serieus oppakt en een aantal processen inzichtelijker maakt, bijvoorbeeld wat betreft de rol van de gecommitteerde en de beoordeling door examinatoren. Ook heeft de opleiding de eisen aan het afstuderen scherper geformuleerd.

Het panel beveelt de opleiding wel dringend aan om het afstudeerproces te verbeteren door:

- a. de goedkeuring voor de afstudeeropdracht vast te leggen en bij afwijkingen opnieuw de kwaliteit van de opdracht te keuren;
- b. strengere eisen aan het plan van aanpak te stellen, bijvoorbeeld in de vorm van een go/no go-moment;
- c. kwalitatieve eisen aan het rapport te stellen die voorwaardelijk zijn voor deelname aan de afstudeerzitting;
- d. een verslag te maken van de mondelinge zittingen, zodat de beoordelingen traceerbaar en navolgbaar worden.

Samenloop reguliere accreditatie

Het zojuist beschreven onderzoek viel samen met een onderzoek in verband met de reguliere accreditatie van de opleiding. De uitkomst van het aanvullende niveauonderzoek luidt kort samengevat als volgt. Over het niveau van zes van de 61 eindwerken had het panel twijfels: op grond van de schriftelijke werkstukken kwam het panel in eerste instantie tot een onvoldoende beoordeling. Na een toelichting door de examinatoren achtte het panel het plausibel dat het eindoordeel van de afstudeerwerken een voldoende was op grond van het mondelinge deel van het afstuderen. Gecombineerd met het feit dat bij het tweede bezoek van het panel het mondelinge deel goed was gedocumenteerd, leidde dit tot een voldoende beoordeling voor de standaard 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'. Het panel heeft het vertrouwen gekregen dat de opleiding op dit moment in staat is het gerealiseerde eindniveau van studenten te waarborgen en komt tot een positief oordeel voor de reguliere opleidingsaccreditatie. Wel doet het panel de opleiding aanbevelingen op het gebied van toetsing en examinering.

Verbetertraject

Het NVAO-panel komt in het kader van de reguliere accreditatie tot een positief oordeel over de opleiding. Op grond hiervan, en op basis van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop door het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding in december 2011 concludeert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen (zie bijlage 6 voor nadere informatie). De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. Op dit moment kan echter nog niet van alle verbetermaatregelen het effect worden vastgesteld. Dat vergt een langere doorlooptijd. De NVAO en de instelling zijn overeengekomen dat over twee jaar opnieuw het niveau van afgestudeerden wordt onderzocht. Het College van Bestuur heeft er de voorkeur voor uitgesproken dat een vervolgactiviteit van de inspectie zoveel mogelijk samenvalt met de vervolgmeting van de NVAO over twee jaar.

Vervolg

Omdat op dit moment nog niet van alle verbetermaatregelen kan worden vastgesteld of zij in voldoende mate vrucht hebben afgeworpen sluit de inspectie het onderzoek nog niet. De NVAO zal in het najaar van 2013 opnieuw het niveau van afgestudeerden onderzoeken. De inspectie neemt het initiatief om in diezelfde periode met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie over de op dat moment gerealiseerde verbeteringen te spreken. Als de uitkomst van dat gesprek positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

2.6 Hogeschool Leiden

Tekortkomingen

Bij Hogeschool Leiden beoordeelde de inspectie de situatie bij de opleiding Communicatie als zorgelijk. Er was sprake van een alternatief toetstraject. De uitvoering daarvan vertoonde aanzienlijke tekortkomingen met betrekking tot de opzet, de rol van de examencommissie en de uitvoering. Studenten realiseerden in een korte tijdspanne een disproportioneel aantal studiepunten. Daardoor achtte de inspectie de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. De naleving van de wet was ten aanzien van het functioneren van de examencommissie voor verbetering vatbaar.

Stappen in het proces

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar het door afgestudeerden gerealiseerde eindniveau. In december vond een gesprek plaats met het College van Bestuur over de uitkomsten van het onderzoek van de NVAO en de gerealiseerde verbeteringen.

Bevindingen NVAO

Niveau afstuderen

Het panel van de NVAO beoordeelde in totaal 36 dossiers van afgestudeerden. Van negentien afstudeerwerken van studenten die deelnamen aan het *alternatieve toetstraject* beoordeelde het panel er één als van onvoldoende niveau. De overige achttien en de zeventien afstudeerwerken van afgestudeerden die *niet* aan het alternatieve toetstraject deelnamen waren van voldoende of meer dan voldoende niveau. Het panel trof ook goede en excellente werken aan. Het panel merkt op dat de oordelen van de commissie over het eindniveau van de reguliere studenten gemiddeld hoger zijn dan de oordelen van de opleiding.

Het alternatieve toetstraject

Het panel is kritisch over de uitvoering van het alternatieve toetstraject. Het panel concludeert dat de uitvoering van het alternatieve toetstraject niet volgens de OER

heeft plaatsgevonden. In het alternatieve toetsstraject werd veelal gekozen voor een gecompriëerde vorm van toetsing om de duur van het tentamen in te korten. Ook is eenzelfde toets op meerdere momenten in de toetsweek bij verschillende studenten afgenomen. Het panel beoordeelt de kwaliteit van de toetsen als voldoende; door het inkorten van toetsen is het echter mogelijk dat de validiteit en betrouwbaarheid van deze toetsen in het geding zijn komen. Bij mondelinge toetsen zijn studenten steeds op hoofdlijnen ondervraagd waarbij de nadruk gelegd is op eindkwalificaties; veelal waren daarbij twee beoordelaars aanwezig. Er zijn geen score- of beoordelingsformulieren gebruikt. Vooraf zijn geen expliciete criteria vastgesteld, anders dan dat gebruik is gemaakt van het bestaande competentieprofiel uit de modulehandleiding. Het panel stelt dat bij deze vorm van toetsing zonder vooraf geformuleerde beoordelingscriteria het reële risico bestaat dat de toetsing onvoldoende valide en betrouwbaar was.

Reguliere toetsing en examinering binnen de opleiding

Ten aanzien van de reguliere toetsing concludeert het panel dat de kwaliteit van de uitvoering van de toetsing niet in alle gevallen inzichtelijk is. Zo heeft de opleiding niet voldoende duidelijk gemaakt waar in de opleiding iedere eindkwalificatie op eindniveau wordt getoetst. De relatie tussen de aard en het niveau van de toetsen enerzijds en de te toetsen eindkwalificaties mag helderder worden. Tevens hanteerde de opleiding geen eenduidige beoordelingscriteria voor de afstudeerscriptie. Het panel constateert dat het cluster *Management en Bedrijf* waar de opleiding onder valt diverse intensieve verbeteracties met betrekking tot toetsing en beoordeling in gang heeft gezet. De focus ligt daarbij op (het verbeteren van) de kwaliteit van toetsing in het algemeen en van de toetsing van het eindniveau van de studenten in het bijzonder. Het panel ondersteunt de noodzaak van de verbeteracties.

Verbetertraject

Op grond van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop door het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding in december 2011 constateert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen (zie bijlage 7 voor nadere informatie). De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. De uitkomsten ten aanzien van het niveau van de afgestudeerden, de aard en omvang van de getroffen maatregelen en het feit dat deze veelal instellingsbreed worden ingezet geven de inspectie voldoende vertrouwen om het onderzoek te sluiten.

Vervolg

Vervolgtoezicht is niet aan de orde.

De inspectie en het College van Bestuur deelden de wens om in het najaar van 2012 met vertegenwoordigers van de opleiding nog eenmaal over de ontwikkelingen tot op dat moment van gedachten te wisselen.

2.7 Voor verbetering vatbare opleidingen

Tekortkomingen

Bij zeven opleidingen van zeven hogescholen merkte de inspectie in april 2011 de situatie als *voor verbetering vatbaar* aan. Dat betekent dat niet aan alle aspecten van het beoordelingskader van de inspectie werd voldaan en/of dat interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar dat er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden of het eindniveau zelf. De tekortkomingen betroffen in alle gevallen het functioneren van de examencommissie en de documentatie van de opleiding in het wettelijke voorgescreven onderwijs- en examenreglement. In enkele gevallen waren er tekortkomingen met betrekking tot het naleven van de interne regels en procedures. Onderstaand wordt de situatie per opleiding kort beschreven

Christelijke Agrarische Hogeschool; Bedrijfskunde en Agribusiness

De opleiding bood maatwerkvormen van toetsing aan in de eindfase van de opleiding. De documentatie van beslissingen over individuele trajecten en de documentatie van de beoordeling van studenten was ontoereikend. De borging van het eindniveau stond echter niet ter discussie. De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie en diplomasupplementen.

Christelijke Hogeschool Ede; Gezondheidszorg

Er was sprake van een alternatief toetstraject in de eindfase van de opleiding. De documentatie van beslissingen over individuele trajecten was ontoereikend. De borging van het eindniveau stond echter niet ter discussie. De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren, getuigschriften en diplomasupplementen.

Christelijke Hogeschool Windesheim; Logopedie

Er was sprake van een negatief signaal over het niveau van de opleiding en de contacttijd. Dit signaal gaf de feitelijke situatie echter niet juist weer. De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER en diplomasupplementen en, in mindere mate, de examencommissie.

Haagse Hogeschool; Commerciële Economie

Er was een signaal over de kwaliteit van de examinering. Dit signaal gaf echter de feitelijke situatie niet juist weer. De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie en examinatoren.

Hogeschool Inholland; MEM Rotterdam

De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, en diplomasupplementen, en in mindere mate examinatoren. De borging van het eindniveau stond niet ter discussie. De NVAO heeft vastgesteld dat alle afgestudeerden in de steekproef het hbo-bachelorniveau bereikten. Het verbetertraject maakt onderdeel uit van het overkoepelende verbetertraject van Hogeschool Inholland dat hiervoor werd beschreven.

Hogeschool Rotterdam; Vastgoed en Makelaardij

Er was sprake van een alternatief toetstraject. De borging van het eindniveau stond niet ter discussie: waarborgen voor de kwaliteit van het alternatieve traject bleken voldoende aanwezig. De naleving van de wet was op het onderwerp examencommissie en een enkel ander aspect voor verbetering vatbaar.

Hogeschool Utrecht; Technische Bedrijfskunde

Er was sprake van een zeer kleinschalig alternatief afstudeertraject waarvan de uitvoering met voldoende waarborgen omkleed bleek. De borging van het eindniveau stond niet ter discussie. De naleving van de wet was voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, getuigschriften en diplomasupplementen, en in mindere mate examinatoren.

Verbetertraject

De betreffende instellingen is gevraagd per 1 september 2011 informatie aan de inspectie te leveren over het herstel van de tekortkomingen. Op grond daarvan constateert de inspectie dat de geconstateerde tekortkomingen zijn in alle gevallen hersteld.

Vervolg

De zeven opleidingen die als *voor verbetering vatbaar* werden aangemerkt hebben inmiddels de tekortkomingen verholpen. Het onderzoek bij de betreffende instellingen is inmiddels gesloten.

3 CONCLUSIES

Opleidingen waar het niveau is onderzocht

Uitkomsten NVAO-onderzoek

Bij alle vijf de instellingen waar de NVAO aanvullend onderzoek deed naar het gerealiseerde eindniveau werden bij de betreffende opleidingen tekortkomingen geconstateerd in de kwaliteit van de toetsing en/of de examinering. Onderstaande tabel toont de uitkomsten van het onderzoek naar het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden. In deze tabel is geen onderscheid gemaakt tussen reguliere en alternatieve vormen van toetsing en afstuderen.

Instelling	Niet beoordeelbaar	Wel beoordeelbaar	Niveau onvoldoende
Hs van Arnhem & Nijmegen; Werktuigbouwkunde	0	61	0
Hogeschool Leiden; Communicatie	0	36	1
Hanzehogeschool; Instituut voor Communicatie en Media	12	41	6
Christelijke Hs Windesheim; Journalistiek	25	37	12
Hs Inholland	13	220	86
Totaal	50	395	105

Over de gegevens van Hogeschool Inholland rapporteerde de inspectie al in april 2011. Samen met de gegevens van de vier onderzochte opleidingen komt het totaal aantal afstudeerdossiers dat voor onderzoek werd geselecteerd op 445. Hiervan bleken er 50 niet beoordeelbaar bij gebrek aan voldoende materiaal. Van de 395 dossiers die wel beoordeelbaar waren werden er 290 van voldoende niveau bevonden. In totaal werden 105 afstudeerdossiers niet van voldoende niveau bevonden. Ten overvloede wordt gemeld dat deze gegevens niet maatgevend zijn voor het hoger beroepsonderwijs als geheel; de opleidingen werden immers via een risicoanalyse geselecteerd.

Sancties

Daar waar afgestudeerden niet het vereiste niveau hadden en ook andere tekortkomingen werden geconstateerd is sprake van onterecht uitgereikte getuigschriften. De inspectie zal in deze situaties passende financiële sancties treffen.³ Het gaat in totaal om 19 afgestudeerden. In april 2011 werden voor de opleidingen van Hogeschool Inholland 86 dossiers bij de staatssecretaris aangemeld voor een sanctie.

Opleidingen met beperkte tekortkomingen

De zeven opleidingen die als *voor verbetering vatbaar* werden aangemerkt hebben inmiddels de tekortkomingen verholpen. Het onderzoek bij de betreffende instellingen is inmiddels gesloten.

³ De minister van OCW heeft de inspectie daartoe onlangs gemandateerd.

4 TOT BESLUIT

In dit laatste hoofdstuk vragen wij aandacht voor drie onderwerpen:

- de innovatiebereidheid van instellingen,
- het belang van goede archivering door instellingen,
- de ontwikkeling van het inspectietoezicht.

Innovatie versus prudentie

Recent zijn sommige bestuurders van instellingen terughoudend geworden: aan werkwijzen die afwijken van de reguliere gang van zaken wordt al snel een halt toegevoerd. In verscheidene gesprekken die de inspectie voerde is dit expliciet aan de orde geweest. Ook besloten sommige opleidingen beperkter dan voorheen vrijstellingen te verlenen aan studenten. Dat blijkt uit enkele signalen van studenten die bij de inspectie binnenkwamen. Ook hebben diverse instellingen besloten het aanbod van EVC (erkenning van eerder of elders verworven competenties) stop te zetten. Alhoewel in dat laatste geval ook andere overwegingen een rol spelen (zoals een tegenvallend aantal EVC-kandidaten) ziet de inspectie in de ontwikkelingen een toenemende voorzichtigheid om buiten gebaande paden te treden.

Eenzijds is terughoudendheid met experimenten begrijpelijk gelet op alle signalen over haperende onderwijskwaliteit van de afgelopen jaren, en is het ook wenselijk voor zover experimenten en pilots niet aan de te stellen kwaliteitseisen voldoen. Anderzijds betreurt de inspectie het als alternatieve werkvormen en procedures per definitie als risicovol of zelfs verdacht zouden worden aangemerkt. De inspectie is warm voorstander van nieuwe ontwikkelingen, op voorwaarde dat aan de waarborgen voor kwaliteit voldoende aandacht wordt besteed. Instellingen lijken nu echter zo voorzichtig te worden dat dit ten koste gaat van vernieuwing en innovatie.

In plaats van het stopzetten van experimenten kan ook worden gekozen voor het verbeteren van de kwaliteit ervan. Nu examencommissies een steeds zwaardere stem krijgen in de bewaking van het niveau van de afgestudeerden, zowel in regelgeving als in de praktijk, ligt hier een mogelijke uitweg voor het probleem. Door examencommissies nadrukkelijk te betrekken bij het formuleren van de randvoorwaarden voor de bewaking van het niveau in experimentele situaties wordt immers een belangrijke randvoorwaarde gecreëerd voor het realiseren van de gewenste uitkomsten. Als de examencommissie vervolgens - overeenkomstig haar wettelijk taak - expliciet toeziet op de uitkomsten in termen van het door studenten te realiseren niveau, hoeft niets een goed experiment in de weg te staan.

Archivering en bewaartermijn

Gebleken is dat opleidingen na het afstuderen van hun studenten de onderliggende documenten (werkstukken en beoordelingen) onvoldoende lang archiveren. Van een aanzienlijk deel van de afgestudeerden bleek dat panels daardoor het eindniveau niet konden verifiëren. Afgelopen jaren bestond er geen wettelijke bewaartermijn. Naar onze opvatting ligt het echter in de rede dat instellingen belangrijke documenten zoals afstudeerwerken meerdere jaren bewaren, bijvoorbeeld ten behoeve van interne en externe controles. Momenteel is wetgeving in voorbereiding die een bewaartermijn van zeven jaar voorschrijft.

Ontwikkeling inspectietoezicht

De aanbevelingen die de inspectie in haar eindrapport van april 2011 deed ten aanzien van de kwaliteit van examinering zijn door de staatssecretaris van OCW overgenomen en aangevuld met extra beleidsmaatregelen. Deels zijn deze al ingevoerd, en deels is daarvoor wetgeving in voorbereiding.

Onderdeel van dit beleid is de herijking van het inspectietoezicht. Dat is nodig omdat de incidenten aantonen dat de bestaande mechanismen voor de borging van de kwaliteit, waaronder ook het accreditatiestelsel, niet alle tekortkomingen konden voorkomen en deze ook niet tijdig signaleerden. Inmiddels is het nodige in gang gezet om het toezicht op de instellingen en het toezicht op het stelsel van accreditatie

te versterken. Over het toezichtkader van de inspectie heeft in november 2011 een eerste ronde van externe consultatie plaatsgevonden onder instellingen voor hoger onderwijs, hun vertegenwoordigende organen en andere betrokken partijen, zoals de studentenkoepels. Dit overleg krijgt in maart 2012 zijn vervolg. Invoering van het vernieuwde toezicht is voorzien medio 2012.

BIJLAGE 1 Samenvatting inspectierapport

Onderstaand volgt een korte samenvatting van het inspectierapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs* van april 2011.

HET ONDERZOEK IN VOGELVLUCHT

Gebreken in de naleving van de wet

Er is in het bekostigd hoger beroepsonderwijs onvoldoende discipline in de naleving van wettelijke voorschriften die essentieel zijn voor de bewaking van het afstudeerniveau. Dit volgt uit de beoordeling van vijftien opleidingen van tien verschillende hogescholen en uit documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere hogescholen. In alle gevallen is de situatie op zijn minst voor verbetering vatbaar.

Vier zorgelijke en vier zeer zwakke opleidingen

Er zijn in het hoger beroepsonderwijs ruim 1200 geaccrediteerde bacheloropleidingen. De inspectie deed bij vijftien bacheloropleidingen van tien hogescholen onderzoek naar de naleving van de wettelijke voorschriften en de interne regels met betrekking tot de toetsing en de examinering. De selectie vond plaats op basis van informatie over alternatieve toets- of afstudeertrajecten en negatieve signalen over de kwaliteit van de beoordeling of het niveau van studenten. Bij acht opleidingen van vijf hogescholen is de situatie niet in orde. Vier van deze acht opleidingen merkt de inspectie aan als zeer zwak, mede op grond van het oordeel van een commissie van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het hbo-bachelorniveau bereikte. Bij de vier andere opleidingen kenmerkte de inspectie de situatie als zorgelijk en werd de NVAO gevraagd het gerealiseerde niveau te onderzoeken.

Hiaten in het stelsel van externe kwaliteitszorg

Met het stelsel van interne en externe kwaliteitsvoorzieningen lijkt op dit moment onvoldoende gegarandeerd dat zwakke opleidingen tijdig worden gesignaleerd en gecorrigeerd. Ook het accreditatiestelsel kan hier kennelijk niet altijd in voorzien. Komende jaren zal prioriteit moeten worden gegeven aan de naleving van die onderdelen van de wet die voorwaardelijk zijn voor de bewaking van het eindniveau van afgestudeerden. In de opleidingsaccreditatie is, gelet op het zwaarwegende belang van dit onderwerp, wenselijk dat separaat geoordeeld wordt over het gerealiseerde eindniveau. Daarvoor is nodig dat in de huidige standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* beide onderwerpen worden gescheiden. Daarenboven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om kwaliteitsrisico's en kwaliteitsfalen tussen twee accreditaties in zoveel mogelijk uit te sluiten.

ACHTERGROND

Aanleiding

Op 10 juli 2010 publiceerde *de Volkskrant* een artikel met de boodschap dat bij de opleiding *Media & Entertainment Management (MEM)* van Hogeschool Inholland te Haarlem langstuderende studenten te lichtvaardig een diploma zouden hebben ontvangen op basis van een alternatief afstudeertraject. Het toenmalige College van Bestuur van Hogeschool Inholland kondigde kort na 10 juli een onderzoek aan van een onafhankelijke onderzoekscommissie onder leiding van dhr. drs. G.B.M. Leers. Deze publiceerde op 23 september 2010 een kritisch rapport.

Landelijk onderzoek

Mede naar aanleiding van signalen over andere instellingen startte de inspectie in juli 2010 een onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten onder alle instellingen in het hoger onderwijs. Op 19 oktober 2010 werd daarover een tussenrapportage aan de Tweede Kamer gezonden. In zijn beleidsreactie op de tussenrapportage

vroeg de staatssecretaris van Onderwijs de inspectie om een tussentijds bericht over de situatie bij Hogeschool Inholland met informatie over de uitvoering van het verbeterbeleid en antwoord op twee vragen die na het rapport van de commissie Leers opkwamen. Medio januari is aan dit verzoek voldaan.

VRAAGSTELLING

Onderzoeksvragen

Dit rapport geeft antwoord op de volgende vragen.

1. In welke mate komen in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voor?
2. Zijn er alternatieve afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van opleidingen die een risico vormen voor het eindniveau?
3. Leven de betreffende opleidingen de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek⁴ na inzake de toetsing en de borging van het eindniveau?

Alternatieve afstudeertrajecten

Het onderzoek van de inspectie vindt zijn oorsprong in negatieve signalen over alternatieve afstudeertrajecten en de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau. Een alternatief afstudeertraject wordt gedefinieerd als een manier van afstuderen die qua inhoud, proces of beoordelingswijze afwijkt van het afstudeerproces dat vastgelegd is in de onderwijs- en examenregeling. In het geval van een proef of experiment is denkbaar dat de opzet op andere wijze is gedocumenteerd dan in de onderwijs- en examenregeling. In die situatie mag worden verwacht dat het traject elders nauwgezet is beschreven en dat de examencommissie haar goedkeuring heeft gehecht aan de opzet en waakt over de uitvoering.

Alternatieve toetsvormen

Voor alternatieve toetsvormen in de eindfase van de opleiding geldt hetzelfde. Als een student enkele studiepunten via een vervangende opdracht realiseert valt dit buiten het bestek van dit onderzoek.⁵ Gaat het om meer studenten of om studenten die twintig of dertig studiepunten in het laatste studiejaar op alternatieve wijze realiseren dan behoort dit wel tot het object van onderzoek. In de eerste fase van het onderzoek - een landelijke enquête - was de aandacht vooral gericht op alternatieve afstudeertrajecten. Naar aanleiding van de signalen en de resultaten van de landelijke enquête zijn in een schriftelijke verdiepingronde ook alternatieve toetswijzen in de eindfase van de opleiding in het onderzoek betrokken, evenals serieuze signalen die in bredere zin de bewaking van het eindniveau betroffen.

Cesuur

De inspectie onderscheidt in haar beoordeling vier situaties: volledig in orde, voor verbetering vatbaar, zorgelijk en zeer zwak. Natuurlijk bepaalt de aard van de tekortkoming de ernst van de situatie. Hier is geen algemene rekenregel voor te geven omdat als gevolg van de grote mate van autonomie in het hoger onderwijs de onderliggende situaties sterk kunnen verschillen en ook deze verschillen in de beoordeling moeten worden betrokken. De volgende algemene cesuur is als richtlijn gehanteerd.

Volledig in orde: de wet wordt volledig nageleefd en de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.

De inspectie beoordeelt de situatie als *volledig in orde* als aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan - dat wil zeggen, als de WHW op alle onderdelen volledig wordt nageleefd en de interne afspraken en procedures worden nageleefd - en er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.

Voor verbetering vatbaar: er zijn aanpassingen nodig om volledig aan de wet

⁴ Hierna: Wet op het hoger onderwijs, of kortweg WHW.

⁵ Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat in totaal 240 studiepunten, ofwel 240 EC (European credit points).

te voldoen maar de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De situatie is <i>voor verbetering vatbaar</i> als niet aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan en/of interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zorgelijk: er zijn aanpassingen nodig en de borging van het eindniveau is niet boven alle twijfel verheven; het gerealiseerde eindniveau zal worden onderzocht.
De situatie is <i>zorgelijk</i> als het gebrek aan naleving op één onderwerp van het beoordelingskader ernstig is of op twee of meer onderwerpen aanzienlijk en/of als er andere aanwijzingen zijn van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zeer zwak: er zijn verreikende aanpassingen nodig; het eindniveau van afgestudeerden is in het geding.
Het oordeel luidt <i>zeer zwak</i> als de NVAO - al dan niet in aanvulling op het nalevingsonderzoek van de inspectie zoals onder <i>zorgelijk</i> is geformuleerd - vaststelt dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het hbo-bachelorniveau bereikte. Met aanzienlijk wordt bedoeld: in meer dan een incidenteel geval.

Onderzoek naar eindniveau

Bij Hogeschool Inholland is van vijf opleidingen door de NVAO het niveau van afgestudeerden in alternatieve en reguliere afstudeertrajecten onderzocht. Daarvoor is een commissie van inhoudsdeskundigen ingesteld. Uitgangspunt was het beoordelingskader zoals dat in de reguliere opleidingsaccreditatie wordt gebruikt. De commissie heeft een steekproef genomen van afstudeerwerken van studenten van het reguliere traject, en alle afstudeerwerken van afgestudeerden via het alternatieve traject beoordeeld. In voorkomende gevallen werden naast het afstudeerwerk ook andere werkstukken beoordeeld.

Elf verificatieopleidingen

Aanvullend heeft de inspectie bij elf aselect gekozen opleidingen van elf bekostigde hogescholen documenten onderzocht. Het betreft hogescholen waar niet al een onderzoek op locatie plaatsvond. Doel van de verificatie was het completeren van het beeld over de toetsing en de examinering en de wettelijk voorgeschreven documentatie, vanuit de vraag of er breder een probleem is met de naleving van de wet. Daartoe is de onderwijs- en examenregeling geanalyseerd, evenals aanvullende documentatie met betrekking tot het afstudeerproces en het functioneren van de examencommissie, voor zover dat uit documenten kan worden afgeleid. Ook werden uitgereikte getuigschriften en diplomasupplementen beoordeeld.

CONCLUSIES

Opmerkingen vooraf

Voordat de conclusies worden gepresenteerd in de vorm van antwoorden op de onderzoeksvragen, worden eerst enkele opmerkingen gemaakt die de achtergrond schetsen waartegen de conclusies moeten worden begrepen.

- Dit onderzoek geeft geen algemeen beeld of algemene stand van zaken van het gehele bekostigde hoger beroepsonderwijs, laat staan van het gehele hoger onderwijs. Daarvoor is het ook niet bedoeld. Vanaf het begin stonden risicovolle situaties centraal, vanuit de invalshoek van het behaalde eindniveau. Eveneens geldt dat per instelling slechts één of enkele opleidingen zijn onderzocht en dat de uitkomsten niet representatief zijn voor de instelling als geheel.
- Dat de wet niet of onvoldoende wordt nageleefd hoeft op zich niets te zeggen over het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden. Alleen onderzoek van inhoudsdeskundigen kan daarover uitsluitsel geven.
- Niet alles wat alternatief is, is risicovol. De inspectie is voorstander van experiment en vernieuwing. Voorwaarde is wel dat dit met voldoende waarborgen is omkleed.
- Het is niet zo dat bij alle veertig instellingen waar een schriftelijke verdiepingronde plaatsvond risico's voor het eindniveau aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor

de vijftien opleidingen waar onderzoek op locatie plaatsvond. In een aantal gevallen is sprake van zorgvuldige en doordachte alternatieve trajecten of bleken signalen onjuist. Wel is in alle onderzochte gevallen sprake van verbeterpunten.

- Mogelijk zijn er nog onbekende risicovolle situaties. Honderd instellingen voor hoger onderwijs bieden samen enkele duizenden opleidingen aan. Deze zijn niet allemaal onderzocht. Vertrekpunten waren de vraag aan instellingsbesturen om alternatieve afstudeertrajecten te melden en signalen van studenten en docenten. Ook andere initiatieven dan afstudeertrajecten kunnen risicovol zijn, en binnen grote instellingen is niet op elk moment alles tot in detail en op het juiste niveau bekend.

1. In welke mate komen in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voor?

Volgens opgave van de instellingen zelf komen bij universiteiten en niet-bekostigde instellingen geen alternatieve afstudeertrajecten voor. Op vier bekostigde hogescholen was sprake van alternatieve afstudeertrajecten bij in totaal zes opleidingen. Daarnaast boden vier opleidingen van vier andere hogescholen een alternatief toetstraject aan in de eindfase van de opleiding. In totaal was dus sprake van tien alternatieve trajecten bij acht hogescholen.

2. Zijn er alternatieve afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van opleidingen die een risico vormen voor het eindniveau?

Bij vier opleidingen van Hogeschool Inholland zijn tekortkomingen geconstateerd in de borging van het eindniveau en is door de NVAO vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden het hbo-bachelorniveau niet bereikte. Bij drie van deze vier opleidingen was sprake van een alternatief traject; de vierde opleiding is ter verificatie in het onderzoek betrokken. De uitkomst geldt zowel voor afgestudeerden in de reguliere trajecten als in de alternatieve trajecten. Alle vier de opleidingen merkt de inspectie aan als *zeer zwak*.

Ook bij vier opleidingen van vier andere hogescholen vertoont de borging van het eindniveau tekortkomingen, zij het niet steeds voor de gehele opleiding. Het betreft opleidingen van de Hanzehogeschool, Hogeschool Leiden, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Christelijke Hogeschool Windesheim. Bij de betreffende opleidingen zal de NVAO onderzoek doen naar het niveau van afgestudeerden. De situatie bij deze vier opleidingen kenmerkt de inspectie vooralsnog als *zorgelijk*. Bij drie van deze vier opleidingen is of was sprake van een alternatief traject; bij de vierde opleiding vertoont de reguliere toetsing tekortkomingen.

Al met al is het eindniveau van afgestudeerden bij zes van de tien alternatieve trajecten niet boven alle twijfel verheven. Bij de andere vier staat de borging van het eindniveau niet ter discussie.

3. Leven de betreffende opleidingen de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs na inzake de toetsing en de borging van het eindniveau?

Geen van de vijftien op locatie onderzochte opleidingen houdt zich volledig aan alle wettelijke bepalingen met betrekking tot de toetsing en de borging van het eindniveau. Een aanzienlijk deel van de tekortkomingen betreft de wettelijk voorschreven documentatie van de opleiding. In alle gevallen geldt dat voor meer dan één hoofdonderwerp uit het beoordelingskader (onderwijs- en examenregeling, examencommissie, examinatoren) de wet niet volledig wordt nageleefd. Twaalf opleidingen leven minder dan de helft van alle 25 getoetste aspecten niet of niet volledig na. Bij de elf aselect gekozen verificatieopleidingen is de naleving van de wet beter, maar ook hier zijn er in alle gevallen verbeterpunten.

Onderstaand worden de antwoorden op de onderzoeksvragen nader toegelicht en

met elkaar in verband gebracht.

Totaalbeeld vijftien onderzochte opleidingen

Tabel 2 vat het beeld samen per instelling en opleiding. Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat alleen bij de opleidingen van Hogeschool Inholland door de NVAO het eindniveau van afgestudeerden is onderzocht. De uitkomsten van het niveau-onderzoek waren doorslaggevend voor het eindoordeel *zeer zwak* bij vier opleidingen. Bij de vier opleidingen van andere hogescholen waar de situatie als *zorgelijk* is gekenmerkt zal dit onderzoek nog plaatsvinden. Hier was in alle gevallen de aangetroffen situatie met betrekking tot de toetsing en beoordeling in het alternatieve traject en/of de opleiding als geheel doorslaggevend: bij geen van de vijftien opleidingen is de naleving van de wet de enige reden geweest om dit oordeel uit te spreken.

Instelling	Opleiding	Totaalbeeld
Chr. Agrarische Hs	Bedrijfskunde en Agribusiness	Voor verbetering vatbaar
Chr. Hs Ede	Gezondheidszorg	Voor verbetering vatbaar
Chr. Hs Windesheim	Logopedie	Voor verbetering vatbaar
	Journalistiek	Zorgelijk
Haagse Hs	Commerciële Economie	Voor verbetering vatbaar
HAN	Werktuigbouwkunde	Zorgelijk
Hanze	Instituut voor Comm. & Media	Zorgelijk
Hs Inholland	Bedrijfseconomie Haarlem	Zeer zwak
	Commerciële Economie Diemen	Zeer zwak
	MEM Haarlem	Zeer zwak
	MEM Rotterdam	Voor verbetering vatbaar
	Vrijtijdmanagement Diemen	Zeer zwak
Hs Leiden	Communicatie	Zorgelijk
Hs Rotterdam	Vastgoed & Makelaardij	Voor verbetering vatbaar
Hs Utrecht	Technische Bedrijfskunde	Voor verbetering vatbaar

Tabel 2: Totaalbeeld van de vijftien onderzochte opleidingen.

Voor verbetering vatbaar. De zeven opleidingen waarvan de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is aangemerkt als *voor verbetering vatbaar*, voldoen elk op verscheidene aspecten niet of niet volledig aan de wet. Hier zijn echter geen indicaties dat de borging van het eindniveau in het geding is.

Zorgelijk. Bij elk van deze vier opleidingen waren gebreken in de praktijk van de examinering of de niveaubewaking doorslaggevend om de situatie als *zorgelijk* aan te merken:

- bij drie samenwerkende communicatieopleidingen van de Hanzehogeschool was sprake van een alternatief afstudeertraject dat aanzienlijke tekortkomingen vertoonde;
- bij de opleiding Communicatie van Hogeschool Leiden was sprake van een alternatief toetstraject voor een groep studenten dat aanzienlijke tekortkomingen vertoonde;
- bij de opleiding Werktuigbouwkunde van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen zijn er aanzienlijke tekortkomingen in de uitvoering van de toetssystematiek van de opleiding als geheel;
- bij de opleiding Journalistiek van Christelijke Hogeschool Windesheim is sprake van een alternatief toetstraject waarvan de uitvoering gebreken vertoont en was sprake van een alternatief afstudeertraject met tekortkomingen.

Drie van deze vier opleidingen voldoen aan minder dan de helft van de beoordeelde aspecten van het beoordelingskader. De vierde opleiding voldoet aan een kwart van de aspecten niet of niet volledig.

Zeer zwak. Er zijn vier zeer zwakke opleidingen. Het betreft opleidingen van Hogeschool Inholland. Hier is door de NVAO vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de

onderzochte eindwerken van afgestudeerden niet het hbo-bachelorniveau toonde.⁶ Bij de opleiding Bedrijfseconomie (BE) Haarlem betrof het alleen regulier afgestudeerden; bij de andere drie opleidingen ging het zowel om regulier als om alternatief afgestudeerden (Media & Entertainment Management (MEM) Haarlem, Commerciële Economie (CE) Diemen en Vrijtijdsmanagement (VTM) Diemen). Vier van de vijf onderzochte opleidingen vertonen aanzienlijke gebreken in de naleving van de Wet op het hoger onderwijs, de naleving van interne regels en/of de borging van het eindniveau. Het betreft de opleidingen BE Haarlem, CE Diemen, MEM Haarlem en VTM Diemen. Deze laatste opleiding vertoont wat de naleving betreft aanzienlijk minder gebreken dan de andere drie. Bij de opleiding MEM op de locatie Rotterdam is de situatie met betrekking tot de naleving van de wet en de interne regels op enkele punten voor verbetering vatbaar.

De vorm van de alternatieve trajecten

De inspectie neemt een aantal overeenkomsten waar tussen de aangetroffen alternatieve trajecten. Aan studenten die in een vergevorderd stadium van hun opleiding een relevante functie in het werkdomein van de opleiding vonden en niet langer studeren, bieden sommige opleidingen de mogelijkheid om de tijdens het reguliere werk verworven kennis en vaardigheden te verzilveren. Op de werkvloer tot stand gekomen beroepsproducten worden dan beoordeeld in het licht van de competenties van de opleiding zodat de student de ontbrekende vakken kan realiseren of alsnog kan afstuderen. Gemeenschappelijk in deze vorm van toetsing is vaak dat twee docenten als assessoren optreden en in een gesprek met de student aan de hand van een portfolio van beroepsproducten de student beoordelen. In veel gevallen kan dit een prima toetsvorm zijn. Bij de uitvoering doen zich echter vaak gebreken voor.

De belangrijkste tekortkomingen die de inspectie in de praktijk tegenkwam zijn:

- een gebrek aan goed uitgewerkte beoordelingscriteria;
- een gebrek aan duidelijkheid over de eisen waaraan goede werkstukken en een goed portfolio moeten voldoen;
- ontoereikende instructies voor de docent-assessor;
- de aanname dat elke ervaren docent de benodigde interview- en beoordelingsvaardigheden beheerst en in staat is om over de gehele breedte van de opleidingscompetenties tot op het afstudeerniveau tot een deskundig oordeel te komen.

In paragraaf 4.4 wordt dit uitgewerkt en wordt toegelicht aan welke randvoorwaarden deze vorm van toetsing naar de opvatting van de inspectie moet voldoen.

Relatie met eerdere bevindingen

Er is een duidelijke parallel tussen bovenstaande aandachtspunten in de beoordeling van competenties en de bevindingen in het onderzoek dat de inspectie in 2009 uitvoerde naar de kwaliteit van het erkennen van verworven competenties (EVC) in het hoger onderwijs. Ten aanzien van EVC concludeerde de inspectie toen dat beslissingen van de examencommissie noodgedwongen te eenzijdig gebaseerd moesten worden op het vertrouwen in (de expertise van) de individuele examinerator of assessor. De examencommissie kon haar beslissingen namelijk vaak niet mede baseren op een transparant en goed gedocumenteerd onderliggend proces van beoordeling. Vergelijkbare vraagstukken doen zich voor in de nu onderzochte alternatieve toetsen afstudeertrajecten. In het rapport *Boekhouder of wakend oog* (2009) constateerde de inspectie dat niet alle examencommissies voldoende tegen hun taak opgewassen zijn. Ook dat wordt nu opnieuw geconstateerd. Om die reden spreekt de inspectie dan ook in een aantal gevallen haar zorg uit over de aangetroffen alternatieve trajecten.

Naleving van de WHW

Alle vijftien onderzochte opleidingen dienen verbeteringen te realiseren in de nale-

---

⁶ Het onderzoek door de NVAO naar het niveau van de afgestudeerden heeft vooralsnog alleen bij Hogeschool Inholland plaatsgevonden.

ving van de Wet op het hoger onderwijs op twee of meer van de onderwerpen onderwijs- en examenregeling, examencommissie en examinatoren. Ook voldoen de diplomasupplementen vaak niet aan alle eisen. Gemiddeld voldoen deze opleidingen aan tien van de 25 onderzochte aspecten volledig en aan de overige vijftien ten dele of niet. Het onvoldoende naleven van de interne regels en procedures is een aanvullend en hiermee samenhangend probleem.

Autonomie en verantwoordelijkheid

Van alle onderwijswetten is de Wet op het hoger onderwijs het minst gedetailleerd. De bepalingen in de wet met betrekking tot de onderwijs- en examenregeling, de examencommissie en examinatoren zijn van wezenlijk belang voor de kwaliteit van het onderwijs en de examinering. De grote autonomie die de wet de instellingen voor het overige biedt, onderstreept het belang van de naleving van de voorschriften op het gebied van de niveaubewaking. Uit dit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen tekortkomingen in de naleving van de wet enerzijds en zorgelijke uitkomsten met betrekking tot de toetsing en het gerealiseerde eindniveau anderzijds. De inspectie heeft geen aanwijzingen dat problemen met de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voortkomen uit de wet zelf. De naleving van de wet kan - en moet - dus verbeteren.

Onrechtmatig verstrekte getuigschriften

Opleidingen die de wet onvoldoende naleefden en waar de NVAO vaststelde dat afgestudeerden niet het hbo-bachelorniveau bereikten, verstrekten de betreffende getuigschriften onrechtmatig. Vooral nog is dat alleen vastgesteld voor vier opleidingen van Hogeschool Inholland. In totaal gaat het om 86 afgestudeerden waarvan het niveau als onvoldoende werd beoordeeld en dertien waarvan de werkstukken naar het oordeel van de commissie van de NVAO niet beoordeelbaar waren of - tegen de interne regels van de instelling in - niet beschikbaar waren. Deze aantallen gelden voor de opleidingen Media en Entertainment Management Haarlem, Bedrijfs-economie Haarlem, Commerciële Economie Diemen en Vrijtijdsmanagement Diemen samen. De inspectie meldt deze opleidingen bij de staatssecretaris van onderwijs aan voor het treffen van passende financiële sancties en geeft de staatssecretaris in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de vier opleidingen op grond van art. 5a 12b van de WHW. Het advies van de inspectie is dit onderzoek medio 2012 te initiëren, zodat het verbeterbeleid van de instelling de kans krijgt vrucht af te werpen.

Geen frauduleus handelen

De inspectie heeft geen aanwijzingen dat medewerkers moedwillig regels hebben geschonden met het oogmerk daar zelf beter van te worden. De aangetroffen tekortkomingen vinden hun oorzaak hoogstens in onzorgvuldig gedrag en ondoordacht handelen.

Tekortkomingen in het stelsel van externe kwaliteitszorg

Er lijkt in het bekostigd hoger beroepsonderwijs onvoldoende discipline in de naleving van wettelijke voorschriften die essentieel zijn voor de bewaking van het afstudeerniveau. Dit volgt uit de beoordeling van vijftien opleidingen van tien verschillende hogescholen en uit documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere hogescholen. In alle gevallen is de situatie voor verbetering vatbaar. Bij acht opleidingen blijkt de situatie zorgelijk en vier van deze acht opleidingen merkt de inspectie aan als zeer zwak. Met het stelsel van interne en externe kwaliteitsvoorzieningen is op dit moment al met al onvoldoende gegarandeerd dat zwakke opleidingen tijdig worden gesignaleerd en gecorrigeerd. Ook het accreditatiestelsel kan hier kennelijk niet altijd in voorzien. Daarenboven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om kwaliteitsrisico's en kwaliteitsfalen tussen twee accreditaties in zoveel mogelijk uit te sluiten.

BIJLAGE 2 Beoordelingskader

Hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs bevat voorschriften voor de inrichting van het hoger onderwijs. De inspectie selecteerde uit hoofdstuk 7 van de wet de belangrijkste bepalingen die de toetsing en beoordeling van studenten betreffen en randvoorwaardelijk zijn voor de borging van het eindniveau. Deze zijn in het onderzoek als beoordelingskader gehanteerd. Hieronder is het totale beoordelingskader opgenomen. Eerst volgt een toelichting.

Indeling aspecten

De aspecten van het kader zijn naar de volgende onderwerpen gegroepeerd.

- **De onderwijs- en examenregeling.** Deze beschrijft per opleiding of groep van opleidingen de inhoud van het onderwijs, de tentaminering en de examinering en vormt het basisdocument voor studenten, docenten, examencommissies, examinatoren en leidinggevendenden waarin de geldende procedures en de rechten en plichten van zowel de studenten als de opleiding zijn vastgelegd (art. 7.13 WHW).
- **De examencommissie.** De examencommissie bewaakt het niveau van de opleiding door intern toezicht te houden op de tentaminering en examinering qua inhoud, werkwijze en niveau. De examencommissie heeft de taak om vast te stellen of de afgestudeerde de in de onderwijs- en examenregeling beschreven eindkwalificaties gerealiseerd heeft (art. 7.12, 7.12a en 7.12b).
- **De examinatoren.** Examinatoren beoordelen studenten en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de borging en bevordering van het niveau van studenten (art. 7.12c).
- **Getuigschriften en diplomasupplementen.** Deze documenten samen dienen nationaal en internationaal de communicatie te bevorderen over de inhoud van de opleiding en de door de afgestudeerde behaalde resultaten en daarmee het civiel effect van de behaalde graad te stimuleren (art. 7.11).
- **Naleving interne regels en procedures.** Onderzocht is of de interne regels en procedures werden nageleefd voor zover deze relevant zijn voor de borging van het eindniveau.

De eerste vier onderwerpen betreffen wettelijke aspecten. Bij het onderwerp examinatoren heeft de inspectie twee aspecten geformuleerd die een operationalisering betreffen van de wettelijke bepalingen. De belangrijkste aspecten worden hierna toegelicht. De eerste drie onderwerpen zijn randvoorwaardelijk voor de borging van het eindniveau; de vierde is relevant in verband met de (internationale) communicatieve waarde van het getuigschrift en het civiel effect ervan. Het vijfde onderwerp heeft de inspectie toegevoegd om zich een oordeel te kunnen vormen over de waarborgen van het eindniveau in de specifieke situatie van de betreffende opleiding. De onderliggende aspecten zijn hier per opleiding verschillend. In alle gevallen gaat het om zaken die op hoofdlijnen in de onderwijs- en examenregeling moeten zijn beschreven, zoals procedures rond de stage en het afstuderen en de beoordeling van studenten. De belangrijkste aspecten worden hierna afzonderlijk toegelicht

Belang onderwijs- en examenregeling

De onderwijs- en examenregeling is het document waar alle betrokkenen (management, docenten, examencommissie, examinatoren en studenten) in moeten kunnen lezen wat de inhoud van het onderwijs is, hoe het georganiseerd is, hoe er getoetst wordt en wat de geldende procedures en afspraken zijn. Transparantie en volledigheid staan bij de beoordeling van de onderwijs- en examenregeling voorop. De rechten en plichten van studenten zoals die gelden op moment van instroom en de eventuele wijzigingen daarna moeten eenduidig en volledig zijn beschreven. De formule-

ring van het eerste en het tweede lid van art. 7.13 WHW is met het oog hierop per 1 september 2010 aangescherpt. Een goede onderwijs- en examenregeling is ook in het belang van de opleiding zelf. In geval van een meningsverschil over de rechten en plichten moet de onderwijs- en examenregeling uitsluitend kunnen geven, of in ieder geval als eenduidig vertrekpunt kunnen dienen voor een oplossing.

Het begrip onderwijs- en examenregeling is in de beoordeling ruim geïnterpreteerd. Veel hogescholen kiezen er voor de informatie die op grond van art. 7.13 van de WHW in de onderwijs- en examenregeling dient te zijn opgenomen in de studie- of opleidingsgids op te nemen. De inspectie heeft daarom in alle gevallen ook de studiegids in de beoordeling betrokken. Op deze documenten samen zijn de aspecten toegepast.

Welke bepalingen wel en welke niet tot de onderwijs- en examenregeling behoren moet uit oogpunt van de rechtszekerheid voor de student en de kwaliteitsborgende taak van de examencommissie volstrekt helder zijn. Deze bepalingen moeten ook breed toegankelijk zijn. Wat niet voldoet zijn verwijzingen naar cruciale informatie die opgenomen is in niet nader geduide documenten, verwijzingen naar documenten waarvan de formele status niet duidelijk is of die gewijzigd kunnen worden zonder dat het instellingsbestuur hiertoe formeel heeft besloten, en verwijzingen naar informatie die niet voor iedereen toegankelijk is (zoals voor aankomende studenten).

Belang examencommissie

Per 1 september 2010 is hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs op een aantal punten veranderd door de invoering van de Wet versterking besturing. Een belangrijke wijziging betreft de taak van de examencommissie. Met de wetswijziging krijgt de examencommissie tevens de taak om inhoudelijke richtlijnen op te stellen. Vanaf 1 september heeft de examencommissie op grond van artikel 7.12 tweede lid expliciet de taak om op objectieve en deskundige wijze vast te stellen of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Uit deze formulering blijkt opnieuw het belang van een goede onderwijs- en examenregeling waarin een relatie wordt gelegd tussen de te realiseren eindkwalificaties, de programmaonderdelen en de bijbehorende toetsing.

Een deel van het onderzoek van de inspectie heeft betrekking op de periode vóór de invoering van de Wet versterking besturing en een deel op de periode na de invoering daarvan. Voor studenten die voor 1 september 2010 zijn afgestudeerd is de Wet versterking besturing nog niet van toepassing. Het beoordelingskader bevat daarom uit beide periodes de voorschriften, en in de toepassing is rekening gehouden met het onderscheid. Steeds is zo veel mogelijk ook het functioneren van de examencommissie en de examinatoren op het moment van het bezoek beoordeeld.

Enkele aspecten nader toegelicht

Onderstaand wordt (de hantering van) een aantal aspecten apart toegelicht.

1. **OER: informatie over de te realiseren eindkwalificaties.** De wetgever verwacht op grond van art. 7.13 lid 2 onder c dat instellingen in de onderwijs- en examenregeling informatie verstrekken over de te realiseren opleidingsspecifieke eindkwalificaties. De inspectie verwacht dat de eindkwalificaties gerelateerd worden aan bijvoorbeeld de fasen in de opleiding en aan (clusters van) afzonderlijke programmaonderdelen. Een enkelvoudige lijst generieke (beroeps)rollen ('projectleider', 'ontwikkelaar', 'adviseur') of een opsomming van de zogenaamde Dublin-descriptoren, volstaat niet.
2. **OER: toetsing.** Uit artikel 7.13 lid 2 onder I van de WHW volgt dat de onderwijs- en examenregeling adequate informatie dient te bevatten over de toetsvormen die worden gehanteerd. Verwacht mag worden dat dit per programmaonderdeel wordt gepresenteerd en dat in de onderwijs- en examenregeling de algemene vormen van toetsing die worden toegepast beschrijft in relatie tot de

inhoud en de doelen van de opleiding.

3. **OER: opleidingsvarianten.** De WHW vereist dat, indien van toepassing, de opleidingsvarianten voltijd, deeltijd en duaal worden beschreven (art. 7.13 lid 2 onder i). Voor de duale opleiding zijn er aparte wettelijke voorschriften over de schriftelijke afspraken die tussen instelling, bedrijf en student worden gemaakt over de rol van de werkplek in de opleiding en de rol van de werkplekbegeleider bij het onderwijs en de beoordeling (art. 7.7). Voor deeltijdopleidingen geldt dat ook eisen aan de werkplek kunnen worden gesteld. De wet bepaalt in dit geval dat informatie hierover in de onderwijs- en examenregeling is opgenomen (art. 7.27).
4. **OER: vrijstellingsgronden.** De WHW schrijft in art. 7.13 lid 2 onder r voor dat de opleiding de gronden waarop de examencommissie vrijstellingen verleent in de onderwijs- en examenregeling vermeldt. De inspectie verwacht hier informatie over opleidingsspecifieke vrijstellingsgronden. Het kan bijvoorbeeld gaan om verwante MBO-opleidingen die recht (kunnen) geven op vrijstellingen, verkorte trajecten voor VWO-ers of samenwerkingsafspraken met individuele onderwijsinstellingen. Een algemene instellingsbrede tekst of een eenvoudige verwijzing naar het feit dat de examencommissie over vrijstellingen beslist is ontoereikend.
5. **OER: studielastnormen.** Artikel 7.13 lid 2 onder e van de WHW schrijft voor dat de onderwijs- en examenregeling informatie bevat over de studielast van de opleiding en van elk van de daarvan deel uitmakende onderwijsseenheden. Vaak wordt het onderwijs gepresenteerd in een optelling van EC die aansluit bij de wettelijke aspecten (240 EC voor een bacheloropleiding in het hbo).⁷ Artikel 7.14 van de WHW schrijft voor dat de onderwijs- en examenregeling regelmatig wordt beoordeeld en dat daarbij het tijdsbeslag dat uit het programma voortvloeit als aandachtspunt wordt meegenomen. Dit veronderstelt dat onderbouwd is op grond van welke normen programmaonderdelen een zeker aantal EC aan studiebelasting met zich meebrengen. De inspectie verwacht informatie hierover in de onderwijs- en examenregeling aan te treffen, bijvoorbeeld inzake het aantal te bestuderen pagina's per uur, het aantal voorbereidingsuren voor intensieve werkcolleges, etc.
6. **Duale opleidingen.** In de duale opleiding vervult het leren in de beroepspraktijk, op en rond de werkplek, een belangrijke rol. De Wet op het hoger onderwijs vereist dan ook dat belangrijke afspraken hieromtrent in een tripartiete overeenkomst tussen student, opleiding en werkgever worden vastgelegd. Dit betreft de omvang van de tijd en de perioden die in de beroepspraktijk worden doorgebracht, de begeleiding van de student, de eindkwalificaties die in de beroepspraktijk dienen te worden gerealiseerd en de beoordeling van de student.
7. **Examencommissie: onafhankelijkheid.** Art. 7.12a lid 2 schrijft voor dat voldoende gewaarborgd is dat de examencommissie onafhankelijk kan opereren. Anders kan zij haar kwaliteitsbewakende functie onvoldoende vervullen of heeft zij op zijn minst de schijn tegen deze adequaat te kunnen vervullen. Dat leidinggevenden deel uit maken van de examencommissie is daarom onwenselijk. De wetgever beoogt immers binnen de organisatie een scheiding aan te brengen tussen de borging van het eindniveau en de algehele verantwoordelijkheid van leidinggevenden voor het reilen en zeilen van de opleiding onder andere wat betreft de personele en financiële voorzieningen.
8. **Examinatoren: deskundigheid.** Met name examinatoren die studenten beoordelen in de eindfase van hun studie worden geacht over grondige kennis te beschikken op het gebied van de betreffende toets of scriptie. Dat elke ervaren docent alle onderdelen van de opleiding op afstudeerniveau kan beoordelen is niet

---

⁷ Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat in totaal 240 studiepunten, ofwel 240 EC (European credit points).

waarschijnlijk. In situaties waarbij in de onderwijs- en examenregeling geregeld is dat elke docent/examinator is zonder dat dit nader wordt gespecificeerd, mag verwacht worden dat aanvullende maatregelen worden getroffen om voldoende inhoudskundigheid te garanderen. Met de invoering van de WvB is deze bepaling niet langer deel uit van de WHW. Vanwege het belang ervan uit oogpunt van de niveaubewaking en omdat deze bepaling nog steeds volledig in lijn is met de geest van de wet heeft de inspectie dit aspect opgenomen in het beoordelingskader dat na de invoering van de WvB van toepassing is.

9. **Examinatoren: aanwijzing.** Op eerste gezicht lijkt het niet meer dan een formaliteit dat de examencommissie examinatoren aanwijst. Het gaat hier echter om een belangrijke manier om te waarborgen dat elke examinator deskundig is op het specifieke terrein waarop hij tentamens en examens mag afnemen.
10. **Examinatoren: naleving interne afspraken.** Examinatoren vervullen een belangrijke rol in de niveaubewaking. Dat interne regels worden nageleefd is evenzeer van belang voor de niveaubewaking. Deze onderwerpen heeft de inspectie gecombineerd tot het aspect: 'Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat examinatoren de regels naleven ten aanzien van het ontwikkelen van toetsen, het toepassen van de beoordelingsaspecten en het vaststellen en registreren van uitslagen van studenten?'. Voor zover deze interne afspraken en procedures de richtlijnen van de examencommissie betreffen moeten zij wel tot de wettelijke voorschriften worden gerekend.

De laatste twee aspecten staan niet in deze vorm in de WHW. De toepassing ervan is in geen enkel geval doorslaggevend geweest voor het totaaloordeel over de situatie van de opleiding voor zover dit de naleving van de WHW betreft.

Beoordeling per aspect

Per aspect werd één van de volgende oordelen gegeven.

- J = Ja, er wordt volledig aan het aspect voldaan,
- N = Nee, er wordt niet aan het aspect voldaan,
- D = Deels, er wordt niet volledig aan het aspect voldaan.

Als een onderdeel niet is beoordeeld is dat aangegeven met GO: geen oordeel.

Cesuur

De inspectie onderscheidt in haar beoordeling vier situaties: volledig in orde, voor verbetering vatbaar, zorgelijk en zeer zwak. Natuurlijk bepaalt de aard van de tekortkoming de ernst van de situatie. Hier is geen algemene rekenregel voor te geven omdat als gevolg van de grote mate van autonomie in het hoger onderwijs de onderliggende situaties sterk kunnen verschillen en ook deze verschillen in de beoordeling moeten worden betrokken. De volgende algemene cesuur is als richtlijn gehanteerd.

Volledig in orde: de wet wordt volledig nageleefd en de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De inspectie beoordeelt de situatie als <i>volledig in orde</i> als aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan - dat wil zeggen, als de WHW op alle onderdelen volledig wordt nageleefd en de interne afspraken en procedures worden nageleefd - en er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Voor verbetering vatbaar: er zijn aanpassingen nodig om volledig aan de wet te voldoen maar de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De situatie is <i>voor verbetering vatbaar</i> als niet aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan en/of interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zorgelijk: er zijn aanpassingen nodig en de borging van het eindniveau is niet boven alle twijfel verheven; het gerealiseerde eindniveau zal worden onderzocht.
De situatie is <i>zorgelijk</i> als het gebrek aan naleving op één onderwerp van het beoordelingskader ernstig is of op twee of meer onderwerpen aanzienlijk en/of als er andere aanwijzingen zijn van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zeer zwak: er zijn verreikende aanpassingen nodig; het eindniveau van afgestudeerden is in het geding.

Het oordeel luidt *zeer zwak* als de NVAO - al dan niet in aanvulling op het nalevingsonderzoek van de inspectie zoals onder *zorgelijk* is geformuleerd - vaststelt dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het hbo-bachelorniveau bereikte. Met aanzienlijk wordt bedoeld: in meer dan een incidenteel geval.

De aspecten van het beoordelingskader

Onderwijs- en examenregeling		WHW-artikel
1.	Is de datum vermeld waarop de OER is vastgesteld; is duidelijk door wie deze is vastgesteld en in welke periode en voor welke opleiding(en) de OER geldig is?	vgl. 7.13 lid 1
2.	Is de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk beschreven?	7.13 lid 2a
3.	Zijn de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student zich bij afronding van de opleiding moet hebben verworven duidelijk beschreven?	7.13 lid 2c
4.	Is de studielast van de opleiding en elk van de daarvan deel uitmakende onderwijseenheden duidelijk?	7.13 lid 2e
5.	Is de volgorde waarin en de tijdvakken waarbinnen tentamens/examens moeten worden afgelegd duidelijk en het aantal maal per jaar dat tentamens kunnen worden afgelegd?	7.13 lid 2j
6.	Is de inrichting van de verschillende opleidingsvarianten goed beschreven?	7.13 lid 2i
7.	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	7.13 lid 2k
8.	Is duidelijk of de tentamens/examens mondeling, schriftelijk of anderszins moeten worden afgelegd?	7.13 lid 2l
9.	Bevat de OER de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden (EVC), vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens?	7.13 lid 2r
10.	Is duidelijk hoe de studievoortgang wordt bewaakt en de individuele studiebegeleiding plaatsvindt?	7.13 lid 2u

Examencommissie		WHW-artikel
1.	Is de examencommissie door het instellingsbestuur ingesteld?	7.12a lid 1
2.	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	7.12 lid 3
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3.	Zijn de leden van de examencommissie benoemd uit leden van het personeel die belast zijn met het verzorgen van onderwijs in die opleiding?	7.12 lid 2
4.	Heeft de examencommissie regels vastgesteld met betrekking tot de goede gang van zaken tijdens tentamens en te nemen maatregelen in bijvoorbeeld geval van fraude door studenten?	7.12 lid 4
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5.	Stelt de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vast of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad?	7.12 lid 2
6.	Draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende is gewaarborgd?	7.12a lid 2
7.	Zijn richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om uitslagen van tentamens te beoordelen?	7.12b lid 1b
8.	Borgt de examencommissie de kwaliteit van de tentamens en examens?	7.12b lid 1a

Examinatoren		WHW-artikel
1.	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	7.12c lid 1
2.	Zijn alle examinatoren leden van het personeel van de instelling (daaronder mede begrepen externe deskundigen) die belast zijn met het verzorgen van onderwijs in het desbetreffende onderwijs?	7.12 lid 3
3.	Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat alleen bevoegde en deskundige examinatoren studenten beoordelen?	Operationalisatie inspectie
4.	Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat examinatoren de regels naleven ten aanzien van: a. het ontwikkelen van toetsen?	Operationalisatie inspectie

	b. het toepassen van beoordelingsaspecten? c. vaststellen en registreren van uitslagen?	
--	--	--

Getuigschrift en diplomasupplement		WHW-artikel
1.	Is het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	7.11 lid 2
2.	Zijn de opleidingsnaam, de onderdelen van het examen en de graad juist vermeld?	7.11 lid 2a en 2b
3.	Voldoet het diplomasupplement aan de voorschriften? (Vermelding naam van opleiding en instelling; of het een opleiding in het WO of hbo is; beschrijving van de inhoud van de opleiding; weergave studielast van de opleiding.)	7.11 lid 4

Duale opleidingen		WHW-artikel
1.	Is een getekende tripartiete overeenkomst aanwezig met informatie over de tijdsduur van de beroepsbeoefening, de begeleiding van de student, de te ontwikkelen competenties en de beoordeling?	7.7 lid 5
2.	Is in de OER adequate informatie opgenomen over de studielast van het onderwijsdeel en de tijdsduur/perioden en de studielast van het deel van de opleiding dat in de beroepsuitoefening wordt uitgevoerd?	7.7 lid 4

Beoordeling van dossiers en naleving interne regels en procedures

Dossiers van afgestudeerden en de naleving van interne afspraken en procedures werden beoordeeld op een selectie van de volgende onderwerpen:

- getuigschriften, cijferlijsten en diplomasupplementen;
- vrijstellingsbeslissingen, indien van toepassing;
- afstudeerwerken en tussenproducten en de beoordeling daarvan;
- stageverslag en tussenproducten en de beoordeling daarvan.

Het betreft onderwerpen en de onderliggende documenten die een belangrijke rol spelen in de toetsing en beoordeling in de eindfase van de opleiding, en met name ook in de kwaliteitszorg daaromtrent. Bij de opleidingen van Hogeschool Inholland heeft op deze punten een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden. Bij de opleidingen van andere instellingen is dat alleen gebeurd voor zover nodig om een goed beeld te krijgen van de eventuele risico's voor het eindniveau. Van de documenten is nagegaan of ze in het dossier van afgestudeerden aanwezig waren en of ze overeen komen met de interne afspraken wat betreft vorm, inhoud en ondertekening.

Onderstaand gaat het om een indicatie: per opleiding zijn de precieze processtappen en bijbehorende documenten, en daarmee ook de interne afspraken, verschillend.

Aspecten interne afspraken en dossiers afgestudeerden	
1.	Getuigschrift: (kopie) aanwezig?
2.	Cijferlijst: aanwezig en vakken vermeld conform de OER van het juiste jaar?
3.	Cijferlijst: vakken tellen op tot minimaal 240 EC?
4.	Diplomasupplement (kopie) aanwezig?
5.	Vrijstelling: beslissing aanwezig (indien van toepassing)?
6.	Afstudeerwerk aanwezig?
7.	Afstudeerstartdocument aanwezig?
8.	Afstudeerstartdocument ondertekend door alle betrokkenen?
9.	Afstudeerbegeleider deskundig op het betreffende terrein?
10.	Ingevuld proces-verbaal aanwezig?
11.	Ingevuld en getekend beoordelingsformulier afstudeerwerk aanwezig?
12.	Inhoud/vorm beoordelingsformulier afstudeerrapport conform afspraken?
13.	Verantwoordingsverslag aanwezig?
14.	Beoordelingsformulier verantwoordingsverslag aanwezig en conform afspraken?
15.	Ingevuld beoordelingsformulier scriptie aanwezig?
16.	Stage: verslag aanwezig?
17.	Stagebeoordeling aanwezig, ingevuld en getekend conform afspraken?
18.	Stageovereenkomst aanwezig?
19.	Stagebeoordeling ondertekend door begeleider opleiding en bedrijf?

Verificatieopleidingen

Voor de groep verificatieopleidingen zijn zoveel mogelijk voorgaande aspecten gebruikt. Voor de onderwerpen onderwijs- en examenregeling en getuigschriften was dat zonder meer mogelijk. Het betreft hier documenten die voor zich moeten spreken en waarvan zonder verdere toelichting kan worden vastgesteld of de wettelijke voorschriften worden nageleefd. Voor het functioneren van de examencommissie en de examinatoren was dat niet mogelijk. Deze onderwerpen zijn in dat opzicht beperkter beoordeeld. In de uitkomsten (presentatie van bevindingen en conclusies) wordt daar rekening mee gehouden. Bij de verificatieopleidingen werd apart nagegaan of de documentatie met betrekking tot het afstuderen duidelijk is. Daartoe zijn de onderstaande aspecten gehanteerd. Deze vinden geen directe basis in de WHW.

Documentatie afstuderen		WHW-artikel
1.	Zijn de toelatingsvoorwaarden tot het afstuderen helder?	NVT
2.	Is het afstudeertraject duidelijk qua termijnen en (tussen)producten?	NVT
3.	Zijn de beoordelingscriteria duidelijk voor scriptie, presentatie en verdediging?	NVT
4.	Komen de beoordelingsformulieren overeen met afstudeerhandleiding?	NVT
5.	Maakt het beoordelingsformulier duidelijk hoe het oordeel tot stand kwam?	NVT
6.	Is het beoordelingsformulier volledig ingevuld en ondertekend?	NVT

BIJLAGE 3 Hogeschool Inholland

1. Inleiding

Aanleiding

In 2010/11 deed de Inspectie van het Onderwijs onderzoek naar alternatieve vormen van toetsing en afstuderen in het hoger onderwijs. Ten aanzien van Hogeschool Inholland werden voor vier opleidingen ernstige tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de naleving van de WHW, de kwaliteit van toetsing en examinering en het niveau van afgestudeerden. Deze opleidingen werden door de inspectie als zeer zwak aangemerkt. De bevindingen van de inspectie zijn beschreven in het rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau bij Hogeschool Inholland* (april 2011). Hierin rapporteert de inspectie ook over de verbeteringen die het College van Bestuur tot op dat moment in gang heeft gezet.

Actualisatie

In de nu voorliggende rapportage wordt een balans opgemaakt ten aanzien van het verbetertraject. Op 6 december 2011 vond daartoe een gesprek plaats met het College van Bestuur. Na de uitkomst van de (vervroegde) accreditatie van de betrokken opleidingen in het voorjaar van 2012 wordt zo mogelijk in definitieve zin de balans opgemaakt.

Leeswijzer

Achtereenvolgens komen in deze rapportage aan de orde:

- de eerdere bevindingen van de inspectie per april 2011 (paragraaf 2);
- het tussentijds oordeel van de NVAO per juli 2011 (paragraaf 3);
- de voortgang in het verbetertraject per december 2011 (paragraaf 4);
- de verdere procedure in het onderzoek van de inspectie (paragraaf 5).

2. Eerdere bevindingen

Onderstaand zijn de conclusies uit het inspectierapport van april 2011 kort samengevat.

Algemeen

Bij vijf opleidingen van Hogeschool Inholland vond eind 2010 onderzoek plaats naar de naleving van de *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek* (WHW), de naleving van interne regels inzake toetsing en examinering, en het eindniveau van afgestudeerden. Drie opleidingen werden geselecteerd op basis van informatie over alternatieve afstudeertrajecten. Bij de andere twee opleidingen was geen sprake van een alternatief traject en had de inspectie vooraf geen aanwijzingen van kwaliteitsproblemen. Het onderzoek betrof de volgende opleidingen.

Opleiding	Regulier traject	Alternatief traject
Bedrijfseconomie Haarlem (BE)	●	-
Commerciële Economie Diemen (CE)	●	●
Media & Entertainment Management Haarlem (MEM)	●	●
Media & Entertainment Management Rotterdam (MEM)	●	-
Vrijtijdsmanagement Diemen (VTM)	●	●

Bij de opleiding MEM Rotterdam constateerde de inspectie enkele tekortkomingen in de naleving van de wettelijke voorschriften. Bij deze opleiding stelde een commissie van deskundigen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) vervolgens vast dat het eindniveau van afgestudeerden voldoende was. Bij de overige vier opleidingen was sprake van aanzienlijke tekortkomingen in de naleving van de wettelijke voorschriften, de interne regels en procedures, en de borging van het eindniveau van afgestudeerden. Bij deze vier opleidingen stelde de NVAO vast dat

een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in een steekproef het hbo-bachelorniveau niet bereikte. Het betrof zowel regulier afgestudeerden als afgestudeerden via alternatieve afstudeertrajecten. De inspectie merkte de vier opleidingen op basis hiervan aan als zeer zwak. In april 2011 werden de bevindingen als volgt geformuleerd.

Tekortkomingen in de naleving

Examencommissie

Aan een minderheid van de wettelijke voorschriften met betrekking tot de examencommissie wordt voldaan. Voor alle vijf de opleidingen geldt dat de examencommissie nog niet de volledige taak vervult die haar met de invoering van *Wet versterking besturing* (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De examencommissies kunnen nog onvoldoende waarborgen dat alle afgestudeerden de in de onderwijs- en examenregeling beschreven eindkwalificaties daadwerkelijk beheersen.

Examinatoren

Behalve de opleidingen MEM Rotterdam en VTM Diemen dienen de opleidingen verbeteringen aan te brengen in de naleving van de wettelijke voorschriften ten aanzien van de examinatoren.

Onderwijs- en examenregeling

Bij geen van de vijf opleidingen geeft de onderwijs- en examenregeling een volledig beeld van het onderwijs, de tentaminering en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Daardoor bieden de onderwijs- en examenregelingen van deze opleidingen onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en het management van de opleiding, en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.

Getuigschriften en diplomasupplementen

De informatie op het getuigschrift voldoet bij één opleiding niet volledig aan de WHW. Bij geen van de vijf opleidingen voldoet het supplement aan alle wettelijke voorschriften.

Duale opleidingen

De drie opleidingen die duale opleidingen aanbieden (MEM Haarlem, BE Haarlem en CE Diemen) voldoen aan geen van de wettelijke voorschriften die specifiek voor duale opleidingen gelden. Tripartiete overeenkomsten ontbreken of bevatten niet de vereiste informatie. Ook de onderwijs- en examenregelingen waren op deze punten onvolledig of onduidelijk.

Naleving interne regels en procedures

Bij de opleidingen MEM Haarlem, BE Haarlem en CE Diemen zijn de dossiers van afgestudeerden onvolledig en worden interne regels rond stage en afstuderen vaak onvoldoende nageleefd. Bij de opleiding VTM Diemen is dit beter; bij de opleiding MEM Rotterdam is het in orde. In totaal werd door de vijf opleidingen gezamenlijk een derde van de onderzochte interne afspraken geheel nageleefd. Ruim tweederde deel wordt niet of slechts ten dele nageleefd. De interne voorschriften met betrekking tot de archivering zijn te soepel, in de zin dat de bewaartermijnen voor cruciale documenten te kort zijn gesteld. Daardoor ontbreekt belangrijke documentatie en kan niet in alle gevallen worden nagegaan of de interne regels wel of niet worden nageleefd.

Afstudeerniveau

Bij de opleiding MEM in Rotterdam realiseren de afgestudeerden het hbo-bachelorniveau. Bij de vier andere opleidingen voldoet een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in de steekproef niet aan het hbo-bachelorniveau. Dit geldt voor zowel de regulier afgestudeerden als voor de afgestudeerden in de drie alternatieve trajecten. In totaal zijn van 220 afgestudeerden eindwerken beoordeeld, verdeeld over de studie jaren 2007/08 tot en met 2009/10. Het betreft 114 studenten die via

een alternatief traject afstudeerden en 106 regulier afgestudeerden. Van dertien afgestudeerden was onvoldoende materiaal beschikbaar voor een beoordeling. Van de beoordeelde werken voldeed 39 procent niet aan het minimaal te verwachten hbo-bachelorniveau en 61 procent wel. In totaal gaat het om 86 afgestudeerden waarvan het niveau als onvoldoende werd beoordeeld en dertien waarvan de werkstukken naar het oordeel van de commissie van de NVAO niet beoordeelbaar waren of - tegen de interne regels van de instelling in - niet beschikbaar waren. De vier opleidingen waar de naleving van wettelijke voorschriften ontoereikend is en de NVAO heeft vastgesteld dat een aanzienlijk aantal afgestudeerden niet het vereiste niveau bereikte, hebben de betreffende getuigschriften onrechtmatig verstrekt. De in dit verband te veel ontvangen rijksbekostiging is teruggevorderd.

Verbetertraject

In april 2011 rapporteerde de inspectie dat Hogeschool Inholland adequate verbeteringen had geïnitieerd en deels gerealiseerd. De maatregelen hebben de steun van docent- en studentgeledingen in de medezeggenschapsorganen. Het verbeterbeleid van de hogeschool omvat de algemene planning & control, de juridische control, de kwaliteitszorg, de administratieve organisatie en de cultuur binnen de organisatie. Wat dit laatste betreft gaat het vooral om het stimuleren van openheid, vertrouwen en handelen vanuit functionele verantwoordelijkheden. De aanbevelingen van de commissie Leers en van de inspectie worden op systematische wijze opgevolgd. De alternatieve afstudeertrajecten werden al eerder met onmiddellijke ingang stopgezet. In het bijzonder de scholing van leden van examencommissies en leidinggevendend onderschrijft de inspectie als een belangrijke en noodzakelijke maatregel, evenals de aanscherping van de aandacht voor de toetsing en beoordeling van studenten. De uitvoering van het verbeterbeleid vergt veel kracht van de organisatie. Hier speelt mee dat de domeinvorming (de omvorming van de zestien voormalige *Schools* tot zes domeinen per 1 september 2010) en het Instellingsplan 2010-2016 een grote inzet vergen. Dit instellingsplan is inmiddels geïntegreerd in de strategische aanpak en het verbeterbeleid van het huidige College van Bestuur.

Voorlopig oordeel inspectie

De inspectie sprak in april 2011 haar vertrouwen uit in de aanpak van het College van Bestuur en het management van de opleidingen. Gelet op de aard van de problemen en het tijdstip waarop deze bekend werden waren echter nog niet alle problemen verholpen. Tot het moment waarop alle verbeteringen zijn gerealiseerd zou sprake zijn van intensief toezicht.

3. Tussentijds oordeel NVAO

Algemeen

Een half jaar na het onderzoek van de inspectie heeft een commissie van de NVAO onderzocht of de opleidingen op koers liggen voor een zinvol proces van accreditatie begin 2012 (*Rapport van bevindingen t.b.v. een tussentijds oordeel over de verbeterpotentie van de opleidingen BE, CE, MEM en VTM van Hogeschool Inholland* (1 juli 2011)). Het tussenoordeel van de onderzoekscommissie over de vraag of de opleidingen met kracht aan de eerder geconstateerde tekortkomingen werken, luidt positief. De commissie is positief gestemd over de uitkomst van de ingezette beleidsinitiatieven op centraal niveau. Onderstaand worden kort de conclusies per opleiding samengevat.

Bedrijfseconomie

De commissie is over de opleiding Bedrijfseconomie van mening dat in de afgelopen periode voldoende verbeteringen in gang zijn gezet en ook voor een belangrijk deel zijn gerealiseerd. Er bestaan zeker nog belangrijke aandachtspunten, maar de commissie acht de opleiding in staat om het ingezette proces succesvol voort te zetten. Daartoe is afdoende documentatie, een sterke motivatie en voldoende gevoel voor urgentie bij de opleiding aangetroffen. Als de opleiding de huidige aanpak weet door te zetten, heeft de commissie vertrouwen in het resultaat van de accreditatiebeoordeling begin 2012.

Commerciële Economie

De commissie concludeert ten aanzien van de opleiding Commerciële Economie dat in de gegeven moeilijke omstandigheden een opvallende verbetering is gerealiseerd, die veel respect verdient. Net als bij de opleiding Bedrijfseconomie tonen de verbeterplannen een sterke focus op reparatie van de afstudeerfase en dat is naar oordeel van de commissie in deze fase terecht. De vragen over identiteit en koers van de opleiding dienen hierna nog sterker aan de orde te komen. Ook bij Commerciële Economie zijn de docenten goed betrokken in de realisatie van het verbeterproces. Als de opleiding deze aanpak weet door te zetten, heeft de commissie vertrouwen in het resultaat van de accreditatiebeoordeling begin 2012.

Media & Entertainment Management

Concluderend is de commissie ook voor de opleiding Media- Entertainment Management van mening dat voldoende verbeteringen in gang zijn gezet en voor een belangrijk deel zijn gerealiseerd. Bij deze opleiding zijn er eveneens zeker nog belangrijke aandachtspunten, maar de commissie acht de opleiding in staat om het ingezette proces succesvol voort te zetten. Daartoe heeft de commissie afdoende documentatie, een sterke motivatie en voldoende gevoel voor urgentie bij de opleiding aangetroffen. Vooral in het gesprek met het management van de MEM heeft de commissie ervaren dat het verbeterproces goed op gang is gekomen en dat er een 'nieuwe wind' waait. Als de opleiding de huidige aanpak weet door te zetten, heeft de commissie vertrouwen in het resultaat van de accreditatiebeoordeling begin 2012.

Vrijtijdsmanagement

De commissie is zonder meer positief over het verbeterproces in de opleiding Vrijtijdsmanagement. De gepresenteerde verbeterplannen maken op papier een gedegen indruk, maar ook de implementatie ervan wekt vertrouwen. Het sterke *commitment* en de grote inzet van alle betrokkenen, waarschijnlijk mede veroorzaakt door de kleinere schaal, vielen de commissie in het bijzonder op. De bestaande problemen zijn voortvarend ter hand genomen en er zijn adequate maatregelen getroffen gevolgd. Als de opleiding deze aanpak weet door te zetten, heeft de commissie vertrouwen in het resultaat van de accreditatiebeoordeling begin 2012.

4. Bevindingen inspectie

Inleiding

Naast het rapport van de inspectie van april 2011 gaat ook het rapport van de commissie van de NVAO van juli 2011 in op de stand van zaken van het verbeterbeleid van Hogeschool Inholland, zowel op instellingsniveau als op het niveau van de vier betrokken opleidingen. Om onnodige dubbeling te voorkomen heeft de inspectie haar activiteiten in december 2011 daarom beperkt tot een actualisatie van de stand van zaken met betrekking tot de belangrijkste onderwerpen. Daartoe is een gesprek gevoerd met het College van Bestuur en enkele medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het verbetertraject. Dit gesprek vond plaats aan de hand van de onderwerpen in de eerdere inspectierapportage en een overzicht van de stand van zaken dat op verzoek van de inspectie door het College van Bestuur was opgesteld. Medio 2012 wordt de balans in meer definitieve zin opgemaakt (zie paragraaf 5).

Aanvullend scholingsaanbod aan studenten in onderzochte opleidingen

Hogeschool Inholland heeft een aanbod voor aanvullende scholing gedaan aan twee groepen afgestudeerden: de groep van 86 afgestudeerden van de onderzochte opleidingen waarvan de afstudeerwerken door de NVAO als onvoldoende is beoordeeld, en een groep van 1.700 studenten die in de onderzoeksperiode bij de betreffende opleidingen afstudeerden en waarvan de eindwerken niet werden onderzocht.

De groep van 86

Met 73 van de 86 afgestudeerden heeft individueel contact plaatsgevonden. Bij de overige afgestudeerden hebben verschillende pogingen tot contact geen resultaat

opgeleverd. Met 47 afgestudeerden heeft een gesprek plaatsgevonden. Hen is de keuze voorgelegd: handhaving van het afgegeven diploma of deelnemen aan een hersteltraject om op deze manier een voldoende afstudeerwerkstuk te generen, leidend tot een nieuw diploma. Voor dit hersteltraject wordt de nu geldende afstudeerprocedure gehanteerd en worden nieuwe afstudeerbegeleiders toegewezen. Het nieuwe afstudeertraject staat onder supervisie van vooraanstaande lectoren uit het betrokken onderwijsdomein. Vooralsnog zijn tien alumni met de opleiding in gesprek over de aard en de vorm van het hersteltraject. Het traject is in afstemming met de vier betrokken examencommissies opgezet. Met DUO en het Ministerie van OCW is de mogelijkheid van vernieuwde diplomering vooraf doorgesproken en afgestemd. Afgestudeerden die een studiehervesteltraject met goed gevolg afsluiten zullen een nieuw getuigschrift ontvangen.

De groep van 1700

Bijna 600 van de 1700 aangeschreven afgestudeerden van de onderzochte opleidingen reageerden positief op het aanbod van een aanvullend (voor de deelnemers kostenloze) programma in de vorm van *masterclasses*. Het programma bestaat uit een serie van zes bijeenkomsten, thematisch vormgegeven per opleiding. Doelstelling van de masterclasses is om deelnemers een verdieping te bieden op relevante ontwikkelingen binnen het vakgebied. Wat de inhoud betreft is gekozen voor actualisatie van inhoudelijke ontwikkelingen op het betreffende vakgebied in combinatie met een verdieping op een aantal geselecteerde actuele thema's. De masterclasses vormen een samenhangend geheel en worden afgesloten met een groepsopdracht.

Voorlopige bevindingen inspectie

De inspectie is geconsulteerd over de vormgeving van het aanvullende scholingsaanbod aan beide groepen studenten en de daarbij in acht te nemen (rand)voorwaarden. De inspectie stelt vast dat het aanbod aan studenten zo is opgezet dat aan belangrijke randvoorwaarden voor kwaliteit wordt voldaan. Dat blijkt ondermeer uit de nauwe betrokkenheid van examencommissies en inhoudelijke specialisten (lectoren) bij de opzet en de uitvoering. Ook is vooraf zorgvuldig overlegd met diverse betrokkenen over de formele aspecten van het voor de tweede maal afstuderen door deelnemers aan het traject voor de groep van 86 studenten. Al met al biedt Hogeschool Inholland de betrokken studenten een passende oplossing aan de betrokken afgestudeerden.

Actualisatie stand van zaken verbeterbeleid

Op verzoek van de inspectie stelde het College van Bestuur in het voorjaar van 2011 een korte notitie op waarin de belangrijkste verbetermaatregelen op kernachtige wijze worden samengevat (notitie *Kernpunten Verbeterbeleid Inholland*). De maatregelen zijn gegroepeerd naar tien beleidsthema's. Deze zijn in het gesprek met het College van Bestuur in december opnieuw aan de orde geweest. Dat gebeurde aan de hand van een geactualiseerd overzicht van de verbetermaatregelen en de effecten daarvan. Voor de belangrijkste onderwerpen wordt de voortgang onderstaand kort toegelicht.

Strategisch programma

Begin december is het 'Strategisch Programma' van Inholland vastgesteld. Het programma geeft de koers van de instelling voor de voorliggende periode aan, in het bijzonder ten aanzien van de veranderopdracht die daar aan ten grondslag ligt. Het Strategisch Programma geeft het instellingsprofiel voor de komende jaren weer, vervangt het vigerende Instellingsplan en formuleert de visie op de kanteling naar een meer op het onderwijs zelf gerichte organisatie en het belang van een cultuur van openheid en professionaliteit. Tevens beschrijft het programma de financiële en formatieve kaders voor de komende jaren.

Cultuur

Het College van Bestuur geeft aan in 2011 veel aandacht te hebben besteed aan de gewenste open cultuur bij Inholland. Op alle niveaus wordt door het college inmiddels een grotere mate van openheid ervaren. Ook de daadwerkelijke participatie van

medewerkers in beleidsvoorbereiding neemt toe. In het Strategisch Programma is het element cultuur sterk verweven. Scholing is een belangrijk element in de culturomslag. In het Strategisch Programma van Inholland worden richtinggevende uitspraken gedaan over de professionalisering van de medewerkers.

Reorganisatie

Ingegeven door dalende studentenaantallen wordt momenteel een forse reorganisatie voorbereid. De reorganisatie ziet het College van Bestuur tevens als een middel om de verandering van de organisatie vorm te geven, omdat de urgentie van veranderingen er door toeneemt. Inholland zet de reorganisatie dan ook in vanuit een dubbel perspectief:

1. noodzaak tot kwaliteitsverbetering door een verandering van de organisatie, waarbij ondersteunende processen meer onderwijsgericht worden gemaakt. Dit betekent ook dat er formatiebudget verschuift van de ondersteuning naar het primair proces
2. financiële noodzaak door een vermindering van de beschikbare middelen als gevolg van verminderde instroom.

Niveau afstuderen

Het College van Bestuur heeft diverse maatregelen getroffen om het niveau van afgestudeerden in de toekomst beter te waarborgen. In de eerste plaats werden de alternatieve afstudeertrajecten in 2010 met onmiddellijke ingang stopgezet. Daarnaast zijn verbetermaatregelen getroffen om te voldoen aan alle wettelijke verplichtingen. De toetsing en de borging van het eindniveau benadert het College van Bestuur gedifferentieerd per opleiding. Omdat iedere opleiding zijn eigen verbeterpunten heeft wordt maatwerk betracht. Uniform in de aanpak is dat de docenten intensief worden betrokken en dat waar nodig instellingsbreed expertise wordt ingeschakeld.

Alle opleidingen evalueerden in de afgelopen periode het eindniveau en hebben de afstudeerprocedure tegen het licht gehouden. Het College van Bestuur heeft aangegeven dat daarbij enkele situaties aan het licht zijn gekomen die aandacht behoeven. Het CvB geeft daarbij aan een structurele aanpak te organiseren via onderwijsaudits en intensieve gesprekken met directies om zwakheden tijdig te signaleren en verbetermaatregelen te nemen.

De vier als 'zeer zwak' aangemerkte opleidingen, MEM Haarlem, CE Diemen, BE Haarlem en VTM Diemen, hebben dit onderwerp als een van de kernpunten van het eigen verbeterprogramma opgepakt naast de overige standaarden in het accreditatieproces. Op basis van een risicoanalyse en de accreditatieplanning is een verbeterkalender gemaakt. Bij de verbeteringen heeft het afstudeerniveau de hoogste prioriteit. De bewaking van de voortgang gebeurt aan de hand van de interne accreditatiescans die voor dit doel zijn geïntensiveerd. Via coaching wordt in deze opleidingen het professioneel zelfbewustzijn van docenten verder versterkt.

De mate waarin de verbetermaatregelen daadwerkelijk tot betere kwaliteit van de vier zwakke opleidingen leiden zal nog moeten blijken. Dit komt uitvoerig aan de orde in het voorjaar van 2012 bij de vervroegde accreditatie van de opleidingen.

Scholing examencommissies

Het scholingsplan voor de examencommissies is in uitvoering. De kaders voor examencommissies zijn in augustus vastgesteld. Er is een Handboek Examencommissies opgesteld. Specifieke audits naar de werking van examencommissies staan gepland voor het eerste halfjaar van 2012. Bij de vier onderzochte opleidingen lopen op dit moment integrale 'WHW-audits' waar eveneens de werking van examencommissies in algemene zin aan de orde komt. Deze audits dienen ook ter voorbereiding op het accreditatieonderzoek in het voorjaar 2012. Per 1 april 2011 waren alle 271 leden van examencommissies minimaal één dagdeel op scholing geweest. Per 1 april 2011 hadden ook 96 leidinggevendenden een scholing gevolgd. De inhoud van de scholing betreft de juridische kaders voor examencommissies uit de WHW, doel en in-

houd van de onderwijs- en examenregeling en de gedragscode *Good Governance* van de HBO-raad. Tijdens de scholing wordt casuïstiek behandeld over de onderwerpen vrijstellingen, fraude, herkansing en samenwerking. Hoofddthema vormt het juridisch kader voor de examencommissies in de WHW. Tevens wordt stilgestaan bij een aantal specifieke onderwerpen ten aanzien van het onderwijs en de examinering, getuigschriften en graadverlening en het accreditatiestelsel. Inmiddels hebben alle leden van examencommissies gemiddeld drie dagdelen scholing ondergaan. Ook voor medewerkers buiten examencommissies is een breed scholingsaanbod ingericht op het gebied van de WHW.

OER/studiegidsen

Ten aanzien van de informatieverstrekking aan studenten via de Onderwijs- en examenregeling en studiegidsen, en de naleving van de wettelijke vereisten op dit punt, vinden de verbeteringen in twee fasen plaats. Fase 1 betrof de aanloop naar studiejaar 2011-2012. Er is een nieuw format ingevoerd dat geijkt is aan de WHW. In fase 2, de aanloop naar studiejaar 2012-2013, worden zowel het proces als het eindresultaat verfijnd. In fase 2 zal ook de evaluatie worden opgezet van het tijdsbeslag voor studenten dat voortvloeit uit het programma zoals dat in de onderwijs- en examenregeling is beschreven (conform art. 7.13 lid 1 van de WHW). Over de voortgang in fase 2 is op dit moment nog geen geactualiseerde informatie beschikbaar.

Onderwijsaanbod: aantal opleidingen, aantal locaties

Inholland is een instelling met veel opleidingen en veel locaties. Eerder rapporteerde de inspectie dat het College van Bestuur onderwijsprofilering van de zes hoofdlocaties van Inholland (Alkmaar, Haarlem, Amsterdam/Diemen, Den Haag, Delft en Rotterdam) wilde verscherpen om beter aan te kunnen sluiten bij behoeften in de regio's. Opleidingen die op hogeschoolniveau veel studenten hebben, zijn door de verdeling over diverse locaties op lokaal niveau soms klein tot zeer klein, waardoor zowel de beheersbaarheid als de betaalbaarheid onder druk staan. De toekomstige organisatie kent meer focus en minder complexiteit en zal daardoor beter in staat zijn de kwaliteit van het onderwijs op hbo-niveau over de gehele linie te waarborgen. Op 20 april 2011 heeft het College van Bestuur nieuwe criteria vastgesteld waaraan opleidingen minimaal moeten voldoen. Opleidingen die daar niet aan voldoen worden niet in de bestaande vorm gehandhaafd. In het voorjaar van 2011 had het College van Bestuur al het besluit genomen om van een aantal opleidingen het aanbod te beëindigen. Inmiddels is besloten het aanbod van minoren in te dikken en te stroomlijnen, waardoor instellingsbreed de complexiteit in het opleidingsaanbod wordt gereduceerd.

Druk op personeel/systeemdruk

In het tussenbericht van januari 2011 rapporteerde de inspectie over het feit dat bij de opleiding MEM in Haarlem met een beperkt aantal docenten onwenselijke resultaatsafspraken waren gemaakt. Het College van Bestuur heeft eerder dit jaar nadrukkelijk afstand genomen van deze handelwijze. Daarnaast is het volgende onderzocht om ongewenste druk op personeel vanuit de organisatie in de toekomst te voorkomen:

- het College van Bestuur zette afgelopen maanden sterk in op het vergroten van de openheid binnen de instelling en de professionele cultuur; het nieuwe strategische programma bestendigt dit beleid voor de komende jaren en bouwt het verder uit;
- het aantal projecten wordt gereduceerd en projecten worden nadrukkelijker ten dienste van het primaire proces gebracht;
- het aandeel van de beschikbare middelen dat aan het primaire proces wordt besteed wordt vergroot;
- waar dat nog van toepassing is worden negatieve en vermijdbare prikkels in de urenverdeling bijgesteld, waardoor door docenten ervaren systeemdruk wordt teruggedrongen;
- het aantal differentiëminoren wordt teruggebracht.

Eén van de concrete doelstellingen is het verbeteren van de student/docentratio met 10% waardoor docenten meer ruimte moeten krijgen voor hun taakinvoering.

Vertrouwenspersonen en klokkenluidersregeling

Eerder rapporteerde de inspectie dat de interne klokkenluidersregeling onzorgvuldig is uitgevoerd en dat dit aspect terugkomt in het vervolgtoezicht van de inspectie. De inspectie heeft het College van Bestuur naar aanleiding hiervan gevraagd de uitvoering van de regeling te evalueren en maatregelen te nemen die garanderen dat de regeling in de toekomst adequaat wordt uitgevoerd. Er hebben vanuit het College van Bestuur gesprekken plaatsgevonden met de vertrouwenspersonen Inholland waarin duidelijk is geworden dat er in het afgelopen jaar geen significante aantallen medewerkers zich bij vertrouwenspersonen hebben gemeld over systeemdruk of verwante kwesties. Documenten zoals de klokkenluidersregeling zijn zichtbaar op de interne en de externe sites geplaatst. Randvoorwaardelijk is een cultuur van openheid en transparantie zodat de ruimte wordt ervaren om naar vertrouwenspersonen toe te gaan en gebruik te maken van de klokkenluidersregeling. Hoewel er progressie is op dit punt heeft het College van Bestuur aangegeven waakzaam te blijven. Dit geldt in bijzondere mate voor de periode totdat de organisatie weer in relatieve rust is gekomen

Interne kwaliteitszorg

Een belangrijk onderdeel van het veranderprogramma zijn de nieuwe kaders voor kwaliteitszorg. Meer dan voorheen wordt de primaire zorg voor de kwaliteit van het onderwijs bij de opleidingsteams zelf gelegd. De implementatie vindt in dit collegejaar plaats. Het toezicht op de kwaliteit van de opleidingen vindt plaats door middel van een onderwijsgericht planning & controlsysteem. Hierbij worden zowel de jaarplannen als de rapportages meer dan voorheen op onderwijsindicatoren geënt. Ook gaat veel aandacht uit naar de dagelijkse invulling aan onderwijsgerichte monitoring. Het interne kwaliteitszorgplatform is meer ontwikkelingsgericht en minder 'dienstengestuurd' ingericht en domein- en concerncontrollers volgen een ontwikkelprogramma op het gebied van onderwijscontrol. Vanaf komend collegejaar wordt een cyclus van onderwijsjaarplannen toegepast.

Risicoanalyses

Het College van Bestuur laat per opleiding periodiek een risicoanalyse opstellen. De risico-indicatoren zijn per 1 september 2011 is vastgesteld. In de risicoanalyse worden tenminste meegenomen:

- onderwijsplannen en -verslagen;
- studiesucces, studenttevredenheid;
- kwaliteitsniveau en borging daarvan,
- personele indicatoren;
- naleving van de WHW.

Om goed te kunnen sturen worden de indicatoren per opleiding vastgelegd en onderzocht via audits. De onderwerpen staan tevens op de agenda van de periodieke rapportages aan het College van bestuur. De huidige status is dat deze indicatoren vastgesteld zijn als basis voor de jaarplannen 2011/12. Het kwaliteitsassessment wordt uitgevoerd per opleiding op basis van een tweejaarlijks accreditatieritme (t, t-2, t-4).

Interne audits

Op instellingsniveau wordt vóór aanvang van ieder nieuw studiejaar een auditjaarplan opgesteld, conform het *Audit Charter* van Inholland. In het auditjaarplan van het collegejaar 2011/12 wordt in elk geval de toetsing van de voortgang, realisatie en de werking van de verbetermaatregelen opgenomen. Hiermee wordt de brug geslagen tussen het extern onderzoek van de inspectie en NVAO en de overgang naar een situatie waarin Inholland in een regulier, toezichtarm traject zit. In een twee- of driejarige auditcyclus wordt iedere opleiding volgens een nader op te stellen auditplan aan een audit onderworpen. De intensiteit en frequentie wordt mede afhankelijk gemaakt van de uitkomsten van de risicoanalyse.

Bijzonder intern toezicht zeer zwakke opleidingen

De opleiding Commerciële Economie op de locatie Diemen wordt afgebouwd. Studenten krijgen de gelegenheid op de locatie hun studie af te maken. De overige door de inspectie onderzochte opleidingen worden gehandhaafd maar zijn onder bijzonder toezicht van het College van Bestuur gesteld. Elke drie weken stelt het College van Bestuur zich op de hoogte van de voortgang.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht is in januari 2011 teruggetreden. Twee leden van de Raad zijn daarna aangebleven om in samenspraak met het College van Bestuur een nieuwe Raad van Toezicht te installeren. Inholland heeft inmiddels een voltallige nieuwe Raad van Toezicht. De raad is zowel samengesteld op grond van haar ervaring in bestuur en toezicht als op haar ruime ervaring in het onderwijs. Inmiddels is gestart met de profielschetsen en de werving van de nieuwe leden van het College van Bestuur. Het huidig College zal 'dakpansgewijs' worden vervangen ter bevordering van de continuïteit van bestuur en beleid. De verwachting is dat het eerste nieuwe lid van het College per 1 maart zal aantreden. Bij de aanstelling worden de uitgangspunten van soberheid en transparantie gehanteerd.

Governance

Als de nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht in functie is wordt het governance-model van Inholland geëvalueerd en zo nodig herzien. Eerder rapporteerde de inspectie dat de vorige voorzitter van het College van Bestuur het als een probleem had ervaren dat het bestuursreglement van de instelling de voorzitter van het College van Bestuur geen bijzondere bevoegdheden toekent ten opzichte van de leden van het college. In conflictueuze situaties zou dit de daadkracht van (de voorzitter van) het college op ongewenste wijze hinderen. De inspectie heeft daarom het huidige College van Bestuur aangeraden aan dit onderwerp nadrukkelijk aandacht te schenken bij de voorgenomen evaluatie van het governance-model van de hogeschool.

Conclusie

Op grond van het voorgaande constateert de inspectie dat Hogeschool Inholland uitvoering geeft aan een robuust verbetertraject dat alle geconstateerde tekortkomingen omvat en alle lagen van de organisatie betreft. Daarbij is goede voortgang geboekt. Bijzondere vermelding verdient het feit dat aan alle 86 afgestudeerden die onder het vereiste niveau afstudeerden en alle 1.700 studenten die in de onderzoeksjaren bij de vier betrokken opleidingen afstudeerden een reëel en degelijk voorstel voor aanvullende scholing is gedaan. Gelet op de ernst van de eerdere bevindingen en het feit dat (nog) niet van alle verbetermaatregelen kan worden vastgesteld of zij in voldoende mate vrucht hebben afgeworpen - met name wat het gerealiseerde niveau van afgestudeerden betreft - sluit de inspectie het onderzoek nog niet. In het voorjaar van 2012 worden de vier opleidingen vervroegd opnieuw geaccrediteerd, waarna de inspectie opnieuw het gesprek met het College van Bestuur aan gaat.

5. Vervolg

Vervolg van het inspectieonderzoek

De inspectie neemt het initiatief voor een volgend bestuursgesprek als de resultaten van de vervroegde accreditatie van de vier betrokken opleidingen bekend zijn. Voorlopig wordt aangehouden dat het gesprek zal plaatsvinden in juni 2012. De precieze datum wordt in overleg bepaald. Voorafgaand aan het gesprek in juni 2012 ontvangt de inspectie graag een verslag waarin ten aanzien van alle geconstateerde tekortkomingen de precieze stand van zaken is weergegeven en per onderwerp met documenten onderbouwd wordt aangegeven welke maatregelen zijn genomen en wat het effect daarvan is geweest. Als de uitkomst van de accreditaties en het bestuursgesprek positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

BIJLAGE 4 Christelijke Hogeschool Windesheim

1. Inleiding

Aanleiding

In 2010/11 deed de inspectie onderzoek naar alternatieve vormen van toetsing en afstuderen in het hoger onderwijs. Ten aanzien van de Christelijke Hogeschool Windesheim, opleiding Journalistiek, werden in dat onderzoek tekortkomingen vastgesteld. De bevindingen zijn beschreven in het rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs* (april 2011).

Verbetertraject

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Tevens heeft op verzoek van de inspectie een panel van de NVAO onderzoek gedaan naar het niveau van afgestudeerden.

Bestuurlijk gesprek

Op 15 december 2011 vond een gesprek plaats met het College van Bestuur. Gesproken is over de stand van zaken in het verbetertraject, de gerealiseerde verbeteringen en de nog te verwachten verbeteringen, in het bijzonder in relatie tot de eerdere bevindingen van de inspectie en de rapportage van het panel van de NVAO.

Leeswijzer

In deze rapportage wordt de balans opgemaakt ten aanzien van het verbetertraject. Achtereenvolgens komen in deze rapportage aan de orde:

1. een samenvatting van de oorspronkelijke bevindingen van de inspectie (paragraaf 2);
2. de bevindingen van het panel van de NVAO en de conclusies die de inspectie daar aan verbindt (paragraaf 3);
3. het verbetertraject van de instelling (paragraaf 4);
4. de verdere procedure in het onderzoek van de inspectie (paragraaf 5).

2. Eerdere bevindingen van de inspectie

Onderstaand zijn de conclusies van de inspectie vermeld zoals deze in het eindrapport van april 2011 werden verwoord. Na het totaaloverzicht in de tabel volgt een toelichting op de belangrijkste onderdelen.

Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De OER 2010/2011 geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat beoogt. Dat geldt ook voor de OER en het Studentenstatuut samen. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek grotendeels nog plaatsvinden.
Examinatoren	Voor het alternatieve traject geldt dat nog onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.

Getuig-schriften	De gewaarmerkte kopie van het getuigschrift die de inspectie beoordeelde is niet adequaat ondertekend; voor het overige voldoet het aan de WHW. Het diplomasupplement voldoet niet aan de WHW.
Interne afspraken	Uit de beoordeelde dossiers blijkt dat interne afspraken onvoldoende worden nageleefd.

De inspectie heeft de situatie bij de opleiding Journalistiek als *zorgelijk* aangemerkt. De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject. Ook is de naleving van de wet voor verbetering vatbaar op de onderwerpen onderwijs- en examenregeling (OER), examencommissie, het diplomasupplement, en in mindere mate examinatoren.

Het alternatieve traject is onvoldoende gedocumenteerd, zowel in opzet als qua uitvoering voor de individuele studenten. De OER, het Studentenstatuut noch de handleiding voor het afstuderen bevatten adequate informatie over dit traject. Bovendien ontbreekt voor examinatoren een duidelijke beschrijving van de procedures en zijn er geen concrete beoordelingscriteria. Gevolg is dat de examencommissie geen toereikende informatie heeft om op verantwoorde wijze vast te stellen of een student kan afstuderen, dan wel vrijstellingsbeslissingen te nemen. Beslissingen van de examencommissie zijn te eenzijdig gebaseerd op het vertrouwen dat zij heeft in (de expertise van) de examinator. De examencommissie kan haar beslissingen immers niet mede baseren op een transparant en goed gedocumenteerd onderliggend proces van beoordeling. Voor de alternatieve trajecten geldt dat nog onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op vergelijkbare wijze te werk gaan. In de negen onderzochte dossiers kwam het diverse malen voor dat interne afspraken niet werden nageleefd. De inspectie constateert daarnaast tekortkomingen in de naleving van de WHW. De combinatie van het voorgaande roept vragen op omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject.

De OER 2010/2011 geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Ook de OER en het studentenstatuut samen - de OER maakt deel uit van het studentenstatuut van de opleiding - bevatten niet alle informatie die de WHW ten aanzien van de OER voorschrijft. De informatie over de inhoud van de opleiding, de tentaminering en de examinering is ontoereikend, evenals de informatie over de opleidingsvarianten. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.

De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW) moest op het moment van onderzoek grotendeels nog plaatsvinden.

De gewaarmerkte kopie van het getuigschrift die de inspectie beoordeelde is niet adequaat ondertekend. Voor het overige voldoet het aan de WHW. Het diplomasupplement voldoet niet aan de WHW, art. 7.11. Het geeft geen beschrijving van de aard en inhoud van de opleiding. Het verdient geen aanbeveling dat afwisselend Engels en Nederlands wordt gebruikt en het vakkenoverzicht alleen in het Nederlands is weergegeven.

3. Onderzoek panel NVAO

A. Inleiding

Op verzoek van de inspectie onderzocht een panel van de NVAO het eindniveau van afgestudeerden. De inspectie heeft de NVAO gevraagd van alle in de onderzoeksperiode afgestudeerden via het alternatieve afstudeertraject van de opleiding het eind-

niveau te onderzoeken en ter completering te vergelijken met het eindniveau van afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen zodat de totale steekproef op dertig komt. De uitkomsten zijn beschreven in de rapportage *Onderzoek alternatieve afstudeerroute opleiding Journalistiek Windesheim*, van 28 oktober 2011. Onderstaand vat de inspectie de bevindingen van het onderzoekspanel in haar eigen woorden samen.

B. Bevindingen panel

Niveau afstuderen alternatief traject

In totaal studeerden 34 studenten af via het alternatieve traject. In 25 gevallen waren de dossiers niet meer beschikbaar c.q. niet beoordeelbaar bij gebrek aan voldoende materiaal. Van zes van de negen beoordeelbare dossiers van afgestudeerden via het alternatieve traject was het eindniveau voldoende, bij twee had het panel forse twijfels en één beoordeelde het panel als onvoldoende. Het panel beoordeelde ook vijf dossiers van regulier afgestudeerden; deze waren van hbo-niveau (rapport NVAO pag. 6).

Het vermogen tot reflectie van acht van de negen langs alternatieve weg afgestudeerden beoordeelde het panel van de NVAO als onder hbo-niveau. Het panel is ook kritisch over de diepgang van het merendeel van de afstudeerdossiers. Het afstuderen omvatte geen praktijkgericht onderzoek en kende geen onderzoeksopzet. Er zijn producties geaccepteerd die onder de maat zijn voor een afstuderende. Een belangrijk journalistiek aspect als research was vaak onvoldoende aanwezig in de producties. Zelfstandig journalistieke producten kunnen vervaardigen is een eis maar werd niet getoetst. 'Naar de huidige maatstaven gemeten, zou de eindopdracht die de opleiding binnen het leerplan 1998 aan studenten verstrekte als instrument om het afstudeerniveau te kunnen beoordelen als ontoereikend worden gekenschetst' (pag. 4).

Uitvoering alternatief traject

Over de wijze waarop het alternatieve afstudeertraject werd uitgevoerd is het panel eveneens kritisch. Bij de vraag of de door de beoordelaars gegeven oordelen over de afstudeerders valide zijn plaatst het panel vraagtekens. De oordelen van de examinatoren werden onvoldoende onderbouwd. Niet altijd zijn bij het afstuderen eindgesprekken gevoerd. Als dat wel het geval was werd dat niet deugdelijk gedocumenteerd. Toelatingsvoorwaarden tot het alternatieve afstudeertraject werden niet altijd correct toegepast (pag. 5).

Het panel merkt op dat de werkplek waar de ervaring werd opgedaan die tot de ingediende beroepsproducten leidde soms te veel in het verlengde van de stage lag. Ook waren er onvoldoende eindcontroles bij zowel de beoordeling als de archivering (pag. 5).

Reguliere accreditatie

Gelijktijdig met het onderzoek van het panel naar het niveau van afgestudeerden van het alternatieve afstudeertraject vond bij de opleiding een regulier accreditatieonderzoek plaats. In dit verband werden 23 afstudeerdossiers beoordeeld. Samen met de negen dossiers van afgestudeerden in het alternatieve traject en de vijf regulier afgestudeerden in hetzelfde leerplan als de alternatief afgestudeerden (het leerplan van 1998) bracht dit het aantal op 37. Hiermee werd voldaan aan het verzoek om van minimaal 30 afgestudeerden het niveau te beoordelen.

Tijdens het gesprek in december heeft het College van Bestuur aangegeven dat het panel van de NVAO zal rapporteren dat de waarborgen voor het eindniveau onvoldoende aanwezig waren en dat in 11 van de 23 onderzochte afstudeerdossiers de afgestudeerden niet het vereiste niveau behaalden. Het College van Bestuur heeft besloten alle afstudeerwerken van studenten die na 1 september 2009 afstudeerden opnieuw te laten beoordelen door een externe commissie.

De uitkomsten zijn voor de NVAO aanleiding geweest de opleiding de mogelijkheid te bieden om een herstelplan op te stellen.

4. Verbeterbeleid

A. Inleiding

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De brief d.d. 1 september 2011 die Christelijke Hogeschool Windesheim zond beschreef kort vijf (verbeter)maatregelen die summier werden toegelicht en niet werden onderbouwd. Daarom werd schriftelijk om aanvulling gevraagd die werd ontvangen bij brief van 14 oktober. In het bestuursgesprek bleek dat de maatregelen die genomen zijn - en in de praktijk voor een deel al effect sorteren - breder en diepgaander zijn dan de inspectie uit het toegezonden materiaal kon opmaken.

B. Bevindingen

De inspectie heeft in het gesprek met het College van Bestuur onderstaande onderwerpen aan de orde gesteld.

Niveau afstuderen

Het College van Bestuur heeft diverse maatregelen getroffen om het niveau van afgestudeerden te waarborgen. In de eerste plaats is het alternatieve traject per 1 mei 2011 stopgezet. Daarnaast zijn verbetermaatregelen genomen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen betreffende de onderwijs- en examenregeling en (het functioneren van) examencommissies.

Het College van Bestuur heeft in aanvulling op de bestaande interne auditsystematiek en de externe accreditatie in gang gezet dat alle opleidingen periodiek het gerealiseerde eindniveau onderzoeken. Waar nodig gebeurt dat met inschakeling van externe vakdeskundigen.

Het personeelsbeleid is aangescherpt. In de eerste plaats is een onderdeel van het personeelsbeleid dat nieuwe docenten minimaal een mastergraad hebben of - als zij op basis van hun beroepservaring worden aangenomen - binnen drie jaar een mastergraad behalen. In de tweede plaats besloot het College dat het bestaande interne scholingsaanbod inzake didactische vaardigheden en toetsdeskundigheid voortaan door alle nieuwe medewerkers moet worden gevolgd. Eerder was alleen het eerste onderdeel (didactische vaardigheden) verplicht.

Beleid t.a.v. de afgestudeerden met eindwerken van onvoldoende niveau

Gevraagd is naar het beleid van het College van Bestuur ten aanzien van de afgestudeerden waarvan door het panel van de NVAO is vastgesteld dat het afstudeerwerk niet het vereiste niveau had. Het College zal alle eindwerkstukken van studenten die na 1 september 2009 zijn afgestudeerd aan een herbeoordeling onderwerpen. Afgestudeerden van wie wordt vastgesteld dat zij het vereiste niveau niet behaalden (inclusief de afgestudeerden van wie dat door de NVAO werd vastgesteld) wordt een reparatietraject aangeboden dat na succesvolle afronding tot een certificaat bij het getuigschrift kan leiden.

Examencommissie en toetsing/examinering

De inspectie constateerde dat de examencommissie nog niet overeenkomstig de WHW functioneerde. Binnen de hogeschool zijn in reactie daarop de samenstelling en de taken van de examencommissies en toetscommissies herzien. Dit heeft tot gevolg dat examencommissies soms opleidingsoverstijgend werken omdat het haast niet mogelijk is vanuit één opleiding te voorzien in alle gewenste c.q. nu vereiste expertise in de examencommissie. De herziening van de taken van de examencommissies heeft ook gevolgen voor de rolverdeling tussen management, examencommissie en docenten-examinatoren, onder andere wat betreft de eigenstandigheid

van docenten bij het ontwerpen van toetsen. Het komt nu voor dat toetsen (voorafgaand aan de afname ervan) niet worden goedgekeurd. Momenteel vindt ook scholing plaats van leden van examencommissies. Intervisie tussen leden van verschillende examencommissies maakt daar deel van uit. Dit verbeterproces is nog niet afgerond en zal een groot deel van het jaar 2012 in beslag nemen. De inspectie acht de toegezonden *Checklist kwaliteitsborging examen- en opleidingscommissies hogeschool Windesheim* een goede basis om examencommissies hun taak goed te laten vervullen.

OER/studiegidsen

Het College van Bestuur heeft aangegeven dat zij van mening is dat de informatie betreffende de opleidingen voldoende houvast en rechtszekerheid gaf aan studenten wanneer het geheel van informatie in de onderwijs- en examenregeling, het studentenstatuut, de digitale leeromgeving *Blackboard* en het onderwijslogistiek- en informatiesysteem *Educator* gezamenlijk werd beschouwd. Desondanks heeft het College besloten het format-OER instellingsbreed aan te passen zodat informatie die voorheen op verschillende plaatsen beschikbaar was nu gebundeld is in de onderwijs- en examenregeling. Dit is inmiddels gerealiseerd. In het toegezonden verbetermateriaal meldde Hogeschool Windesheim dat uit een interne beoordeling van de onderwijs- en examenregelingen bleek dat deze nog niet allemaal aansloten bij het format. In het gesprek werd toegelicht dat in het huidige collegejaar de onderwijs- en examenregelingen diverse keren zijn gecheckt en waar nodig (tussentijds) bijgesteld. Het College van Bestuur heeft het vertrouwen dat de onderwijs- en examenregelingen van alle opleidingen op dit moment aan de WHW voldoen, mogelijk op een enkel klein aspect na.

De inspectie constateert dat het toegezonden *Studentenstatuut Opleidingsdeel 2011-2012 voor de opleiding Journalistiek* op hoofdonderdelen is verbeterd maar op een enkel onderdeel nog niet toereikend is. Zo ontbreekt een onderbouwing voor het feit dat de deeltijdvariant van de opleiding in vier jaar af te ronden is en hoe deze variant er precies uitziet.

Getuigschriften

Het format diplomasupplement dat is toegezonden bevat de in art. 7.11 WHW vereiste informatie.

Intern toezicht/governance

De inspectie en het panel van de NVAO constateerden diverse tekortkomingen in de uitvoering van het alternatieve afstudeertraject. Gevraagd is of en hoe het College van Bestuur is nagegaan of deze tekortkomingen zich beperkten tot het alternatieve afstudeertraject binnen de opleiding Journalistiek. Het College heeft aangegeven dat de relatief geïsoleerde positie van de opleiding tot de kwaliteitsproblemen heeft geleid. Voorheen vormde de opleiding Journalistiek de enige opleiding in een eigen organisatie-eenheid. Daardoor kon het gebeuren dat werkwijzen en procedures relatief sterk afweken van andere opleidingen, hetgeen zich geuit heeft in kwaliteitsfalen. Bij de andere opleidingen in de hogeschool doet zich dit probleem niet voor: die zijn meer aangesloten bij de aanscherpingen die zich in de afgelopen jaren hebben voorgedaan in de kwaliteitsborging. De opleiding Journalistiek maakt momenteel deel uit van het Domein Economie, Management, Media en Communicatie waaronder in totaal dertien opleidingen vallen, waarmee de geïsoleerde positie van de opleiding Journalistiek is opgeheven.

De situatie bij de opleiding Journalistiek heeft geleid tot aanvullingen op de interne auditsystematiek. Zo is in gang gezet dat alle opleidingen periodiek het gerealiseerde eindniveau onderzoeken. Waar nodig gebeurt dat met inschakeling van externe vakdeskundigen. Ook is het College van Bestuur begonnen met een traject waarin het in een jaar tijd alle opleidingen bezoekt en heeft het besloten dit vervolgens elke twee jaar opnieuw te doen. Bovendien krijgt het College ook als gevolg van andere maatregelen meer concrete informatie op basis waarvan zij de kwaliteit van opleidingen beter kan monitoren, bijvoorbeeld door de niveaumeting die opleidingen

vanaf nu jaarlijks uitvoeren. Via de (jaar)verslagen die examencommissies vanwege de gewijzigde WHW vanaf het studiejaar 2010/2011 jaarlijks moeten opstellen krijgt het College zicht op het daadwerkelijke functioneren van examencommissies, en of dit conform de WHW is.

Het archiveringsbeleid ging tot op heden uit van een bewaartermijn van twee jaar. Daardoor waren bij de opleiding Journalistiek van veel afgestudeerden geen werkstukken meer aanwezig en kon het niveau niet worden beoordeeld door het panel van de NVAO. Het College heeft de bewaartermijn verhoogd naar zeven jaar. Ook worden vanaf heden werkstukken gedigitaliseerd. Dit maakt het hanteren van een lange bewaartermijn ook in praktische zin uitvoerbaar.

C. Conclusie

Bij Hogeschool Windesheim werd één van de negen onderzochte dossiers uit het alternatieve afstudeertraject van de opleiding Journalistiek van onvoldoende niveau bevonden. Bij twee andere afstudeerders was het niveau twijfelachtig. De kwaliteitsborging van de toetsing en examinering in het alternatieve afstudeertraject vertoonde gebreken. Eerder constateerde de inspectie dat niet aan alle wettelijke voorschriften was voldaan. Op grond van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop door het College van Bestuur constateert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen. De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd.

Gelijktijdig met het onderzoek van het panel naar het niveau van afgestudeerden van het alternatieve afstudeertraject vond bij de opleiding een regulier accreditatieonderzoek plaats. In dit verband werden 23 afstudeerdossiers beoordeeld. Samen met de negen dossiers van afgestudeerden in het alternatieve traject en de vijf regulier afgestudeerden in hetzelfde leerplan als de alternatief afgestudeerden (het leerplan van 1998) bracht dit het aantal op 37. Hiermee werd voldaan aan het verzoek om van minimaal 30 afgestudeerden het niveau te beoordelen. Gebleken is dat de waarborgen voor het eindniveau in de opleiding als geheel onvoldoende aanwezig waren en dat in 11 van de 23 onderzochte afstudeerdossiers de afgestudeerden niet het vereiste niveau behaalden. Dit is voor de NVAO aanleiding geweest de opleiding de mogelijkheid te bieden voor een hersteltraject. De opleiding dient daartoe uiterlijk 1 april 2012 bij de NVAO een herstelplan in dat is beoordeeld door een onafhankelijk panel. Op basis van dit herstelplan kan de NVAO besluiten tot het verlengen van de accreditatietermijn met een jaar tot en met 31 december 2013 (de huidige accreditatie eindigt op 31 december 2012). Gedurende de herstelperiode zal de opleiding er in moeten slagen het eindniveau op orde te brengen.

Gelet op de ernst van de eerdere bevindingen en het feit dat (nog) niet van alle verbetermaatregelen kan worden vastgesteld of zij in voldoende mate vrucht hebben afgeworpen - met name wat het gerealiseerde niveau van afgestudeerden betreft - sluit de inspectie het onderzoek nog niet. Als de resultaten van de heraccreditatie van de opleiding bekend zijn onderzoekt de inspectie of alle tekortkomingen zijn hersteld.

5. Vervolg

Aanmelding financiële sanctie

Voor de opleiding Journalistiek geldt dat de naleving van de wettelijke voorschriften rond het alternatieve afstudeertraject ontoereikend was. In totaal realiseerde één afgestudeerde in het alternatieve traject niet het vereiste niveau. Daarnaast is in het kader van het reguliere accreditatieonderzoek geconstateerd dat elf afgestudeerden in de reguliere opleiding niet het vereiste niveau realiseerden. De twaalf getuigschriften die het betreft werden daarmee onrechtmatig verstrekt. De inspectie zal in dit verband passende financiële sancties treffen.⁸

---

⁸ De minister van OCW heeft de inspectie daartoe gemandateerd.

Vervolg van het onderzoek

Als de uitkomsten van de heraccreditatie van de opleiding Journalistiek eind 2012 bekend zijn arrangeert de inspectie een gesprek met het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding om de situatie op dat moment te beoordelen.

BIJLAGE 5A Hanzehogeschool

1. Inleiding

Aanleiding

In 2010/11 deed de inspectie onderzoek naar alternatieve vormen van toetsing en afstuderen in het hoger onderwijs. Ten aanzien van de Hanzehogeschool, het Instituut voor Communicatie en Media, werden in dat onderzoek tekortkomingen vastgesteld. De bevindingen zijn beschreven in het rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs* (april 2011).

Verbetertraject

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Tevens heeft op verzoek van de inspectie een panel van de NVAO onderzoek gedaan naar het niveau van afgestudeerden.

Bestuurlijk gesprek

Op 19 december 2011 vond een gesprek plaats met het College van Bestuur. Daarbij was ook de *dean* van het Instituut voor Communicatie en Media aanwezig. Gesproken is over de stand van zaken in het verbetertraject, de gerealiseerde verbeteringen en de nog te verwachten verbeteringen, in het bijzonder in relatie tot de eerdere bevindingen van de inspectie en de rapportage van het panel van de NVAO.

Leeswijzer

In deze rapportage wordt de balans opgemaakt ten aanzien van het verbetertraject. Achtereenvolgens komen in deze rapportage aan de orde:

1. een samenvatting van de oorspronkelijke bevindingen van de inspectie (paragraaf 2);
2. de bevindingen van het panel van de NVAO en de conclusies die de inspectie daar aan verbindt (paragraaf 3);
3. het verbetertraject van de instelling (paragraaf 4);
4. de verdere procedure in het onderzoek van de inspectie (paragraaf 5).

2. Eerdere bevindingen van de inspectie

Onderstaand zijn de conclusies van de inspectie vermeld zoals deze in het eindrapport van april 2011 werden verwoord. Na het totaaloverzicht in de tabel volgt een toelichting op de belangrijkste onderdelen.

Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar. Al met al beoordeelt de inspectie de situatie als zorgelijk.
OER	De OER bestaat uit een hogeschoolbrede examenregeling en een opleidings-specifieke onderwijsregeling. Deze zijn niet opgenomen in één document dat OER heet. De beide regelingen zijn opgenomen in de studiegids en het studentenstatuut. Deze documenten samen bevatten niet alle voor de OER voorgescreven informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest

	op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Voor het alternatieve traject geldt dat onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 is voorgeschreven, niet is toegepast.
Interne afspraken	Uit de beoordeelde dossiers blijkt dat interne afspraken onvoldoende worden nageleefd.

De inspectie heeft de situatie bij het Instituut voor Communicatie en Media eerder als *zorgelijk* aangemerkt. Er was een alternatief afstudeertraject van drie samenwerkende opleidingen waarvan de uitvoering aanzienlijke tekortkomingen vertoonde onder andere wat betreft de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor achtte de inspectie de bewaking van het eindniveau voor de betreffende studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, het diplomasupplement, en in mindere mate examinatoren.

De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen over de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject.

- a. Het alternatieve afstudeertraject is niet adequaat gedocumenteerd. Het traject bestaat al drie jaar maar is niet opgenomen in de onderwijs- en examenregeling of de studiegids. De separate beschrijving van het afstudeertraject vertoont diverse hiaten. Dit knelt te meer daar de afstudeerwijze op cruciale punten afwijkt van het reguliere afstudeertraject.
- b. De beoordeling is onvoldoende transparant. Beoordelingscriteria zijn onvoldoende uitgewerkt; de onderbouwing van het oordeel over individuele studenten is nagenoeg afwezig; er wordt geen relatie gelegd met de te behalen competenties en leerdoelen uit het curriculum en uit de beoordeling en zelfevaluatie blijkt niet welke competenties, horend bij welke curriculumonderdelen met het portfolio worden gerealiseerd.
- c. Studenten kunnen afstuderen zonder schriftelijke theoretische en methodische verantwoording van hun werkstukken.
- d. Uit een steekproef van dossiers blijkt dat de interne regels met betrekking tot de toelating van studenten tot het traject van portfoliobeoordeling en afstudeerassessment niet altijd worden nageleefd.

De examencommissie heeft zich er onvoldoende van vergewist dat de uitvoering van het afstudeerassessment adequaat en volgens afspraak verliep. Dat blijkt onder meer uit het feit dat veel dossiers niet voldoen aan de interne afspraken. Meer algemeen geldt dat de examencommissie tot op heden vooral op reactieve in plaats van proactieve wijze invulling geeft aan haar taken. De examencommissie vervult al met al nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog grotendeels plaatsvinden. De OER bestaat uit een hogeschoolbrede examenregeling en een opleidingsspecifieke onderwijsregeling. Deze zijn niet opgenomen in één document dat OER heet. De beide regelingen zijn opgenomen in de studiegids en het studentenstatuut. De documenten samen bevatten niet alle voor de OER voorgeschreven informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De informatie is ontoereikend inzake de volgende onderwerpen: datum en vaststelling van de OER; de inhoud van de opleiding en de examens, de studielast en de te realiseren eindkwalificaties. Wel wordt in de OER op diverse punten verwezen naar de Digitale Onderwijsplanner (DOP) voor specifieke informatie over bijvoorbeeld de inhoud van curriculumonderdelen en daarbij behorende toetsvormen. De informatie die op de DOP beschikbaar is wordt eens per jaar tegelijk met de OER vastgesteld en kan gedurende het studiejaar niet gewijzigd worden. Al met al biedt de OER/Studiegids onvoldoende houvast aan studenten, do-

centen, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten. Dit laatste geldt a fortiori daar de Studiegids waarvan de OER deel uitmaakt nadrukkelijk aangeeft dat de student aan dit document geen rechten kan ontleen.

Voor het alternatieve traject geldt dat onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.

De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 op grond van artikel 7.11 lid 4 is voorgescreven, niet is toegepast.

3. Onderzoek panel NVAO

A. Inleiding

Op verzoek van de inspectie onderzocht een panel van de NVAO het eindniveau van afgestudeerden. De inspectie heeft de NVAO gevraagd van het alternatieve afstudeertraject van de drie betreffende opleidingen van het Instituut voor Communicatie & Media van alle 53 afgestudeerden het eindniveau te onderzoeken. De uitkomsten zijn beschreven in het *Rapport van bevindingen NVAO-commissie; Onderzoek alternatief afstudeertraject Hanzehogeschool Groningen* van 20 september 2011. Onderstaand vat de inspectie de bevindingen van het onderzoekspanel in haar eigen woorden samen.

B. Bevindingen panel

Niveau afstuderen

In totaal studeerden 53 studenten af via het alternatieve traject. Van de 53 afgestudeerden bleken twaalf dossiers niet beoordeelbaar bij gebrek aan voldoende materiaal. Het eindoordeel over 35 geslaagden neemt het panel over. Zij voldoen zonder twijfel aan het hbo-niveau. Van zes van de 41 beoordeelde dossiers komt het panel tot de bevinding dat het niveau van afgestudeerden onvoldoende is (pag. 4). Op verzoek van de instelling beoordeelde het panel ook de negen dossiers van studenten die niet geslaagd waren na het doorlopen van het alternatieve traject (pag. 4). Van deze dossiers neemt het panel het oordeel van de instelling over, met uitzondering van één dossier dat als niet beoordeelbaar wordt gezien.

Overige bevindingen

Ten aanzien van de wijze waarop het alternatieve afstudeertraject werd uitgevoerd constateert het panel dat examinatoren niet voldoende waren toegerust (geschoold) voor de betreffende beoordelingen en dat studenten tijdens het proces van alternatief afstuderen beter hadden moeten worden begeleid. Een zwaardere controle op de uitvoering van het traject was zeer wenselijk geweest. Er was onvoldoende controle op volledigheid en kwaliteit van het dossier voordat de student aan het assessment deelnam. Van de toelatingsvoorwaarden tot het alternatieve traject werd soms afgeweken.

De inhoud van het assessment, de afwegingen van examinatoren en de eindoordeelen werden onvoldoende gedocumenteerd. De documentatie maakte het nauwelijks mogelijk na te gaan hoe het eindoordeel tot stand is gekomen. Het gebruikte beoordelingsformulier legde onvoldoende een relatie tussen de beoordeelde competenties en te realiseren curriculumonderdelen.

Bij de beoordeling was onvoldoende aandacht voor de mate waarin de student een verbinding kan leggen tussen theorie en praktijk. Bij de inrichting van het assessment en in de beoordelingsformulieren was onvoldoende rekening gehouden met de aanzienlijke verschillen tussen de onderdelen van het programma die door studenten nog niet waren behaald. Het was niet voldoende gedocumenteerd welk deel van werkstukken door de studenten zelf was gerealiseerd. Niet bij alle studenten

zijn alle competenties op eindniveau getoetst, waardoor mogelijk inconsistenties in beoordelingen zijn ontstaan. Wel merkt het panel op dat gewaarborgd was dat studenten in de opleiding al een degelijke kennisbasis hebben opgebouwd door de eis dat studenten minimaal 200 EC moesten hebben behaald.

4. Verbeterbeleid

A. Inleiding

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Bij brief van 20 april zond Hanzehogeschool diverse documenten toe. Het College van Bestuur geeft in de brief aan de geconstateerde tekortkomingen te hebben weggenomen. Deze informatie gaf de inspectie nog niet de gewenste duidelijkheid over de voortgang van het verbeterbeleid en de bereikte resultaten. Bij brief van 20 september 2011 verzocht de inspectie het instellingsbestuur om aanvullende informatie. Alvorens deze informatie werd ontvangen is op verzoek van het instellingsbestuur een afspraak gemaakt voor het bestuursgesprek dat plaatsvond in december 2011. In dat gesprek werden diverse aanvullende documenten uitgereikt.

B. Bevindingen

De inspectie heeft in het gesprek met het College van Bestuur onderstaande onderwerpen aan de orde gesteld.

Intern toezicht/governance

Het College van Bestuur heeft het alternatieve afstudeertraject in maart 2011 definitief stopgezet; in december 2010 was het reeds voorlopig stopgezet. Sinds september 2010 zijn geen studenten meer afgestudeerd via het alternatieve traject. Het College heeft de directeur van het Instituut voor Communicatie en Media ontslagen. Drie teamleiders hebben een andere functie gekregen. Een ervaren *dean* is vervolgens benoemd als nieuwe directeur.

Gevraagd is naar de gevolgen van het voorgaande voor de taakuitoefening van het College van Bestuur zelf en voor het functioneren van het interne toezicht. Het College heeft aangegeven dat uit intern onderzoek in 2010 is gebleken dat zich bij andere opleidingen binnen de hogeschool geen vergelijkbare situaties voordeden. De systematiek van interne controles en audits is niet gewijzigd. In de interne audits komt ook de beoordeling van kwaliteit en niveau periodiek aan de orde. Wel is aan de bestaande interne auditsystematiek inhoudelijk uitgebreid. De specifieke aandachtspunten die worden onderzocht worden jaarlijks vastgesteld. Daarnaast is het College van Bestuur momenteel zeer terughoudend met pilots en experimenten op het gebied van onderwijs en toetsing.

Niveau afstuderen

Instellingsbreed is een programma *Kwaliteitscultuur* gestart (zie hierna onder *examencommissies*). Criteria voor de toetsing zijn aangescherpt en afstudeerrichtlijnen en -handleidingen zijn herzien. Daarnaast zijn verbetermaatregelen genomen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Daartoe zijn de interne regels aangescherpt.

Beleid t.a.v. afgestudeerden met eindwerken van onvoldoende niveau

Gevraagd is naar het beleid van het College van Bestuur ten aanzien van de afgestudeerden waarvan door het panel van de NVAO is vastgesteld dat de afstudeerwerken niet het vereiste niveau hadden. Alle zes de studenten waarvan het panel van de NVAO vaststelde dat de afstudeerwerken niet het vereiste niveau hadden zijn benaderd en hebben het aanbod gekregen om scholing te volgen. Een deel van de studenten heeft aangegeven van het aanbod gebruik te willen maken.

Examencommissie en toetscommissie

Als onderdeel van het instellingsbrede programma *Kwaliteitscultuur* is ondermeer structureel een miljoen euro per jaar vrijgemaakt om het functioneren van examen- en toetscommissies te verbeteren. Dat gebeurt door middel van scholing en het ter beschikking stellen van extra faciliteiten, zoals extra (secretariële) ondersteuning, het toekennen van meer uren aan leden en voorzitters en deskundigheidsbevordering. Hogeschoolbreed wordt de kwaliteit van tentamens en examens mede bewaakt door toetscommissies. Deze werken onder auspiciën van de examencommissies. Voor leden en voorzitters van examencommissies en toetscommissies zijn profiel-schetsen opgesteld waarin de benodigde kennis en vaardigheden zijn geëxpliciteerd. In de toegezonden documentatie is vermeld dat per 1 september 2010 leden van managementteams niet langer zitting hebben in examencommissies: de samenstelling van de commissies bij alle instituten is herzien, op basis van de profielschetsen.

OER/studiegidsen

De onderwijsregeling samen met de hogeschoolbrede examenregeling en de beschrijvingen uit de zogenaamde digitale onderwijsplanner vormen bij de opleidingen van de Hanzehogeschool de onderwijs- en examenregeling zoals bedoeld in de WHW. Het geheel bevat de wettelijk vereiste informatie. Na de eerdere rapportage van de inspectie heeft het College van Bestuur alle interne regelingen aan een interne controle onderworpen. De inspectie stelt vast dat het een aandachtspunt blijft dat per opleiding overzichtelijke en samenhangende informatie beschikbaar is die overeenkomstig art. 7.13 van de WHW volledig inzicht verschaft in de inhoud van het onderwijs van de opleiding, de tentaminering en de examinering. Van belang is dat studenten op elk moment kunnen nagaan onder welke voorwaarden zij hun opleiding zijn begonnen en nog op dit moment volgen. Dat vereist ondermeer dat de informatie in het digitale deel van de OER na elke wijziging of per cohort wordt bewaard en dat van alle afzonderlijke onderdelen de informatie over de status en de versies volledig duidelijk is. Een kritische interne analyse van de onderwijs- en examenregelingen van het voorjaar van 2011 geeft aan dat een aantal regelingen kan worden verbeterd op punten als volledigheid, transparantie en verwijzingen van het ene naar het andere document. Uit het interne onderzoek en tijdens het gesprek in december 2011 is gebleken dat deze onderwerpen voldoende aandacht krijgen van het management.

Getuigschriften

Uit de documentatie leidt de inspectie af dat de opleiding *Communicatie* inmiddels voor het diplomasupplement het in Europees verband voorgeschreven format hanteert. Het format voldoet aan de eisen die artikel 7.11 WHW stelt.

Reguliere accreditatie

Twee van de drie opleidingen die tot het Instituut voor Communicatie en Media behoren zijn recent geaccrediteerd. De derde opleiding, *Communicatiesystemen*, wordt in september/oktober 2012 door een panel van de NVAO beoordeeld in het kader van de opleidingsaccreditatie.

C. Conclusie

Bij de Hanzehogeschool is vastgesteld dat zes afgestudeerden in het alternatieve traject van het Instituut voor Communicatie en Media niet het vereiste niveau hadden. In totaal werd van 41 afgestudeerden via het alternatieve traject het niveau onderzocht. De kwaliteitsborging van de toetsing en examinering in het alternatieve afstudeertraject vertoonde inhoudelijke gebreken. Eerder constateerde de inspectie dat niet aan alle wettelijke voorschriften was voldaan.

Op grond van de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop in december 2011 door het College van Bestuur en de *dean* van het Instituut voor Communicatie en Media concludeert de inspectie dat het instituut diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen. De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. Op dit moment kan nog niet

van alle verbetermaatregelen het effect worden vastgesteld. Dat vergt een langere doorlooptijd.

Twee van de drie opleidingen die tot het Instituut voor Communicatie en Media behoren zijn recent geaccrediteerd. Dat geeft vertrouwen in de kwaliteit van het onderwijs en de examinering van deze opleidingen. De derde opleiding van het instituut, de opleiding Communicatiesystemen, wordt in september/oktober 2012 door een panel van de NVAO beoordeeld in het kader van de opleidingsaccreditatie. Het College van Bestuur heeft er de voorkeur voor uitgesproken dat een vervolgactiviteit van de inspectie zoveel mogelijk samenvalt met het onderzoek in verband met de accreditatie van deze opleiding. In september 2012 zal de inspectie met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie over de op dat moment gerealiseerde verbeteringen spreken. Daarbij zullen twee thema's centraal staan: het functioneren van de examencommissie en het functioneren van de overige waarborgen die voorkomen dat studenten afstuderen (binnen dan wel buiten een experimentele setting) zonder dat het vereiste niveau wordt gerealiseerd en zonder dat dit tijdig wordt opgemerkt.

5. Vervolg

Aanmelding financiële sanctie

Voor de opleidingen van het Instituut Communicatie en Media geldt dat de naleving van de wettelijke voorschriften rond het alternatieve afstudeertraject ontoereikend was. De NVAO heeft vastgesteld dat zes afgestudeerden niet het vereiste niveau bereikten. De betreffende getuigschriften zijn daarmee onrechtmatig verstrekt. De inspectie zal in dit verband passende financiële sancties treffen.⁹

Vervolg van het onderzoek

De inspectie neemt het initiatief om in september 2012 met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie van het Instituut voor Communicatie en Media over de resultaten van het hiervoor beschreven beleid te spreken. Als de uitkomst van dat gesprek positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

---

⁹ De minister van OCW heeft de inspectie daartoe gemandateerd.

BIJLAGE 5B Zienswijze instellingsbestuur

Het College van Bestuur van de Hanzehogeschool heeft de inspectie verzocht de onderstaande tekst als bijlage bij het rapport op te nemen.

We herkennen ons in de rapportage van de inspectie, met inbegrip van de onderliggende bevindingen van het onderzoekspanel van de NVAO. Het onderzoekspanel heeft ons gemeld dat daar waar tot een onvoldoende oordeel is gekomen, het in alle gevallen genade-zesjes betrof.

Voor ons is van belang dat is vastgesteld dat gewaarborgd is dat alle studenten een degelijke kennisbasis hebben opgebouwd.

Ten aanzien van de twaalf onbeoordeelbare dossiers hechten wij eraan om in navolging van het onderzoekspanel van de NVAO op te merken dat er geen wettelijke verplichting bestaat ten aanzien van het bewaren van de dossiers.

BIJLAGE 6A Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

1. Inleiding

Aanleiding

In 2010/11 deed de Inspectie van het Onderwijs onderzoek naar alternatieve vormen van toetsing en afstuderen in het hoger onderwijs. Ten aanzien van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, opleiding Werktuigbouwkunde, werden in dat onderzoek tekortkomingen vastgesteld. De bevindingen zijn beschreven in het rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs* (april 2011).

Verbetertraject

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Tevens heeft op verzoek van de inspectie een panel van de NVAO onderzoek gedaan naar het niveau van afgestudeerden.

Bestuurlijk gesprek

Op 20 december 2011 vond een gesprek plaats met het College van Bestuur. Daarbij waren ook vertegenwoordigers van de opleiding aanwezig. Gesproken is over de stand van zaken in het verbetertraject, de gerealiseerde verbeteringen en de nog te verwachten verbeteringen, in het bijzonder in relatie tot de eerdere bevindingen van de inspectie en de rapportage van het panel van de NVAO.

Leeswijzer

In deze rapportage wordt de balans opgemaakt ten aanzien van het verbetertraject. Achtereenvolgens komen in deze rapportage aan de orde:

1. een samenvatting van de oorspronkelijke bevindingen van de inspectie (paragraaf 2);
2. de bevindingen van het panel van de NVAO en de conclusies die de inspectie daar aan verbindt (paragraaf 3);
3. het verbetertraject van de instelling (paragraaf 4);
4. de verdere procedure in het onderzoek van de inspectie (paragraaf 5).

2. Eerdere bevindingen van de inspectie

Onderstaand zijn de conclusies van de inspectie vermeld zoals deze in het eindrapport van april 2011 werden verwoord. Na het totaaloverzicht in de tabel volgt een toelichting op de belangrijkste onderdelen.

Aanleiding	Signaal
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden. Ook is de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De onderwijs- en examenregeling (OER) bevat niet alle informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Bij gebrek aan toereikende interne afspraken is het eenduidig en adequaat handelen van examinatoren onvoldoende gegarandeerd. Als gevolg van het

	gebrek aan een uniforme werkwijze en duidelijke richtlijnen ziet de inspectie ook risico's voor willekeur in de beoordeling van studenten.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 is voorgeschreven, nog niet is toegepast.
Interne afspraken	De kwaliteit en kwantiteit van interne procedures en regels zijn ontoereikend.

De inspectie heeft de situatie bij de opleiding Werktuigbouwkunde als *zorgelijk* aangemerkt. De uitvoering van de toetsing en beoordeling van studenten vertoont aanzienlijke tekortkomingen, onder andere inzake de richtlijnen voor de beoordeling, de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor is de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren en het diplomasupplement.

Er heeft zich bij de inspectie een signaalgever gemeld met zorgen over de kwaliteit van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding Werktuigbouwkunde. Op basis van het huidige onderzoek onderschrijft de inspectie deze zorgen. Alle onderdelen van de opleiding worden via een zogenaamde summatieve competentiebeoordeling (SCB) getoetst, waarbij twee assessoren de student beoordelen op basis van zijn portfolio met zelfgemaakt werk. De inspectie ziet in de wijze waarop de opleiding Werktuigbouwkunde dit systeem van beoordeling van studenten heeft geïmplementeerd de volgende tekortkomingen.

In verband met de beperkte beschikbaarheid van onderliggend materiaal heeft de inspectie niet zelf uit de totale studentenpopulatie een steekproef kunnen nemen van portfolio's en bijbehorende beoordelingen. Na een eerste bezoek zijn negen portfolio's onderzocht. In geen van de negen onderzochte portfolio's waren de beoordelingsformulieren aanwezig. In twee gevallen werd een ingevuld formulier aangetroffen dat niet conform het formele beoordelingsformulier was. Er is veel sprake van groepswork; de individuele bijdrage van studenten is daarbij slecht zichtbaar. Tijdens een tweede bezoek heeft de inspectie zes studentdossiers ingezien, inclusief de bijbehorende beoordelingen.

- a. De documentatie is ontoereikend. De onderwijs- en examenregeling, het opleidingsstatuut en onderliggende documenten bevatten onvoldoende informatie over de algemene werkwijze bij de toetsing, de eisen die aan het portfolio worden gesteld, de beoordelingscriteria, de cesuur, de relatie tussen het bewijsmateriaal en de te realiseren kwalificaties.
- b. Goede richtlijnen om studenten te beoordelen en uitslagen vast te stellen ontbreken. Er zijn geen beoordelingscriteria en onderliggende normen geformuleerd in aanvulling op de veelal vrij algemeen geformuleerde competentie-indicatoren.
- c. De beoordeling van individuele studenten is onvoldoende gedocumenteerd. Competentie-indicatoren worden veelal clusterwijs beoordeeld en de beoordelingen worden hoogstens in summier bewoordingen toegelicht.
- d. Dertien van de vijftien docenten zijn als assessoren bevoegd een SCB af te nemen voor elk curriculumonderdeel. Daarmee berust de beoordeling van studenten eenzijdig op het vertrouwen in de deskundigheid en oordeelsvorming van de afzonderlijke assessorenduo's.
- e. Gebleken is dat niet alle medewerkers van de opleiding zich kunnen vinden in de beoordelingssystematiek. Door de opleiding is dit als knelpunt erkend en benoemd. Dit is één van de redenen dat onder begeleiding van externe deskundigen de toetsing momenteel wordt onderzocht.

De OER van de opleiding geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Ook de OER en het Opleidingsstatuut samen – de OER maakt deel uit van het Opleidingsstatuut van de opleiding – bevatten niet alle informatie die de WHW ten aanzien van de OER voorschrijft. Zo is geen adequate informatie aanwezig over de eindkwalificaties, de inhoud van de curriculumonderdelen en de toetsing daarvan. Daarnaast ontbreekt in

de OER adequate informatie over belangrijke curriculumonderdelen als de stage en het afstuderen. Ook is het onderscheid tussen de opleidingsvarianten niet helder beschreven, evenmin als de voorwaarden voor instroom in de deeltijdopleiding en de eisen die daarbij aan de werkplek worden gesteld. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.

De examencommissie vervult niet de volledige taak die haar op grond van de WHW is opgedragen. Gelet op de situatie zoals hiervoor beschreven kan niet worden gesteld dat de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Richtlijnen om studenten te beoordelen en uitslagen vast te stellen ontbreken. Ook is het onwenselijk dat een functionaris die coördinerende en deels ook leidinggevende taken vervult deel uitmaakt van de examencommissie. Daarmee wordt niet voldaan aan art. 7.12 van de WHW zoals deze geldt na de invoering van de Wet versterking besturing per september 2010.

Examinatoren worden geautoriseerd via de toegang tot de cijferregistratie. Dit voorziet in ieder geval voor een deel in het beoogde effect, namelijk dat zorgvuldig wordt omgegaan met toetsings- en examineringsbevoegdheden. Examinatoren toetsen ook onderdelen van het curriculum waarvan zij niet het onderwijs verzorgen.

De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. De informatie op het diplomasupplement voldoet aan de WHW. De opleiding hanteert nog niet het Europese format dat sinds september 2010 op grond van artikel 7.11 lid 4 is voorgeschreven.

3. Onderzoek panel NVAO

A. Inleiding

Op verzoek van de inspectie onderzocht een panel van de NVAO het eindniveau van afgestudeerden. De inspectie heeft de NVAO gevraagd van dertig afgestudeerden het eindniveau te beoordelen. De uitkomsten zijn beschreven in het rapport van het onderzoekspanel dat de opleiding visiteerde in het kader van de reguliere accreditatie: *Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Werktuigbouwkunde, hbo-bacheloropleiding voltijd en deeltijd. Uitgebreide opleidingsbeoordeling* (augustus 2011). Onderstaand vat de inspectie de bevindingen van het onderzoekspanel in haar eigen woorden samen.

B. Bevindingen panel

Niveau afstuderen

Een korte toelichting vooraf: de afstudeerwerken bestaan uit een schriftelijk en een mondeling gedeelte; via een gewogen gemiddelde wordt de eindbeoordeling berekend. Daarmee bestaat de mogelijkheid dat een scriptie met een onvoldoende beoordeling als gevolg van een voldoende mondeling examen tot afstuderen leidt, maar ook dat een scriptie met een voldoende beoordeling niet tot afstuderen leidt vanwege een onvoldoende mondeling examen.

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek in mei vier door de opleiding geselecteerde schriftelijke werkstukken beoordeeld. Eén werkstuk achtte het panel geen voldoende scriptie. Naast de vier door de opleiding geselecteerde werkstukken heeft het panel er vervolgens nog 26 onderzocht. Daarvan vond het er vier niet voldoen aan het bachelorniveau. De belangrijkste kritiek richt zich op het niet goed uitwerken van de probleemstelling, magere verantwoording van keuzes, het geringe werktuigbouwkundige gehalte en het taalgebruik. Het panel heeft de vijf afstudeerwerken die het niet voldoende vond besproken met de begeleiders en assessoren, en uiteindelijk vastgesteld dat de betreffende getuigschriften niet onterecht zijn uitgereikt. Het panel merkt op dit punt het volgende op: 'Hoewel het panel de uitleg van de

assessoren plausibel vond, is deze beoordeling voor een buitenstaander niet navolgbaar, omdat de beoordelingsformulieren hierover geen informatie bevatten. Daarnaast heeft het panel er moeite mee dat studenten kunnen afstuderen met een plan van aanpak dat onvoldoende is, een schriftelijke deel van het afstudeerwerk dat onvoldoende is en een presentatie/verdediging die voldoende is.' (p. 43). De instelling heeft aan de inspectie aangegeven dat het inmiddels niet meer mogelijk is om met een onvoldoende schriftelijk afstudeerwerk het diploma te behalen.

In juli heeft het panel conform het verzoek van de NVAO om meer afstudeerwerken te beoordelen een aanvullend bezoek aan de opleiding gebracht. Het heeft twaalf afstudeerwerkstukken bestudeerd van studenten die in de maand juni 2011 voor het eindassessment zijn opgegaan. Het panel constateerde dat de documentatie van het mondelinge gedeelte van deze recente afstudeerzittingen op orde was. Het panel heeft de twaalf werken zelf met negentien afstudeerwerken aangevuld. Bij het bestuderen van deze afstudeerwerkstukken trof het panel er één aan waarover het twijfels had of de beoordeling terecht was. Ook hier had de mondelinge toelichting op het examen de doorslag gegeven voor een voldoende beoordeling (pag. 43). Het panel heeft ook een omgekeerde situatie aangetroffen: een voldoende schriftelijk werk met een onvoldoende eindbeoordeling op grond van presentatie en verdediging.

Overige bevindingen

Het panel onderschrijft de conclusie van de inspectie dat de opleiding tekortkomingen vertoonde waardoor het eindniveau van de afgestudeerden niet voldoende was gewaarborgd (p. 44 en verder). Het panel stelt net als de inspectie vast dat de examencommissie haar rol om te controleren of de afgestudeerden aan de kwalificaties voldoen, nog niet vervulde. Het panel concludeert ook dat de opleiding de opmerkingen van de inspectie ter harte heeft genomen en bezig is verbetermaatregelen te implementeren. Het panel heeft gezien dat de examencommissie haar rol serieus oppakt en een aantal processen inzichtelijker maakt, bijvoorbeeld wat betreft de rol van de gecommiteerde en de beoordeling door examinatoren. Ook heeft de opleiding de eisen aan het afstuderen scherper geformuleerd.

Het panel beveelt de opleiding wel dringend aan om het afstudeerproces te verbeteren door:

- a. de goedkeuring voor de afstudeeropdracht vast te leggen en bij afwijkingen opnieuw de kwaliteit van de opdracht te keuren;
- b. strengere eisen aan het plan van aanpak te stellen, bijvoorbeeld in de vorm van een go/no go-moment;
- c. kwalitatieve eisen aan het rapport te stellen die voorwaardelijk zijn voor deelname aan de afstudeerzitting;
- d. een verslag te maken van de mondelinge zittingen, zodat de beoordelingen traceerbaar en navolgbaar worden (pag. 48).

Het panel beveelt de opleiding ook aan om het aantal verbeteringen te beperken en te prioriteren, een volgorde te bepalen en een realistisch verbeterplan met tijdsplan op te stellen (pag. 47).

Samenloop reguliere accreditatie

Het zojuist beschreven onderzoek viel samen met een onderzoek in verband met de reguliere accreditatie van de opleiding. De uitkomst van het aanvullende niveauonderzoek luidt kort samengevat als volgt. Over het niveau van zes van de 61 eindwerken had het panel twijfels: op grond van de schriftelijke werkstukken kwam het panel in eerste instantie tot een onvoldoende beoordeling. Na een toelichting door de examinatoren achtte het panel het plausibel dat het eindoordeel van de afstudeerwerken een voldoende was op grond van het mondelinge deel van het afstudeeren. Gecombineerd met het feit dat bij het tweede bezoek van het panel het mondelinge deel goed was gedocumenteerd, leidde dit tot een voldoende beoordeling voor de standaard 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'. Het panel heeft het vertrouwen gekregen dat de opleiding op dit moment in staat is het gerealiseerde eind-

niveau van studenten te waarborgen en komt tot een positief oordeel voor de reguliere opleidingsaccreditatie. Wel doet het panel de opleiding een aantal dringende aanbevelingen op het gebied van toetsing en afstuderen.

4. Verbeterbeleid

A. Inleiding

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Begin september bleek dat het College van Bestuur de per 8 juli toegezonden informatie als zodanig beschouwde. De inspectie gaf bij brief van 1 september aan dat deze informatie niet voldeed. Daarop ontving de inspectie bij brief van 30 september aanvullende informatie.

B. Bevindingen

De inspectie heeft in het gesprek met het College van Bestuur onderstaande onderwerpen aan de orde gesteld.

Niveau afstuderen

Het panel van de NVAO doet de dringende aanbeveling het afstudeerproces te verbeteren. Het College van Bestuur heeft aangegeven sinds de aanbeveling van het panel het volgende te hebben ondernomen. Met ingang van het studiejaar 2011/12 geldt als noodzakelijke voorwaarde voor studenten om het afstudeergesprek in te kunnen gaan dat het schriftelijke werk met een voldoende is beoordeeld. Voorheen konden studenten ook het eindgesprek ingaan met een onvoldoende beoordeling van hun schriftelijk werk en kon deze onvoldoende worden gecompenseerd met een goede eindpresentatie c.q. verdediging. De instelling realiseert zich dat het afstudeerproces daardoor kwetsbaar was. Het College van Bestuur is nagegaan of ook andere opleidingen binnen de instelling op dit punt of ten aanzien van één of meer van de geconstateerde tekortkomingen kwetsbaar waren. Waar dat het geval was zijn maatregelen genomen. Wat de opleiding *Werktuigbouwkunde* betreft is de verslaglegging van het mondelinge gedeelte van het afstuderen verbeterd. De oordelen van examinatoren worden sinds juni 2011 zodanig onderbouwd dat duidelijk is hoe het eindoordeel tot stand is gekomen, en hoe daarbij zowel het schriftelijke als het mondelinge deel van het examen hebben meegewogen. De beoordelingscriteria zijn nader uitgewerkt. Aan de concrete aanbevelingen van het panel van de NVAO inzake het afstuderen wordt gevolg gegeven.

Examencommissie

Het instellingsbestuur heeft gewaarborgd dat de examencommissie onafhankelijk kan functioneren. Personen die betrokken zijn bij de opleidingscoördinatie of het management maken niet langer deel uit van de examencommissies of deelcommissies. Uit het toegezonden materiaal blijkt dat er voor het instituut *Engineering* waaronder de opleiding *Werktuigbouwkunde* valt één instituutsexamencommissie is. Deze is verantwoordelijk voor alle vijf de opleidingen die tot het instituut behoren. Per opleiding is sprake van een examenadviescommissie die opleidingsspecifieke vraagstukken behandelt. Alle richtlijnen voor de tentaminering, de examinering en het functioneren van examen- en toetscommissies zijn uitgewerkt in een handboek.

Toetsing en examinering

Er zijn binnen de opleiding forse veranderingen doorgevoerd op het gebied van toetsing en examinering. Voorheen werden alle programmaonderdelen getoetst via portfoliotoetsen. Andere toetsen telden niet mee voor het behalen van studiepunten maar konden wel als bewijsmateriaal worden ingebracht in het portfolio. In het nieuwe model wordt op kleinere eenheden getoetst en er is meer variatie aangebracht in de wijze van toetsing. De vorm van de toetsen is afgestemd op de inhoud van de programmaonderdelen. Voor de resterende portfoliotoetsen zijn de beoordelingscriteria verder uitgewerkt om de betrouwbaarheid en de validiteit te verbeteren.

In juni 2011 hebben de assessoren van de opleiding een scholing over transparante beoordeling gevolgd. Er is een overzicht opgesteld van de expertise van docenten ten behoeve van hun functioneren als examiner. Dit wordt gebruikt om te bepalen welke docent voor welke programmaonderdelen als examiner mag optreden.

Spanningen binnen het docententeam

Tijdens het bezoek van de inspectie begin 2011, in het rapport van het panel van de NVAO en tijdens de mondelinge toelichting door het panel aan de inspectie bleek dat binnen het docententeam al langere tijd sprake was van verschillen in inzicht. Dit betrof met name de portfoliotoetsing. Het College van bestuur heeft aangegeven dat de aanleiding voor de verschillen van inzicht grotendeels is weggenomen nu de algehele toetsystematiek is herzien, meer variatie in de toetsvormen is aangebracht en de portfoliotoetsing is verbeterd. Daardoor groeien ook de zienswijzen binnen het team weer naar elkaar toe. Momenteel werkt het docententeam op constructieve wijze samen aan het versterken van de opleiding, aldus het College van Bestuur.

Onderwijs- en examenregeling

Toegezonden is het *Opleidingsstatuut Bacheloropleiding Werktuigbouwkunde Studiejaar 2011 -2012*. Dit document omvat mede de onderwijs- en examenregeling. De OER is op veel punten verbeterd sinds het inspectieonderzoek begin 2011. De informatie over de deeltijdopleiding en de gronden voor vrijstellingen is nog summier. Niet geheel duidelijk is hoe de deeltijdopleiding zich precies verhoudt tot de voltijdopleiding en waarom of onder welke voorwaarden havisten de opleiding in deeltijd in slechts vijf jaar kunnen afronden en mbo-ers in vier jaar. Er is geen informatie waaruit blijkt hoeveel tijd een student gemiddeld per week aan zijn deeltijdstudie moet besteden, wanneer colleges worden gevolgd, etc.

Getuigschriften

Toegezonden is het nieuwe format voor het diplomasupplement voor het getuigschrift. Het format voldoet aan de eisen die artikel 7.11 WHW stelt.

C. Conclusie

Bij de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen beoordeelde een panel van de NVAO de eindwerken 61 afgestudeerden in de opleiding Werktuigbouwkunde. De kwaliteitsborging van de toetsing en examinering vertoonde afgelopen jaren tekortkomingen. Eerder concludeerde de inspectie dat niet aan alle wettelijke voorschriften was voldaan. Bij deze opleiding was geen sprake van een alternatief traject.

Over het niveau van zes van de 61 eindwerken had het panel twijfels: op grond van de schriftelijke werkstukken kwam het panel tot een onvoldoende beoordeling. Na een toelichting door de examinatoren achtte het panel het plausibel dat het eindoordeel van de afstudeerwerken een voldoende was op grond van het mondelinge deel van het afstuderen. Gecombineerd met het feit dat bij het tweede bezoek van het panel het mondelinge deel goed was gedocumenteerd, leidde dit tot een voldoende beoordeling voor de standaard 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'. Het panel heeft het vertrouwen gekregen dat de opleiding op dit moment in staat is het gerealiseerde eindniveau van studenten te waarborgen en komt tot een positief oordeel voor de reguliere opleidingsaccreditatie. Wel doet het panel de opleiding een aantal dringende aanbevelingen op het gebied van toetsing en afstuderen.

Op grond van de bevindingen van het NVAO-panel, de toegezonden verbeterinformatie en de toelichting daarop door het College van Bestuur en vertegenwoordigers van de opleiding in december 2011 concludeert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen. De tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. Op dit moment kan echter nog niet van alle verbetermaatregelen het effect worden vastgesteld. Dat vergt een langere doorlooptijd.

De NVAO en de instelling zijn overeengekomen dat over twee jaar opnieuw het niveau van afgestudeerden wordt onderzocht. Het College van Bestuur heeft er de

voorkeur voor uitgesproken dat een vervolgvacature van de inspectie zoveel mogelijk samenvalt met de vervolgmeting van de NVAO over twee jaar. In het najaar van 2013 zal de inspectie met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie over de op dat moment gerealiseerde verbeteringen te spreken.

5. Vervolg

Vervolg van het inspectieonderzoek

De inspectie neemt het initiatief om in het najaar van 2013, op het moment dat de NVAO opnieuw het niveau van afgestudeerden onderzoekt, met een vertegenwoordiging van het docententeam en de examencommissie over de op dat moment gerealiseerde verbeteringen te spreken. Als de uitkomst van dat gesprek positief is wordt het onderzoek daarna gesloten.

BIJLAGE 6B Zienswijze instellingsbestuur

Het College van Bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen heeft de inspectie verzocht de onderstaande tekst als bijlage bij het rapport op te nemen.

In de vastgestelde rapportage over de opleiding Werktuigbouwkunde hebt u correcties en suggesties onzerzijds (d.d. 31 januari jl.) overgenomen die wij naar aanleiding van het concept (d.d. 10 januari jl.) hadden aangegeven. Daarvoor zijn wij u erkentelijk.

Een voor ons belangrijk punt willen wij nogmaals onder uw aandacht brengen. Er is volgens ons alle aanleiding om het oordeel 'zorgelijk' dat u eind april 2011 in de eindrapportage verbond aan uw bevindingen bij Werktuigbouwkunde, expliciet in te trekken. Dit predicaat blijft naar onze opvatting nu onterecht 'boven de markt zweven'. Onze overtuiging op dit punt is gebaseerd op een feitelijke vergelijking van uw bevindingen in het vroege voorjaar van 2011 met die van het vervolgonderzoek voor en na de zomervakantie. Puntsgewijs citeren wij uit het NQA-rapport (visitatiepanel) en uit uw rapportage, d.d. 7 februari 2012:

Algemene conclusie

- "Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding werktuigbouwkunde van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen als **voldoende**". (blz. 46)
De inspectie constateert dat "de tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd." (blz. 6)

OER

- De inspectie constateert: "De OER is op veel punten verbeterd sinds het inspectiebezoek begin 2011. De informatie over de deeltijdopleiding en de gronden voor vrijstellingen is nog summier". (blz. 6)

Examencommissie

- "Tijdens het aanvullend onderzoek bleek het visitatiepanel dat de examencommissie haar rol serieus oppakt." (blz. 45)
De inspectie constateert, dat "het instellingsbestuur heeft gewaarborgd dat de examencommissie onafhankelijk kan functioneren." (blz. 5)

Examinatoren

- Het visitatiepanel stelt het volgende vast. "De tweetallen van assessoren worden wisselend ingezet, waardoor naar de mening van het panel willekeur in de beoordeling van de student tot een minimum is beperkt. Verder is het panel nagegaan of er afwijkende beoordelingen, in positieve dan wel negatieve zin, bij bepaalde assessoren of tweetallen van assessoren te vinden waren. Dit bleek niet het geval." (blz. 45)

Getuigschriften

- De inspectie constateert: "Toegezonden is het nieuwe format voor het diplomasupplement voor het getuigschrift. Het format voldoet aan de eisen die artikel 7.11 WHW stelt." (blz. 6)

Interne afspraken

- Hoewel het visitatiepanel net als de inspectie vaststelt dat er geen uniforme werkwijzen en richtlijnen zijn vastgelegd, constateert het in de uitvoeringspraktijk geen problemen. (blz. 45). "Het panel constateert verder dat niet alle interne procedures en regels zijn vastgelegd. Aan de andere kant stelt het vast dat het om een klein docententeam gaat dat intensief formeel en informeel overleg heeft (...)."
"Bij het tweede bezoek heeft het panel kunnen vaststellen dat de opleiding bezig is interne procedures vast te leggen (...)." (blz. 45)

Wat duidelijk blijkt, is dat u - in navolging van het panel van inhoudelijk experts - vaststelt dat enkele belangrijke verbeteringen zijn aangebracht bij de administratieve verantwoording van de toetsing en beoordeling. Al met al constateert de inspectie dat de wet wordt nageleefd.

Ten slotte heeft, zoals u weet, de NVAO op basis van de expertoordelen onze opleiding Werktuigbouwkunde eenduidig en onvoorwaardelijk voor een nieuwe periode van zes jaren geaccrediteerd. Dit accreditatieoordeel is tot stand gekomen na een onderzoek dat extra grondig is gedaan.

De HAN wil elke twijfel over de kwaliteit van haar onderwijs vermijden. Daarom hebben we, ondanks de onvoorwaardelijkheid van de accreditatie, toegejuicht dat de NVAO eind 2013 deze opleiding tussentijds zal evalueren. In diezelfde tijd ontvangen wij ook uw inspecteurs graag voor een gesprek met vertegenwoordigers van de opleiding Werktuigbouwkunde.

BIJLAGE 7A Hogeschool Leiden

1. Inleiding

Aanleiding

In 2010/11 deed de inspectie onderzoek naar alternatieve vormen van toetsing en afstuderen in het hoger onderwijs. Ten aanzien van Hogeschool Leiden, opleiding *Communicatie* werden in dat onderzoek tekortkomingen vastgesteld. De bevindingen zijn beschreven in het rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau in het hoger onderwijs* (april 2011).

Verbetertraject

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Tevens heeft op verzoek van de inspectie een panel van de NVAO onderzoek gedaan naar het niveau van afgestudeerden.

Bestuurlijk gesprek

Op 21 december 2011 vond een gesprek plaats met het College van Bestuur. Gesproken is over de stand van zaken in het verbetertraject, de gerealiseerde verbeteringen en de nog te verwachten verbeteringen, in het bijzonder in relatie tot de eerdere bevindingen van de inspectie en de rapportage van het panel van de NVAO.

Leeswijzer

In deze rapportage wordt de balans opgemaakt ten aanzien van het verbetertraject. Achtereenvolgens komen in deze rapportage aan de orde:

1. de oorspronkelijke bevindingen van de inspectie (paragraaf 2);
2. de bevindingen van het panel van de NVAO en de conclusies die de inspectie daar aan verbindt (paragraaf 3);
3. het verbetertraject van de instelling (paragraaf 4);
4. de verdere procedure in het onderzoek van de inspectie (paragraaf 5).

2. Eerdere bevindingen van de inspectie

Onderstaand zijn de conclusies van de inspectie vermeld zoals deze in het eindrapport van april 2011 werden verwoord. Na het totaaloverzicht in de tabel volgt een toelichting op de belangrijkste onderdelen.

Aanleiding	Alternatief toetstraject.
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen over de toetsing in het alternatieve toetstraject en daarmee over de borging van het eindniveau. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is op enkele gerelateerde onderdelen voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De OER 2010/2011 voldoet grotendeels aan de wettelijke aspecten. Twee tekortkomingen verdienen reparatie. In zijn algemeenheid biedt de OER voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding, en voldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	In de pilot voorzag de kwaliteitszorg onvoldoende in waarborgen dat examinatoren de regels inzake toetsing en beoordeling naleven.

Getuigschriften	De door de inspectie bestudeerde getuigschriften voldoen vrijwel volledig aan de beoordeelde aspecten; uit het getuigschrift blijkt niet dat de graad door het instellingsbestuur is verleend.
Interne afspraken	Geen bijzonderheden anders dan zojuist vermeld onder 'examinatoren'.

De inspectie heeft de situatie bij de opleiding Communicatie als *zorgelijk* aangemerkt. Er was sprake van een alternatief toetstraject. De uitvoering daarvan vertoont aanzienlijke tekortkomingen met betrekking tot de opzet, de rol van de examencommissie en de uitvoering. Studenten realiseerden in een korte tijdspanne een disproportioneel aantal studiepunten. Daardoor was de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. De naleving van de wet is op het onderwerp examencommissie en een enkel ander aspect voor verbetering vatbaar.

De pilot betrof niet het afstuderen zelf maar het afsluiten van vakken in de eindfase van de opleiding. Per student betrof het gemiddeld 22,5 EC die veelal binnen het tijdsbestek van één week konden worden gerealiseerd. De pilot is stopgezet. De opleiding heeft zelf onderzoek gedaan en diverse tekortkomingen geconstateerd. Er zijn verbetermaatregelen in gang gezet voor de borging van de kwaliteit van de toetsing en het functioneren van de examencommissie. De tekortkomingen betreffen het volgende.

- a. De opzet van de pilot is onvoldoende gedocumenteerd en onvoldoende intern gecommuniceerd.
- b. De examencommissie heeft vooraf geen toestemming verleend terwijl wel werd afgeweken van de OER.
- c. Beoordelingscriteria zijn onvoldoende uitgewerkt en de beoordeling van de resultaten van de vervangende opdrachten is onvoldoende gedocumenteerd.
- d. Studenten realiseerden in een korte tijdspanne een disproportioneel aantal studiepunten.

De OER 2010/2011 voldoet aan acht van de tien beoordeelde aspecten. Twee tekortkomingen verdienen reparatie. Dit betreft de studielast van het reguliere afstudeertraject (OER en Studiegids spreken elkaar hier tegen) en de informatie over de gronden voor vrijstelling. In zijn algemeenheid biedt de OER echter voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding, en voldoende rechtszekerheid aan studenten.

De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW) moet nog plaatsvinden.

In de pilot voorzag de kwaliteitszorg onvoldoende in waarborgen dat examinatoren de regels inzake toetsing en beoordeling naleven.

3. Onderzoek panel NVAO

A. Inleiding

Op verzoek van de inspectie onderzocht een panel van de NVAO het eindniveau van een steekproef van afgestudeerden. De uitkomsten zijn beschreven in het *Rapport van bevindingen NVAO-commissie. Onderzoek alternatief toetstraject Hogeschool Leiden*, van 31 oktober 2011. Aan het alternatieve toetstraject deden 24 studenten mee. De omvang (in gerealiseerde studiepunten) verschilt sterk per student en niet alle studenten zijn nog afgestudeerd. Van alle 19 studenten die aan het alternatieve toetstraject meededen en die zijn afgestudeerd werd het niveau beoordeeld. In aanvulling daarop is van 17 afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen het niveau onderzocht. Onderstaand vat de inspectie de bevindingen van het onderzoekspanel in haar eigen woorden samen.

B. Bevindingen panel

Niveau afstuderen

Het panel van de NVAO beoordeelde in totaal 36 dossiers van afgestudeerden. Van negentien afstudeerwerken van studenten die deelnamen aan het *alternatieve toetstraject* beoordeelde het panel er één als van onvoldoende niveau. De overige achttien en de zeventien afstudeerwerken van afgestudeerden die *niet* aan het alternatieve toetstraject deelnamen waren van voldoende of meer dan voldoende niveau. Het panel trof ook goede en excellente werken aan. Het panel merkt op 'dat de oordelen van de commissie over het eindniveau van de reguliere studenten gemiddeld hoger zijn dan de oordelen van de opleiding. Bij de studenten die de pilotweek hebben gevolgd, liggen de oordelen van de commissie en de opleiding dicht bij elkaar. Een mogelijke reden voor dit verschil is dat de opleiding in het afgelopen jaar waarin de reguliere studenten zijn afgestudeerd, strenger is gaan beoordelen. (p. 15)'.

Het alternatieve toetstraject

Het panel is kritisch over de uitvoering van het alternatieve toetstraject. Het panel concludeert dat de uitvoering van het alternatieve toetstraject niet volgens de OER heeft plaatsgevonden (pag. 17). In het alternatieve toetstraject werd veelal gekozen voor een gecompliceerde vorm van toetsing om de duur van het tentamen in te korten. Ook is eenzelfde toets op meerdere momenten in de toetsweek bij verschillende studenten afgenomen. Het panel beoordeelt de kwaliteit van de toetsen als voldoende; door het inkorten van toetsen is het echter mogelijk dat de validiteit en betrouwbaarheid van deze toetsen in het geding zijn komen (pag. 16). Bij mondelinge toetsen zijn studenten steeds op hoofdlijnen ondervraagd waarbij de nadruk gelegd is op eindkwalificaties; veelal waren daarbij twee beoordelaars aanwezig. Er zijn geen score- of beoordelingsformulieren gebruikt. Vooraf zijn geen expliciete criteria vastgesteld, anders dan dat gebruik is gemaakt van het bestaande competentieprofiel uit de modulehandleiding. Het panel stelt dat bij deze vorm van toetsing zonder vooraf geformuleerde beoordelingscriteria het reële risico bestaat dat de toetsing onvoldoende valide en betrouwbaar was (pag. 16).

Reguliere toetsing en examinering binnen de opleiding

Ten aanzien van de reguliere toetsing concludeert het panel dat de kwaliteit van de uitvoering van de toetsing niet in alle gevallen inzichtelijk is. Zo heeft de opleiding niet voldoende duidelijk gemaakt waar in de opleiding iedere eindkwalificatie op eindniveau wordt getoetst. De relatie tussen de aard en het niveau van de toetsen enerzijds en de te toetsen eindkwalificaties mag helderder worden. Tevens heeft de opleiding geen eenduidige beoordelingscriteria gehanteerd voor de afstudeerscriptie (pag. 17).

Het panel constateert dat het cluster *Management en Bedrijf* waar de opleiding onder valt diverse intensieve verbeteracties met betrekking tot toetsing en beoordeling in gang heeft gezet. De focus ligt daarbij op (het verbeteren van) de kwaliteit van toetsing in het algemeen en van de toetsing van het eindniveau van de studenten in het bijzonder. Het panel ondersteunt de noodzaak van de verbeteracties (pag. 18).

4. Verbeterbeleid

A. Inleiding

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de in het inspectierapport van april 2011 geconstateerde tekortkomingen te herstellen, en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Bij brief van 31 augustus zond Hogeschool Leiden diverse documenten toe die een goed beeld gaven van de voorgenomen en reeds genomen maatregelen.

B. Bevindingen

De inspectie heeft in het gesprek met het College van Bestuur onderstaande onderwerpen aan de orde gesteld. Daarbij heeft het College een geactualiseerde versie

van de eerder toegezonden documenten uitgereikt.

Niveau afstuderen

Het College van Bestuur had al in september 2010 besloten niet opnieuw een alternatief toetstraject te organiseren. Daarnaast zijn verbetermaatregelen genomen om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Ook is het College van Bestuur nagegaan of zich elders in de organisatie vergelijkbare situaties voordeden. Dat was niet het geval. Instellingsbreed is een werkwijze ontwikkeld waarbij examencommissies van opleidingen bij de collega's van andere opleidingen periodiek steekproefsgewijs de kwaliteit van de procedures en de kwaliteit van de afstudeerwerken beoordelen. Wat dat laatste betreft voor zover dat mogelijk is omdat examencommissies vanzelfsprekend geen vakexpert zijn op het terrein van andere opleidingen. De coördinatie van het afstuderen is versterkt. De afstudeerprocedures zijn inmiddels voor alle opleidingen gestroomlijnd en de gehanteerde beoordelingsformulieren en procedures zijn eenduidig en volledig, zo heeft het College van Bestuur aangegeven.

Beleid t.a.v. de afgestudeerde met eindwerken van onvoldoende niveau

Gevraagd is naar het beleid van het College van Bestuur ten aanzien van de afgestudeerde waarvan door het panel van de NVAO is vastgesteld dat het afstudeerwerk niet het vereiste niveau had. Het College heeft begin februari 2012 schriftelijk aangegeven dat er contact is geweest met studenten maar dat er, in afwachting van het definitieve oordeel van de NVAO, geen alternatieve scholing is aangeboden.

Examencommissie en toetscommissie

Uit de toegezonden documentatie blijkt dat het College van Bestuur diverse maatregelen heeft getroffen om het functioneren van de examencommissie te verbeteren. Het toezicht op de examencommissies is versterkt door de zojuist beschreven maatregel van collegiale beoordeling. Het hogeschoolbrede *Reglement Examencommissies* is geactualiseerd en de archivering van toetsmaterialen is verbeterd. In juni 2010 is een beschrijving van competenties voor leden van examencommissies vastgesteld. De competentiebeschrijving dient als basis voor de voordracht van leden van examencommissies. Bij de opleiding *Communicatie* heeft een wisseling plaatsgevonden in de personele bezetting van de examencommissie. Daarnaast wordt momenteel een instellingsbrede systematiek ingevoerd van toetscommissies die voorafgaand aan de afname van toetsen de kwaliteit van de toets beoordelen.

Toetsing en examinering

Er is intern onderzoek gedaan naar de evaluatie van toetsing en beoordeling en er is een instellingsbreed toetsbeleid geformuleerd. Bij de invoering daarvan zijn externe deskundigen betrokken. De implementatie is bij alle opleidingen in kaart gebracht. Daarbij zijn knelpunten en verbeterpunten geïnventariseerd.

Besloten is dat alleen daartoe bekwame docenten toetsen mogen ontwikkelen. Er is een intern scholingsaanbod om die bekwaamheden te ontwikkelen en te onderhouden. Het thema toetsing en beoordeling en de invoering van het instellingsbrede toetsbeleid zijn onderdeel gemaakt van de cyclus van functionering- en beoordelingsgesprekken van docenten. In de eerste helft van 2011 zijn diverse bijeenkomsten gewijd aan de onderwerpen toetsing, examinering, WHW en de rol van examen- en toetscommissies.

Bij alle opleidingen in het cluster *Management en Bedrijf* is de kwaliteit van afstudeerhandelingen en beoordelingsprocedures onderzocht. De toetsing wordt systematisch geëvalueerd, onder meer als onderdeel van de kwantitatieve en kwalitatieve onderwijskundige evaluaties in het cluster.

Onderwijs- en examenregeling

Het hogeschoolbrede model voor de onderwijs- en examenregeling is geactualiseerd naar aanleiding van de wijzigingen in de Wet op het hoger onderwijs per september 2010. Het College van Bestuur heeft aangegeven dat alle opleidingsspecifieke regelingen hiermee in overeenstemming zijn gebracht. In het voorjaar van 2012 wordt

dit geëvalueerd.

C. Conclusie

Bij de opleiding Communicatie van de Hogeschool Leiden is door een panel van de NVAO vastgesteld dat één afgestudeerde in het alternatieve toetstraject niet het vereiste niveau had. In totaal werd van 36 afgestudeerden het niveau beoordeeld. Van de overige 35 afgestudeerden was het afstudeerwerk van voldoende of meer dan voldoende niveau. Het panel trof ook goede en excellente werken aan. In de uitvoering van de toetsing in het alternatieve toetstraject en, in mindere mate, binnen de reguliere opleiding, zijn enkele gebreken geconstateerd. Eerder concludeerde de inspectie dat niet aan alle wettelijke voorschriften was voldaan.

Op grond van de toegezonden documenten en de toelichting daarop door het College van Bestuur in december 2011 concludeert de inspectie dat de opleiding diverse maatregelen heeft genomen om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen. Tekortkomingen in de naleving van de WHW zijn gerepareerd. De uitkomsten ten aanzien van het niveau van de afgestudeerden, de aard en omvang van de getroffen maatregelen en het feit dat deze veelal instellingsbreed worden ingezet geven de inspectie voldoende vertrouwen om het onderzoek te sluiten. Vervolgtoezicht is daarmee niet aan de orde.

De inspectie en het College van Bestuur achtten het beide wenselijk om in het najaar van 2012 met vertegenwoordigers van de opleiding nog eenmaal over de ontwikkelingen tot op dat moment van gedachten te wisselen.

5. Vervolg

Aanmelding financiële sanctie

Voor de opleiding Communicatie geldt dat de naleving van de wettelijke voorschriften rond het alternatieve afstudeertraject ontoereikend was. De NVAO heeft vastgesteld dat één afgestudeerde niet het vereiste niveau bereikte. Het betreffende getuigschrift is daarmee onrechtmatig verstrekt. De inspectie zal in dit verband passende financiële sancties treffen.^{1 0}

Vervolgtoezicht

Vervolgtoezicht is niet aan de orde.

---

^{1 0} De minister van OCW heeft de inspectie daartoe gemandateerd.

BIJLAGE 7B Zienswijze instellingsbestuur

Het College van Bestuur van de Hogeschool Leiden heeft de inspectie verzocht de onderstaande tekst als bijlage bij het rapport op te nemen.

Op 8 februari jongstleden ontving ik van u de vastgestelde rapportage inzake het inspectieonderzoek alternatieve afstudeertrajecten bij Hogeschool Leiden. Ik stel het op prijs dat een aantal wijzigingsvoorstellen zijn overgenomen. Wij zien deze rapportage ook als een sluitstuk van het gehele traject, te meer omdat uw slotconclusie is dat vervolgtoezicht niet aan de orde is.

Ik meen er goed aan te doen om mijn zienswijze nog eens over het gehele traject te geven, omdat er onnodig onrust is ontstaan over de situatie bij de opleiding Communicatie van Hogeschool Leiden. In onze zienswijze op uw eerste rapportage in het onderzoek (dd. 7/4??) heb ik het volgende opgemerkt:

"Wat ik, daarnaast, uiteraard ook wil voorkomen is dat studenten van Hogeschool Leiden zich zorgen gaan maken over de waarde van hun diploma. Die is absoluut niet in het geding."

Ik moet constateren dat mijn destijds geuite zorg terecht is gebleken en dat het rapport van de NVAO bewijst dat de waarde van het diploma absoluut niet in het geding is geweest.

Graag ga ik in op uw reactie op ons wederhoor.

U neemt veel van onze suggesties over en daar hebben we waardering voor. Op een cruciaal punt lopen uw rapportage en onze interpretatie van het NVAO-rapport sterk uiteen. U blijft vasthouden aan de opvatting dat het alternatief toetstraject van onvoldoende niveau was. U wijst hierbij alleen op procedurele zaken. De bedoeling van het NVAO-rapport was een inhoudelijke toetsing van het traject en om zorg over het eindniveau weg te nemen.

In uw weergave wijst u alleen op de kritiek die de NVAO-commissie had over de procedurele uitvoering van de pilotweek. Dit is een herhaling van zetten. Wij hadden dit immers zelf ook al geconstateerd. Daarnaast is dit een zeer eenzijdige benadering, waarbij u geen rekening houdt met de inhoudelijke en kwalitatieve aspecten van het toetstraject

Zoals die door de commissie zijn benoemd. Ik wees al op de hogere waardering die de NVAO-commissie geeft aan studenten als het gaat om het eindniveau. Daarnaast complimenteert de NVAO-commissie de opleiding met de pilotweek (p.4 rapport NVAO-commissie): *'Tot slot wenst de commissie haar waardering uit te spreken voor het initiatief en de creatieve opzet van de pilotweek ondanks de kritische kanttekeningen bij de uitvoering ervan. Dankzij het speciale, alternatieve traject hebben inmiddels 18 langstudeerders alsnog terecht hun hbo-bachelordiploma behaald'*.

Door dit niet te vermelden in uw eindrapportage bent u selectief in uw berichtgeving en doet geen recht aan de werkelijke situatie. U hebt niet voor niks de NVAO gevraagd een oordeel te geven over de kwaliteit van het toetstraject.

Ik kan het verschil van opinie slechts verklaren uit het feit dat u oppervlakkig onderzoek hebt gedaan in tegenstelling tot de commissie van de NVAO, die alle dossiers minutieus per student heeft doorgenomen en met de betreffende examinatoren heeft gesproken.

Het zou u sieren wanneer u, alles overziend, zou opmerken dat er achteraf geen reden was tot bezorgdheid over de opleiding Communicatie.

Het indienen van de zienswijze heeft geen effect meer op de inhoud van de rapportage. Daarom zal ik zelf de Minister van OCW en de Tweede Kamer informeren over mijn zienswijze en over alle bijbehorende documenten, die betrekking hebben op de totstandkoming van deze rapportage. De documenten zijn:

1. Rapport van bevindingen NVAO-commissie 'Onderzoek alternatief toetstraject Hogeschool Leiden', 24 november 2011.

2. Onderwijsinspectie, Concept-instellingsrapportage alternatieve afstudeertrajecten, dd. 10 januari 2012.
3. Hogeschool Leiden, brief inzake procedure wederhoor op concept-rapportage inspectie, dd 12 januari 2012.
4. Onderwijsinspectie, Brief met vastgestelde instellingsrapportage, dd. 7 februari 2012.
5. Hogeschool Leiden, Zienswijze op het inspectieonderzoek alternatieve afstudeertrajecten, dd. 17 februari 2012.

Ik zal deze documenten vergezeld laten gaan van een aanbiedingsbrief.

Tot slot wil ik u graag een citaat voorhouden uit de conceptversie 'Uitgangspunten versterking toezicht hoger onderwijs' van uw inspectie dd. 3 november 2011. Op pagina 4 staat de volgende tekst:

"...het hangt daarnaast ook af van de gerealiseerde kwaliteitsborging en het interne toezicht in relatie tot deze opleidingen: had de instelling tekorten al gezien en al verbetermaatregelen genomen, is de instelling hierover transparant tegenover betrokkenen en publiek? Als de instelling wat betreft de knelpunten aantoonbaar 'in control' en transparant is, kan een inspectieonderzoek beperkter zijn of achterwege blijven...."

Graag verneem ik van u hoe deze zinsnede past bij uw werkwijze in het afgelopen anderhalf jaar. Wij hebben het traject zelf gemeld, wij hebben de verbetermaatregelen genomen, wij zijn hierover open geweest naar betrokkenen en publiek en wij waren 'in control' en transparant.